Tartu Riiklik Ülikool

NSV Liidu Ajaloo kateeder

Rakvere rajooni "Õitsengu" kolhoosi ajalugu

Diplomitöö

Tartu Riikliku Ülikooli Ajaloo-Keeleteaduskonna ajaloo osakonna VI kursuse mittestatsionaarne üliõpilane ENN KREEK

Juhendaja: ajalooteaduste kandidaat Jaroslav RAID

NSV Liidu ajal. kat.
inv. nr. 1877

Tartus, 1965

Sissejuhatus.

Käesoleval aastal tähistab meie vabariik kahekümne viiendat aastapäeva. 25 aasta jooksul on Nõukogude Eesti muutunud kõrgesti arenenud tööstuse ja sotsialistliku suurpõllumajandusega vabariigiks.

Üheks suuremaks saavutuseks sotsialismi ülesehitamisel oli väiketalumajanduse üleviimine kollektiivsele suurmajapidamisele. Sotsialismi ehitamine vabariigis polnud mõeldav ilma sotsialistliku suurpõllumajanduseta. Ilma selleta polnud võimalik otsustavalt tõsta põllumajandussaaduste tootmist ega parandada maaelanikkonna töötingimusi.

Kollektiivse suurpõllumajanduse rajamine pärast sotsialistliku revolutsiooni läbiviimist ja proletariaadi diktatuuri kehtestamist oli suur saavutus veel seepärast, et sellega likvideeriti viimane eraomanduslik sektor, mis võis areneda kapitalismi suunas.

Eeldused sotsialistlikule suurpõllumajandusele ülemineku loodi juba 1940. aasta sotsialistliku revolutsiooniga. Kuid Suur Isamaasõda ja Saksa fašistlik okupatsioon katkestasid sotsialistliku ülesehitustöö Eestis. Fašistlik okupatsioon tekitas rahvamajandusele tohutut kahju. Suuremad linnad olid varemetes, kannatada olid saanud masinaehitus-, laevaremondi-, tselluloosi-, paberi ja ehitusmaterjalide tööstus. Vähenenud oli tööliste arv.

Suurt kahju oli tekitanud fašistlik okupatsioon põlluma-

jandusele. Saksamaale veeti kariloomi, masinaid, halastamatult laastati metsi. Okupantide endi, ilmselt vähendatud andmeil võtsid nad eesti talupoegadelt 185 tuhat tonni teravilja, 162 tuhat tonni kartuleid, 5,4 tuhat tonni rasva ja võid, 332 tuhat veist ja vasikat, 11o tuhat siga ja 78 tuhat lammast.[1]

Eesti NSV rahvamajandusele tekitatud kahju oli varaliste väärtuste hävitamise näol uues vääringus üle 1,6 miljardi rubla.[2]

Tuli asuda sõjahaavade parandamisele ja majanduse taastamisele. Sõjajärgsetel aastatel arenes meie vabariigi tööstus kiires tempos. 1947. aastal saavutati juba tööstustoodangu mahu sõjaeelne tase.[3] 195o. aastal aga andis vabariik 4 korda rohkem toodangut kui 1945. aastal.[4]

Viie aasta plaani täitmine põllumajanduses kulges samal ajal ebarahuldavalt, seda eriti loomakasvatuse osas.[5] Põllumajanduse ees seisvat peaülesannet - kõigi põllumajanduslike kultuuride viljakuse tõstmist, loomade arvu edasist suurendamist ja loomakasvatuse produktiivsuse tõstmist ei olnud väiketalumajanduse olukorras võimalik lahendada.

Väiketalumajapidamine pidurdas Eesti külas ajakohase tehnika ja põllumajanduse eesrindlike saavutuste juurutamist. Mahajäämus põllumajanduses takistas vabariigi elanikkonna mate-

---

1 Eesti NSV ajalugu, 1957, lk. 543.

2 Samas, lk. 556.

3 Matin,V., Kolhoosikorra võit Nõukogude Eestis, 1955, lk. 22.

4 Matin,V., viidatud teos, lk. 22.

5 Matin,V., viidatud teos, lk. 32.

riaalse heaolu parandamist.

Kommunistlik Partei ja Nõukogude valitsus rakendasid mitmeid tähtsaid abinõusid, et soodustada igati uute tootlike jõudude kujunemist Eesti külas. Nii rajati pärast sõda 24 masina-traktorijaama, anti talurahvale krediiti 16,75 miljoni x (uues vääringus) rubla ulatuses,[1] maareformi läbiviimise tulemusena said maad üle 42 ooo maata ja vähese maaga talupoja. Kõik need abinõud ei olnud aga piisavad. 1. juuniks 1947 oli vabariigis veel 11 23o ilma hobuseta ja 22oo ilma lehmata majapidamist.[2] Maareformi tulemusena tekkinud majapidamistes oli puudus ka seemneviljast ja põllutööriistadest.

Masinatraktorijaamade arvu suurendamine võimaldas tõsta kolhooside ja sovhooside toodangut. Üksiktalude puhul see aga erilist kasu ei toonud, sest väikeste põldude tõttu ei suudetud tehnikat täielikult kasutada.

Kollektiviseerimise vajadus oli tingitud ka nõukogude võimu enda olemusest, sest meie riigi majanduslikuks aluseks on sotsialistlik majandussüsteem ja tootmisvahendite ühiskondlik omandus.

Kooperatsiooni vormid ei olnud Eestis tundmatud. Mitmesugustesse ühistutesse kuulus 7o% talupidajatest, kes moodustasid 972 ühistut.[3] Ühistutes olid talupojad töötanud juba pikemat aega ning ühistute põhimõtted olid arusaadavad ja kasulikud. Haljala vallas organiseeriti 1. sept. 1945 masinatarvita-

---

1 Eesti NSV ajalugu, 1955, lk. 569.

2 Samas.

3 Mätin,V., viidatud teos, lk. 22.

x)kõik rəhəlised vəərtused on toodud 1961.a.vəəringus.

jate ühistu, kuhu kuulus 42 liiget, ühistu kasutada oli 15 viljapeksumasinat ja 15 mootorit.[1] Siit tekkiski mõte ühistada kogu põllumajandusliku tootmise sfäär.

Nii oli tekkinud ühelt poolt vajadus põllumajanduse kollektiviseerimiseks, teiselt poolt olid loodud selleks materiaalsed tingimused ja kolmandaks olid juba ühistute töö kogemused.

Kooperatsioonile pööras erilist tähelepanu V.I. Lenin oma tuntud artiklis "Kooperatsioonist" ning märkis järgmist: "Kooperatsioon tuleb organiseerida poliitiliselt mõnda, et kooperatsioon oleks mitte ainult üldse ja alati teatavas soodustatud olukorras, vaid et see soodustus oleks puhtvaranduslik. Kooperatsiooni on tarvis krediteerida selliste riiklike summadega, mis kas või pisutki, aga ometi ületaksid need summad, milledega me krediteerime eraettevõtteid."[2]

Riik osutas kooperatsioonile erilist tähelepanu. Nii saadi riigilt ainuüksi 1947. aastal 554 traktorit, 338 mootorit, 1064 viljapeksumasinat[3] jne. Masinatraktorijaamade ja kooperatiivide kaudu õppisid talupidajad hindama kollektiivi jõudu ja said siit esimesi kollektiivse tegevuse kogemusi.

1945. aasta kevadel organiseeriti esimesed kolm masinatraktorijaama ka Virumaal. Nende seas oli ka Haljala valda tee-

---

1 Ajaleht "Viru Sõna" nr. 103, 8.IX 1945.

2 Lenin,V.I., Kooperatsioonist, Valitud teosed, II köide, 1946, lk. 684.

3 Matin,V., viidatud teos, lk. 30.

nindav Vihula masinatraktorijaam.[1]

Partei ja valitsuse kooperatsiooni poliitika igakülgne selgitamine, kollektiivse suurmajapidamise paremuse propageerimine viisid talupojad arusaamisele kollektiivsete majapidamiste loomise vajadusest.

1947.a. II poolel rajati esimesed 5 kolhoosi vabariigis, 1. jaanuariks 1949 kasvas see arv 455 ning 1. jaanuariks 1950 2898-ni, haarates 80% majapidamistest.[2] Virumaal rajati esimesena, 31. märtsil 1948, Jõhvi vallas "Kalevi" kolhoos.[3]

Nähes esimeste kolhooside edusamme saab murrangulisekss momendiks kollektiviseerimisel 1949.a. kevad, mil suurem osa vabariigi talupoegadest alustas kevadtöid juba kollektiivselt. Kulakutelt võõrandatud varandused anti kolhooside käsutusse.

Riik osutas noortele kolhoosidele igakülgset abi. Vastavalt NSV Liidu Ministrite Nõukogu määrusele 1949. aastast "Abinõudest Eesti NSV põllumajanduse abistamiseks" loodi Eesti NSV-s täiendavalt uusi masinatraktorijaamu, 1950. aastaks loodi 6 maaparandusjaama, vabariik sai üle loo kombaini ja majanditele eraldati 95 tuhat tonni mineraalväetisi.[4]

Juhtiva kolhoosikaadri ettevalmistamiseks asutati Kehtnasse kolhoosikaadri kool, organiseeriti kursusi kolhooside arvepidajatele, brigadiridele jt.

Paraku ei kujunenud aga kolhooside abistamine eriti efek-

---

1 Ajaleht "Viru Sõna" nr. 88, 28.VI 1945.

2 Matin,V., viidatud teos, lk. 39.

3 Ajaleht "Viru Sõna" nr. 39, 3.IV 1948.

4 Eesti NSV ajalugu, lk. 571.

tiivseks, sest kollektiviseerimise läbiviimine kannatas tõsiselt kiirustamise all. ÜK(b)P Keskkomitee oma otsuses 1947.aastal isegi soovitas Balti liiduvabariikides kollektiviseerimisega mitte kiirustada ning luua võimalused nii majandite materiaalseks kui ka organisatsiooniliseks abistamiseks.

Vead, millised tehti kollektiviseerimise käigus, andsid end peagi tunda. Kolhoosid asutati väikesed, majanduslikult ja organisatsiooniliselt sageli ka väga nõrgad. Vahe kollektiivsete majapidamiste ja endiste üksiktalude vahel kahtlemata oli, kuid see oli veel liialt väike. Tegelik töö kolhoosis praegu ei erinenud tööst üksiktalumajapidamises, sest töötati endiste tööriistadega, tööpäev oli pikk, töö raske. Töö loomakasvatusfarmides oli väga sarnane tööle üksiktaludes, sest loomade ühistamise järel ei suudetud neid veel paigutada kokku ega tööd farmides kergendada. Viimane asjaolu antud olukorras oli paratamatu.

Raskused põllutööde osas tulenesid asjaolust, et üks traktorijaam teenindas suurt arvu kolhoose, kolhoosid ise aga olid põllupinnalt väikesed. 1949. aastal tuli ühel masinatraktorijaamal teenindada keskmiselt 74 kolhoosi, mille tõttu teenindamata jäi samal aastal 19% kolhooside üldarvust.[1]

Olukord paranes kolhooside ühendamisega, mille tulemusena iga traktorijaama teenindada jäi keskmiselt 13-14 kolhoosi ja nii suutsid traktorijaamad 1952. aastal teenindada juba kõiki majandeid.[2]

---

[1] Matin,V., viidatud teos, lk. 57.

[2] Samas.

Põllutöö mehhaniseerimise tase tõusis kiiresti. 1953. aastal teostati traktorite abil juba 80-90% künnitöödest.[1] Mõni aasta hiljem teostati aga juba kõik põllutööd traktoritega. Suurt tähelepanu pöörasid NLKP Keskkomitee ja Nõukogude valitsus põllumajandusele alates NLKP Keskkomitee 1953. aasta septembripleenumist, kus töötati välja õige suund põllumajanduse taseme tõstmiseks.

1960-ndatel aastatel tehti aga praktiliselt vähe maaviljeluskultuuri ja mullaviljakuse tõstmiseks, rikuti tootmise arengu majandusseadusi ning kolhoosnikute materiaalse huvi printsiipi.

Näidates ära puudused ja vead, mis olid põllumajanduse juhtimises tekkinud, kavandas NLKP Keskkomitee 1965. aasta märtsipleenum tõhusad abinõud põllumajandusele tugeva majandusliku baasi loomiseks.

Haljala vallas, nagu kogu vabariigis, olid olemas eeldused kollektiviseerimise läbiviimiseks. 1945-1947 oli läbiviidud maareform ja arendatud mitmesuguseid kooperatsiooni vorme.

Kollektiviseerimise mõte hakkas levima praeguse "Õitsengu" kolhoosi territooriumil 1948. aasta lõpul, 1949. aasta algul.

Kollektiviseerimise eesotsas olid kohaliku valla parteiorganisatsiooni liikmed.

Viru maakonna keskuse, Rakvere linna, läheduse tõttu olid talupidajatel sagedasteks külalisteks ka EKP Viru Maakonnakomitee töötajad.

Praegusel "Õitsengu" kolhoosil on olnud viis eelkäijat.

---

[1] Matin,V., viidatud teos, lk. 58.

Kolhooside liitmise tulemusena tekkis 11.veebruaril 1951.a.-stal praegune "Õitsengu" kolhoos.

Käesoleva töö eesmärgiks on:

1) näidata väikeste kolhooside tekkimist, saavutusi ja muudatusi endiste üksiktalupidajate elus;

2) näidata kolhoosi majanduslikku tugevnemist alates 1953. aasta NLKP Keskkomitee septembripleenumist, eriti aga alates 1957.aasta st, parteiorganisatsiooni osa võitluses NLKP KK ja valitsuse otsuste ellu rakendamisel;

3) tuua ära kolhoosi edusammud 1960-ndatel aastatel tootmise edasiarendamise, kolhoosnike heaolu parandamise ja kolhoosnike hulgas tehtava kultuurharidusliku töö osas, näidata kolhoosi parteiorganisatsiooni osatähtsuse kasvu majandi juhtimisel ja kolhoosnike kasvatamisel.

Vastavalt töö eesmärkidele on töö jagatud kolmeks peatükiks.

Esimeses peatükis on pööratud peamine tähelepanu kollektiviseerimisele teostamisele, väikeste kolhooside tagasihoidlikule edusammudele.

Teine peatükk käsitleb NLKP Keskkomitee pleenumite- ja kongresside otsuste, NSV Ministrite Nõukogu otsuste ja vabariiklike vastavate organite otsuste ellurakendamist antud kolhoosi tingimustes ja näitab nende otsuste viljastavat mõju kolhoosi jõukuse kasvule.

Kolmas peatükk annab ülevaate seitseaastaku ülesannete täitmisest, kommunistliku töö liikumisest ja kolhoosiraha üldisest heaolu kasvust viimastel aastatel.

"Õitsengu" kolhoosi kohta teaduslikke töid kirjutatud ei ole. Koos Virumaad ja Rakvere rajooni puudutavate küsimuste käsitlemisega on varasemat perioodi kui ka kollektiviseerimist "Õitsengu" kolhoosi piirkonnas mõne võrra käsitlenud TRÜ diplomandid Richard Keer oma töös "Kollektiviseerimine Virumaal" ja Hartvig Lausma oma töös "Virumaa põllumajandus kodanliku diktatuuri perioodil".

Käesoleva töö koostamisel olen kasutanud põhiliselt "Õitsengu kolhoosi arhiivi materjale. Arhiiv on nõuete kohaselt korrastatud ning materjalid kergesti leitavad.

Parteiorganisatsiooni osa käsitlemisel on kasutatud EKP Rakvere Rajoonikomiteelt saadud andmeid ning parteialgorganisatsiooni jooksvat dokumentatsiooni.

Kasutatud on Haljala Valla TSN Täitevkomitee, Haljala Küla TSN Täitevkomitee ja Rakvere Rajooni TSN Täitevkomitee otsuseid.

Väärtuslikke andmeid kolhoosi kohta on saadud kauaaegsetelt kolhoosnikutelt, seda eriti kolhoosnike eluolustikulisi tingimusi käsitlevates lõikudes, sest selles osas jäi kirjalike andmete hulk väikeseks.

Puuduseks on tööle varasemat (enne 1949. aastat) perioodi käsitlevate materjalide ja andmete vähesus. Selle lünga täitmiseks on ka siin kasutatud kohalikke suulisi andmeid.

Autor peab materjali töö koostamise jaoks piisavaks.

I peatükk

Kolhoosside moodustamine Põdruse külanõukogu piirkonnas ja kolhoosi areng 1949-1953

1. Põdruse ja Essu minevikust[1]

Pööranud Tallinn-Leningradi maanteelt Kunda poole, märkab mööduja varsti paremal hoonete rühma, mille keskel on suur kivihoone, kus asub "Õitsengu" kolhoosi kontor.

Praeguse kolhoosi kontori asemel asus sajandi algul siin uhke Essu mõis, milline kuulus tol ajal parun Ungern-Sternbergile. Mõisale kuulusid tol ajal kõik ümberkaudsed põllud, metsad, heinamaad. Parun Ungern-Sternbergile kuulus ka naabruses asunud Arkna mõis. Täie peremehe tundega kiitles parun: "See kõik on siin minu, see ohk ka on minu".

Väikesed talud kükitasid arglikult metsaservadel. Talupojad täitsid kuulekalt neile pandud kohustusi. Nii võttis igast talust üks inimene kolmel päeval osa mõisatöös, laotas 5 tiinu suurusel põllul sõnnikut või lõikas umbes 1 ha suuruse põllu rukist.

Nagu teavad rääkida vanemad inimesed, kuulunud mõis varem paruni äiale. Parun ise olnud pidevalt suurtes rahalistes raskustes, millest aga vabanes kohe peale pulmi, kui äi pärandas Essu mõisa oma tütrele.

Möödunud sajandi II poolel asus mõisa territooriumil veel

---

[1] Milde Koovitsa mälestused.

Põdruse postujaam, mis kuulus Inglismaalt pärit olnud von Fiech'ile. Vaevalt möödus siit ükski reisija, kes ei kasutanud Põdruse postijaama teeneid.

Mõisnike omandiõiguse maale likvideeris Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon, kuid peagi taastati see Eesti kodanliku valitsuse poolt. Vana juurde tagasipöördumine oli aga võimatu ja 1919. aasta oktoobris võttis Asutav Kogu vastu maaseaduse, mille järgi võõrandati 96,6% suurmaaomandeist.[1]

Esmajoones said maad Nõukogude-vastasest sõjast osa võtnud, kulaklikud talupidajad ning lõpuks mõisatöölised. Maareformi tagajärjel kohapeal hiljem eriti suuri majapidamisi ei kujunenud ja seepärast ei kasutatud siin ka massiliselt võõrast tööjõudu. Suvel kasutati päevilisi, kuid muul ajal tuldi toime oma perega.

Parun Ungern-Sternbergile jäi mõisa keskus, umbes 2 talukoha suuruse maatükiga. Paruni käsutusse jäi algul ka viinavabrik, kuid hiljem moodustati koos ümbruskonna rikkamate talupoegadega nn. ühistu. Mõnda aega pärast maaseaduse väljaandmist elas Essu mõisas ka ringkonnavalitseja Aleksander Julle.

Oma mõisas elas parun Ungern-Sternberg kuni 1938. aastani, mil ta koos teiste Eestis elanud sakslastega sõitis esimeste hulgas Saksamaale. Mahajäänud varanduse likvideerimine jäi härra Siestrandt'i hooleks. Mõnda aega oli mõis tühi. Seoses nõukogude võimu taaskehtestamisega anti järelejäänud mõisamaad riikliku maafondi.

Fašistlik okupatsioon Eestis taastas paruni viimase maa-

---

[1] Eesti NSV ajalugu, 1957, lk. 427.

valduse ning Essu mõisas asutati vangilaager. Vangid töötasid põldudel.

1945. aastast alates anti endine Essu mõisa keskus Roodevälja sovhoosile ning siin moodustati Roodevälja sovhoosi Essu osakond. Seoses Roodevälja sovhoosi likvideerimisega 1952.aastast anti hooned ja ka maa üle "Õitsengu" kolhoosile ning samast aastast asus sinna ka kolhoosi kontor ja hiljem viidi üle ka töökojad.

Arkna mõisas moodustati peale maareformi juba 192o-ndatel aastatel kontrollassistentide kool koos õppemajandiga. Põhiliselt õppemajandina on säilinud Arkna kuni käesoleva ajani. Praegu valmistatakse siin ette kunstliku seemendamise tehnikuid ja mesinikke.

Esimestel kolhoosiaastatel valmistati siin ette kolhoosidele brigadire ja korraldati lühiajalisi kursusi paljudele põllumajanduse spetsialistidele. Endised popsid, saanud 1919.a. maad, sattusid kohe tõsistesse raskustesse, sest maad vajasid kuivendust, selle teostamiseks puudusid aga summad. Erilist rikkust ei saavutanud endised Essu mõisa piirkonna talupidajad ka 193o-ndatel aastatel. Suuri kulaku talusid siin ei tekkinud, mille tõttu klassivõitlus polnud eriti terav.

Sõda ei puudutanud eriti nende külade elanikke. Sõjakeerises hävis ainult 2 hoonet. Küll viis aga sõjakeeris kaasa kellelt isa, kellelt venna või poja. Kaasa viidi Saksamaale noorukid, kelledest praegu ei ole mingeid teateid. Nii kaotas perekond Paas oma poja Ülo, kes 1944. aastal viidi kaasa viimaste Saksa väeüksustega. Samast ajast teatakse kõnelda noorukite vastuhakust Tallinnas,kes keeldusid asumast laevale ning kel-

ledest suur hulk samas maha lasti. Kuigi puuduvad täpsed andmed, arvatakse et Tallinna sadamas langes ka Ülo Paas, kuna ta oli üks vastuhaku organiseerijaid.

Oli ka neid, kes tõstsid oma käe nõukogude võimu vastu ning läksid vabatahtlikult teenima Saksa armeesse.

Juba 192o-ndatel aastatel organiseeriti Põdrusel kaks kultuurilist seltsi - "Koit" ja "Areng". Tekib küsimus, miks väikeses maakohas kaks kultuurilist seltsi? Põhjuseks olid siin seltside juhtkondade vahelised lahkhelid, millede tõttu ei jõutud kokkuleppele ja tegutseti eraldi.

Kultuurilise seltsi "Koit" eesotsas oli Aleksander Koovits, seltsi "Areng" esinaiseks oli Hilda Jaanson, kes oli ka kohaliku maanaiste seltsi esinaine.

Tööst võttis osa palju kohalikke elanikke. Kultuurilise seltsi "Koit" juures töötasid näitering, segakoor, rahvatantsuring. Ringide juhendajatena töötasid kohalikud kooliõpetajad Laidma ja Joh. Väinaste. Aktiivselt tegutses spordiring, kes organiseeris isegi kergejõustiku võistlusi Aaspere sportlastega.

Maanaiste selts organiseeris kudumis- ja õmbluskursusi, andes tubli panuse kodukultuuri tõstmiseks.

Loomulikult teostas kodanlus nendes seltsides natsionalistlikku poliitikat. Teisalt aitasid need seltsid kaasa kultuurilise taseme tõstmisele külas.

Hariduse omandasid noored kohalikus Põdruse algkoolis, milline 193o-ndate aastate lõpust kuni 1949. aastani töötas kuueklassilisena. 1949. aastast kuni käesoleva ajani töötab aga kool jällegi neljaklassilisena.

2. Kolhooside moodustamine ja esimesed ühise töö aastad

Praegune "Õitsengu" kolhoos asub Rakvere rajooni Haljala külanõukogu piirkonnas. Kolhoosi keskus asub Rakverest 13 kilomeetri kaugusel. Kolhoosi maaala läbib tihe teedevõrk: Tallinn-Leningradi maantee ja Leningradi maanteelt Kundasse siirduv maantee. Kolhoosi naabriteks on Haljala ja "Ühenduse" kolhoos, Ubja sovhoos ja Arkna õppemajand.

Kolhoosi territooriumil asuvad Põdruse Algkool ja Põdruse kauplus.

Kuni 1950. aastani kuulus praegune Õitsengu kolhoos Haljala valla Põdruse külanõukogu piirkonda.

Talude suurusest 1947.-1948. aastal annab pildi alljärgnev tabel, kus on arvesse võetud maa suurus nendes taludes, millised kuuluvad praegu "Õitsengu" kolhoosi koosseisu.

Tabel 1

Talud suurusega 5-10 ha	10-15 ha	15-20 ha	20-25 ha	25-30 ha	Kokku talusid
10	23	24	23	18	98
10,2%	23,4%	24,5%	23,4%	18,5%	

Võrreldes talundite suurust teiste ümbruskonna külanõukogude talundite suurusega, võib öelda, et suurtalude arv oli Põdruse külanõukogu piirkonnas väike.

---

[1] Haljala külanõukogu arhiiv. Talundite loomakasvatuse plaanid 1948.

Hobuste arv taludes oli järgmine.

Tabel 2[1]

Talud, kus ei olnud ühtegi hobust	Talud, kus oli 1 hobune	Talud, kus oli 2 hobust	Talud, kus oli 3-5 hobust
6	45	21	26
6,1%	45,9%	21,5%	26,5%

51% taludest ei suutnud korralikult harida põldu oma jõududega, vaid pöördusid abisaamiseks naabrite poole või harisid põlde koos, kasutades põllutöödel kahte hobust.

Enamik talupidajatest (72 talu) omas 1-2 lehma, 18 talupidajal oli 4 ja 2 talupidajal rohkem kui 5 lehma. Üldse ei olnud lehmi 6 majapidamises.

Töövõimelisi inimesi oli 77, kelledest 15 ei tegelenud otseselt põllutööga.[2]

Üksiktalupidamistes oli tõsiseid raskusi põldude harimisega, paljudes majapidamistes oli suur hulk põllupinnast söötis. Aastast-aastasse jäid täitmata loomakasvatuse plaanid.

2o. juunil 1948 arutati Põdruse külanõukogu istungjärgul loomakasvatuse plaani täitmist külanõukogu piirkonnas. 1.juuniks 1948 oli täidetud hobuste arvuline plaan 59%-liselt, veiste osas 75%, lammaste osas 71%-liselt ja sigade osas 92%-liselt. Mitte üheski loomakasvatusharus ei suudetud plaani täita.

---

[1] Haljala külanõukogu arhiiv. Põdruse külanõukogu loomakasvatusplaan 1947.

[2] Haljala külanõukogu arhiiv. Põdruse külanõukogu töövõimeliste kodanike nimekiri (seisuga 1.juuli 1948).

Riiklike müügikohustuste täitmine kulges samuti ebarahuldavalt. Haljala valla täitevkomitee ja Põdruse külanõukogu ei tutvunud põhjustega, mis takistasid müügikohustuste täitmist, ega võtnud tarvitusele abinõusid olukorra parandamiseks.

Sihilikult keeldusid 1949. aasta I kvartalis riiklikke müügikohustusi täitmast kulakud Johannes Uuk ja August Möllits. Metsatöö kohustusest hoidis kõrvale Eduard Aros. Külanõukogu ega valla täitevkomitee ei koostanud samal ajal ühtegi akti ega karistanud kohustuste mittetäitjaid.[1]

Kollektiviseerimise küsimuste vastu hakati elavamat huvi tundma 1948. aasta lõpul 1949. aasta algul. Kolhooside asutamise initsiaatoriteks olid Haljala valla parteiorganisatsiooni liikmed eesotsas parteiorganisatsiooni sekretäri Aleksander Vingissaarega. Kohapeal moodustati initsiatiivgrupid, millede esimehi instrueeriti valla täitevkomitee töötajate poolt. Kulakute väljasaatmisega kohapeal enam kollektiviseerimisele otseseid vastupropaganda tegijaid ei olnud. Kohalike talupidajate Suurmetsa, Juurmanni, Pärnamäe ja Privoi organiseerimistöö tulemusena organiseeritigi Põdruse külanõukogu territooriumil 4 väikest kolhoosi.

Kolhoosidesse ühinesid talupidajad peaaegu loo%-liselt. 1949. aasta lõpuks ei olnud kolhoosi liikmeks astunud ainult üks talupidaja.

---

1 Haljala külanõukogu arhiiv. Haljala Valla TSN istungjärkude protokollid 1949, 16.III 1949.

2 Haljala külanõukogu arhiiv. Põdruse Küla TSN istungjärkude protokollid 1949, 18. XII 1949.

Esimestena astusid kolhoosi Aasu küla talupidajad, moodustades ühismajandi 2. aprillil 1949. Kolhoosile anti nimeks "Õitseng". Üksmeelselt valiti kolhoosi juhatusse 5 liiget eesotsas kolhoosi esimehe Aleksander Juurmanniga, keda tunti kohapeal tubli keskmiktalupidajana.[1]

Kohe järgmisel päeval, see oli 3. aprillil, leidis aset kolhoosi asutamiskoosolek Haljala valla Muda ja Essu külas, kus moodustatud kolhoosile pandi nimeks "Helge Tulevik". Kolhoosi ühinenud 32 liiget valisid kolhoosi esimeheks A.Privoi.[2] 4.aprillil moodustati kolhoos Põdruse külas ning 12. aprillil Arkna külas. Kolhoosidele anti nimed vastavalt kohanimedele. Viimati nimetatud olid ka kolhoosidest liikmete arvu poolest suurimad. Nii kuulus Põdruse kolhoosi 32 talupidajat ning Arkna kolhoosi 28 talupidajat.[3]

Viimasena moodustati antud piirkonna kõige väiksem, "Õige Tee", kolhoos Muda ja Tammispea külas, kuhu kuulus 9 talupidajat. Kolhoos oli ka Haljala vallas kõige väiksem.

Erilist klassivõitlust kollektiviseerimise perioodil ei esinenud. Enamik kolhoosnikest olid õigesti aru saanud kollektiviseerimise vajadusest ning seetõttu ühistamine kulges rahulikult. Täheldatakse ainult üksikuid juhte, kus talupidajad jätavad endale rohkem loomi või inventari kui on ette nähtud kol-

---

1 Rakvere rajooni Õitsengu kolhoosi arhiiv, Õitsengu kolhoosi asutamiskoosoleku protokoll 1949, 2. aprillist 1949.

2 ÕKA, Helge Tuleviku kolhoosi asutamiskoosoleku protokoll 5. aprillist 1949.

3 ÕKA, Arkna ja Põdruse kolhoosi asutamiskoosolekute protokollid 1949. aasta aprillist.

hoosi põhikirjas.

Nii selgus alles 1949. aasta lõpul, et "Õige Tee" kolhoosi liige Elli Tupits peab seaduse vastaselt rohkem loomi. Vastavalt "Õige Tee" kolhoosi üldkoosoleku otsusele lo.detsembrist 1949 kohustati kodanik Tupitsat kolhoosile müüma 3 lehmast 2, lisaks sellele pidi kodanik loobuma veel 2 mullikast.

Esineb ka pisiasju, millele alguses ühistamise käigus tähelepanu ei pöörata, kuid hiljem ollakse suurtes raskustes. Nii ühistati Arkna kolhoosis küll kari, kuid ei ühistatud ühtegi suuremat piimanõud.[1] Kuna alguses puudusid kolhoosil ka rahalised võimalused, siis oli antud küsimuse lahendamine tõsiseks probleemiks.

Esines ka juhte, kus hoiti veel eriti kinni just "oma" töökodadest ja töövahenditest. Põdruse kolhoosis töötas sepana kolhoosnik Eduard Viikoja, kes lahkus oma tööpostilt, kuid ei lubanud sepikoda teistel kasutada ja lukustas selle.[2] Viljakoristustöödeks ettevalmistamisel sai sepapaja puudumine suureks ja määravaks takistuseks. Asja lahendas lõpuks Rakvere rajooni täitevkomitee kolhoosi kasuks.

Kõigis kolhoosides esines juhte, kus kevadistel põllutöödel kasutati endisi, just sellele künnimehele kuulunud hobuseid. Tehti vahet isegi veel loomade söötmisel.

Kolhoosi töö juhtimine asus tavaliselt ainult esimehe õl-

---

1 ÕKA, Arkna kolhoosi juhatuse koosolekute protokollid 1949.

2 EKP Rakvere Rajoonikomitee ja Töörahva Saadikute Nõukogu häälekandja "Punane Täht" 1951.a. 7. juulil.

gadel. Kuigi kõikides majandites töötasid viieliikmelised juhatused, oli teiste juhatusliikmete osa kolhoosi töö organiseerimisel väike. Brigadir ja ka esimees võtsid samuti osa põllutöödest ning neile langes sageli kahekordne koormus.

Kolhooside abistamisega ei tegelenud ka Põdruse külanõukogu esimees J.Viikma. Selle asemel, et kolhoose abistada, andis ta pahatihti halba eeskuju ilmudes koosolekule viinastanud olekus ja segas seal tööd. Haljala valla täitevkomitee hoiatas korduvalt J.Viikmat, kuid viimane ei püüdnudki oma tööd parandada.[1]

Kolhoosi majanduse korraldamisel ei näidanud erilist aktiivsust ka Põdruse kolhoosi esimees Voldemar Suurmets. Põllumajanduslik inventar küll ühistati, kuid ei kantud inventariraamatusse. Kuidagimoodi kokkutoodud inventar vedeles siin-seal korratult ja segamini. Osa põllutööriistu seisis kaua aega veel peresid mööda laiali.

Kolhoosi liikmed töötasid sageli veel omaette. Õiget ühistööd ei suudetud siin esimesel kevadel veel pidevalt organiseerida. Puudus täielikult näitlik agitatsioon.

Paremini kulgesid organiseerimistööd "Õitsengu" kolhoosis. Korralikult paigutati ühistatud põllutööriistad, seati nõuete kohaselt sisse raamatupidamine. Kantseleisse pandi välja töögraafikud ja näitlik agitatsioon. Ei puudunud ka loosung, autahvel ja seinaleht.

Nõrk oli juhendamine ka Haljala valla täitevkomitee (esi-

---

[1] Haljala külanõukogu arhiiv, Põdruse Küla TSN TK koosolekute protokollid 1949, 8.VI 1949.

mees seltsimees Leikop) poolt.

Nii märkis "Õige Tee" kolhoosi esimees seltsimees Pärnamägi, et peale asutamist ei külastanud kolhoosi ükski valla täitevkomitee töötaja isegi terve aasta jooksul.[1] Puudu jäi agro- ja zootehnilisest nõuandest ka teistes majandites.

Maakonna juhtivate töötajate külaskäigud olid samuti rohkem kontrollivat laadi, mitte aga suunavat ja juhendavat eesmärki taotlevad.

Juhatuse koosolekute otsused kinnitati tavakohaselt üldkoosolekul, milliseid peeti väga sageli. Näiteks peeti Põdruse kolhoosis 1949. aasta jooksul 26 üldkoosolekut, Õitsengus 24 jne.

Päevakorrapunkte oli koosolekutel ligi kümme ja kõik nõudsid hääletamist. Isegi niisugused küsimused, nagu loomade paigutus, masinate parkimisplatsid jne. määrati üldkoosolekul. Kolhoosid olid väikesed ja seetõttu oli võimalik inimesi tihti kokku kutsuda. Sama kerge oleks paljusid küsimusi olnud lahendada ka töö korras.

Tänapäeval lahendab esimees kolhoosis ainuisikuliselt või koos brigadiriga küsimused, mida 1949. aastal lahendas üldkoosolek.

Kõik nimetatud kolhoosid organiseeriti kevadkülvitööde ettevalmistamise käigus ja esimesed tuleristsed saadi kevadkülvil.

---

[1] ÕKA, Kolhoos "Õige Tee" üldkoosoleku protokollid 195o, 12.II 195o.

[2] ÕKA, Õitsengu kolhoosi ja Põdruse kolhoosi üldkoosolekute protokollid 1949.

Kordan.

Varanduse ühistamine viidi kõigis kolhoosides lõpule aprillikuu jooksul ja kevadkülv algas juba uutes tingimustes.

1949.aasta 1. mai tähistamine kujunes kolhoosides esimeseks suursündmuseks. Näiteks, korraldati Põdruse kolhoosis hoogtööpäevak, millest võtsid osa kõik kolhoosi töötajad. Päev lõppes ühise koosviibimisega.[1]

Juba varem algasid ettevalmistused "Õitsengu" kolhoosis. Vastavalt juhatuse ja üldkoosoleku otsusele tapeti vasikas ning korraldati pidulaud.

Aktused ja koosviibimised leidsid aset ka teistes majandites, Arknal, "Helge Tuleviku" ja "Õige Tee" kolhoosides.[2]

Esimestest ühistest töödest võeti osa väga aktiivselt. Heameelega meenutavad "Õitsengu" kolhoosi inimesed esimest ühist üritust - maipühade tähistamist.

Kõikides majandites arutatakse läbi Harku valla "Sangari" kolhoosi sisekorra eeskirjad ja tehakse vastavad parandused. Nii otsustatakse kõigis majandites alustada tööd suveperioodil kell 6, töö lõpetada kell 21.[3]

Enamik kolhoose tuleb esimese kevadkülviga toime oma jõududega, ainult "Õitsengu" kolhoos sõlmib koheselt lepingu Vihula masinatraktorijaamaga[4] ning Arkna kolhoos saab abi Arkna Põllunduskooli õppemajandilt.

Kevadistesse töödesse suhtuti tõsiselt ja kõik majandid

---

1 Ajaleht "Viru Sõna" nr. 51, 3.V 1949.

2 Samas.

3 ÕKA, Õitsengu kolhoosi üldkoosoleku protokollid 1949.

Samas.

4 ÕKA, Õitsengu kolhoosi üldkoosoleku protokollid 1949.

sammusid juba esimestest päevadest vallas külvitöödel esireas. Algas ka sotsialistlik võistlus "Õitsengu" ja "Õige Tee" kolhoosi vahel. Esimestena vallas, 12. maiks, lõpetasid teraviljakülvi "Helge Tuleviku" ja "Õitsengu" kolhoos. Nendele järgnesid Arkna ja Põdruse kolhoosid, kes lõpetasid külvitööd 14. mail.[1]

28. mail avaldati ajalehes "Viru Sõna" Küti valla Pajusti kolhoosi üleskutse viia läbi 3o. maist kuni 3. juunini teedeparanduse hoogtööpäevad. Üleskutsele vastasid esimestena Arkna kolhoosi liikmed, kes otsustasid kahel päeval viia teeparandustöödele kogu kolhoosipere.

Heinatööde osas jäid kõik kolhoosid võlglasteks. Loodusliselt heinamaadelt, kus ei saadud kasutada masinaid, ei suudetudki tööjõu vähesuse tõttu kõiki heina koristada.

Suuremaks võlglaseks jäi Põdruse kolhoos, kus 15o hektarist suudeti koristada ainult 9o hektarit.[2]

Heinatöödel oli segavaks ka töö nõrk organiseerimine. Samal ajal, kui kolhoos ei suutnud heina koristada, ei lubatud seda ka teatud osa eest koristada kolhoosiliikmetel.

Varakult algasid ettevalmistused viljakoristuseks. Inimesed jaotati lülidesse, määrati viljalõikajad, isegi hobused kinnistati kindlatele inimestele. Paremini kulgesid ettevalmistustööd "Õitsengu" ja Arkna kolhoosis. Viimane leppis varakult kokku Arkna Põllunduskooli õppemajandiga viljakuivati suhtes,

---

1 Ajaleht "Viru Sõna" nr. 6, 17.V 1949.

2 ÕKA, Põdruse kolhoosi üldkoosoleku protokollid 1949, 12.XII 1949.

samuti ka töökäte osas.

Nagu tulemused näitavad, kulgesid tööd paremini "Õitsengu", "Helge Tuleviku" ja Arkna kolhoosis. Raskusi oli koristustöödega "Õige Tee" kolhoosis, siin töötas pikemat aega ainult üks viljalõikaja.[1]

"Karuteene" kolhoosidele tegi Vihula masinatraktorijaam, kes ei suutnud pidevalt töökorras hoida Haljala valla majanditele eraldatud 7 viljapeksumasinat ning mõnda aega töötas ainult 2 viljapeksumasinat.[2]

Viljapeksmine venis ning lõpetati põhiliselt alles detsembris. "Õitsengu" kolhoosis kestis viljapeks kokku 1,5 kuud.[3]

Viljavarumisel oli edukam Arkna kolhoos, kus varumisplaan täideti 28. augustiks.[4] Teistel kolhoosidel sai takistuseks viljapeks. Väljast koristati vili aga kõigis majandites juba 23. oktoobriks, milline kujunes teiseks ühiseks pidupäevaks - lõikuspühaks.

Kokkuvõttes tehtud töödest arutati läbi novembris peetud üldkoosolekutel. Viimased kujunesid kriitikarohketeks ja asjalikeks nõupidamisteks.

"Õitsengu" kolhoosi esimees Aleksander Juurmann jagas kolhoosnikutele kiidusõnu kevadkülvi õigeaegse läbiviimise eest,

---

1 ÕKA, Õige Tee kolhoosi üldkoosolekute protokollid 1949, 16.XII 1949.

2 Ajaleht "Viru Sõna" nr. 76, 2o.VIII 1949.

3 ÕKA, Õitsengu kolhoosi üldkoosolekute protokollid 195o, 6.II 195o.

4 Ajaleht "Viru Sõna" nr. 8, 1.IX 1949.

samuti aktiivse osavõtu eest heinatööst. Kriitika osaliseks saab Vihula masinatraktorijaam, kes oli peksnud 19.novembriks pool teraviljast.[1]

Nõuetekohaselt ei kulge ka künnitööd. Samaks ajaks oli 78 hektarist küntud kõigest 42 hektarit.[2] Koosolekul sai esimees kriitika osaliseks põllutööriistade remondi halva organiseerimise eest.

Arkna kolhoosis oli samuti teravamaks probleemiks sügiskünd, 19. novembriks täideti sügiskünni plaan 7o%. Sügiskünni organiseerimine jättis tõsiselt soovida, sest künnil töötas ainult üks hobuste paar.[3]

"Õige Tee" kolhoos oli tõsises mures saakide koristamisega, kuna siin töötas ainult üks viljalõikaja,[4] parem polnud ka olukord künnitöödel. Pikemat aega siin künnitöö isegi seisis, sest kolhoosil oli ainult lo tööjõulist inimest.[5]

Esimeste saakidega võisid kolhoosid kõigiti rahul olla. Saagid kujunesid järgmisteks.

---

[1] Õka, Õitsengu kolhoosi üldkoosolekute protokollid 1949, 19.XI 1949.

[2] Samas.

[3] ÕKA, Arkna kolhoosi üldkoosolekute protokollid 1949, 19.XI 1949.

[4] ÕKA, "Õige Tee" kolhoosi koosolekute protokollid 195o, 6.II 195o.

[5] Samas.

Tabel 3[1]

Majand	Keskmine teravilja-saak ts/ha	Keskmine kartuli-saak ts/ha	Põllupind
1. "Õitseng"	12,8	91	284,43 ha
2. "Õige Tee"	12,7	12o	71,72 ha
3. Põdruse	17,3	14o	227,87 ha
4. "Helge Tulevik"	16,4	112	144 ha
5. Arkna	13,7	82	231 ha

Nagu eespool toodud tabelist nähtub, said paremaid saake Põdruse ja "Helge Tuleviku" kolhoos. Teatud osa etendasid siin kahtlematult paremad põllumaad, kuid ka põllumeeste endi osa ei tule alahinnata.

Loomakasvatuse osas täitsid kõik kolhoosid loomakasvatusplaani arvuliselt. Puudu jäi aga toodanguplaanist.

Kolhoosi de kogutulu vaadeldes võime kindlalt öelda, et põhimine sissetulek saadi siiski loomakasvatusest.

Kolhoosi sissetulekud 1949.aastal. Tabel 4[2]

Majand	Tulu põllundusest rbl.	Tulu loomakasv. rbl.	Muud tulud rbl.	Kõik tulud kokku rbl.
1. "Õitseng"	1787,2o	1135,2o	-	2938,83
2. Põdruse	2316,83	26o7,26	-	4924,o9
3. "Helge Tulevik"	1634,95	2381,18	111,53	4127,65
4. Arkna	1594,37	3631,38	1o1,2o	5326,95
5. "Õige Tee"	349,o7	168o,o8	4,36	2o33,51

[1] ÕKA, Kolhoosi de aastaaruanded 1949.
[2] Samas.

Jõukamateks majanditeks olid Arkna ja Põdruse kolhoosid. Esimene nimetatuist sai teistest majanditest suuremaid sissetulekuid peamiselt loomakasvatusest. Taimekasvatusest sai suuremat tulu Põdruse kolhoos.

Edasi vaatleme kolhoosnikute esimest töötasu.

Tabel 5[1]

Majand	Raha rbl.	Vili kg	Kartul kg	Hein kg	Põhk kg	Mesi kg
"Õitseng"	o,2o	3,4	2,o	2,5	-	-
Põdruse	o,22	3,8	3,o	2,o	1,5	-
"Helge Tulevik"	o,29	7,36	5,o	4,25	-	o,oo4
Arkna	o,28	3,5	2,o	3,o	1,5	-
"Õige Tee"	o,24	4,15	2,o	1,5	-	-

Ka suuremad normipäevatasud saadi "Helge Tuleviku" ja Arkna kolhoosides. Liigselt suur oli vilja hulk, mida anti "Helge Tuleviku" kolhoosis. Samuti anti heina väga palju. Nimetatud koguse lisamine ühiskarja toiduvarudele oleks loonud kahtlematult võimalused loomakasvatussaaduste plaani täitmiseks.

Esimene tööaasta kolhoosides näitas ühismajandite jõudu, andis lootust tõsta majandite jõukust veelgi. Inimesed suhtusid oma ülesannetesse tõsiselt, kasvas heaperemehelik suhtumine ühisvarasse.

Samas tõi esimene aasta esile ka puudused töö organiseerimises ja majanduslikus tegevuses.

---

[1] ÕKA, Kolhoosside aastaaruanded 1949.

Virumaa TSN Täitevkomitee otsuses 11.detsembrist 1949.aastast on ära toodud puudused, millised esinesid Põdruse kolhoosi töös. Nagu märgitakse otsuses, puudus kolhoosi esimehel Suurmetsal vastutustunne kolhoosi juhtimisel. Kolhoosi karjale ei ole leitud sobivaid ruume ning kari on paigutatud korrastamata külma küüni. Kolhoosis varuti heina 76 tonni vähem kui plaanis ette nähtud, silo valmistamise plaan on täitmata.[1]

Põdruse külanõukogu ei võta osa kolhoosside juhtimisest ja abistamisest ning ei võitle riiklike plaanide täitmise eest. Samuti loiult on suhtunud kolhooside abistamisse Haljala soovetjaoskond.[2]

Otsuses näidatakse tööd, mida kolhoos peab tegema kõige kiiremas korras loomakasvatuse olukorra parandamiseks.

Töötasude väljamaksmisel rikuti jämedalt kolhoosi põhikirja "Helge Tuleviku" kolhoosis. Kolhoosis püüti veel vahet teha kehvik- ja keskmiktalupidajate vahel ning maksti viiele kehvikule normipäeva kohta 5 kg vilja, kuna ülejäänutele maksti vastavalt tootmisplaanile 7,36 kg. Selle kohta puudus igasugune üldkoosoleku kui ka juhatuse koosoleku otsus. Oma teguviisi põhjendas esimees Privoi sellega, et need viis kehviktalupidajat ei andnud kolhoosile kevadel seemnevilja.[3]

Haljala Valla TSN Täitevkomitee mõistis otsustavalt hukka

---

1 Haljala külanõukogu arhiiv, Virumaa TSN Täitevkomitee otsus 11. dets. 1949.

2 Samas.

3 Haljala külanõukogu arhiiv, Haljala Valla TSN Täitevkomitee koosolekute protokollid 195o, 16.III 195o.

esimees Privoi teguviisi ning tegi talle valju noomituse ning kohustas töötasu täies ulatuses välja maksma.

Nagu näitas esimene sügis, andis kolhoosides tunda tööjõu puudus. Näiteks "Õige Tee" kolhoosis töötas sügistöödel ainult 3-4 inimest.[1] Väga palju tööjõudu võtsid ära farmid, sest puudusid ruumid loomade paigutamiseks.

Põllutööriistade remonti ei suudetud üheski kolhoosis läbi viia, sest puudusid selleks võimalused. Uute põllutööriistade juurdemuretsemine oleks nõudnud aga summasid ja ka võimalusi nende muretsemiseks.

Talvel võttis kolhoosidelt palju tööjõudu ära metsaveo ja metsalõikuse kohustused. Nendel töödel töötasid talvel kõik tööjõulised inimesed, kes polnud seotud farmidega.

25. märtsil 195o kontrolliti kevadtöödeks ettevalmistuse käiku "Helge Tuleviku" ja "Õitsengu" kolhoosides. Komisjon märkis ära küll suurt tööd, mida kolhoosid on teinud külviks ettevalmistamisel, kuid tõi esile ka tõsiseid puudusi.

Nii puudus "Helge Tuleviku" kolhoosil loo tsentnerit kartuliseemet, 56 tonni mineraalväetist, vankrid olid remontimata. Sõlmimata oli Vihula masinatraktorijaamaga ka leping 15 hektari künni suhtes. Põllutööriistade remont kulges siin edukalt, kuid oli veel lõpetamata.[2]

Siin olid ilmselt valed ka majanduslikud kaalutlused, kuna ühismajandi huve ei arvestatud ning anti normipäevatasuna 4,5 kilogrammi kartulit.[3] Mõningane normipäevatasu vähendamine oleks

---

1 ÕKA, "Õige Tee" kolhoosi üldkoosolekute protokollid 1949.
2 Ajaleht "Punane Täht" nr. 35, 27.III 195o.
3 ÕKA, "Helge Tuleviku" kolhoosi aastaaruanded 1949.

tugevdanud aga majandit tunduvalt.

"Õitsengu" kolhoosis ei olnud olukord sugugi parem. Siin oli kolhoos küll seemnega varustatud, kuid põllutööriistad olid peaaegu täielikult remontimata. Puudus oli ka siin mineraalväetisest. Vajadus oli 6o tonni, majanduslike raskuste tõttu osteti esialgu välja ainult 2o tonni.[1]

Arvestades majanduslikke raskusi, tegi kolhoos riigipangalt laenu tootmiskuludeks 15oo rubla, kapitaalmahutusteks 7oo rubla ja mineraalväetiste muretsemiseks 14oo rubla.[2]

Ulatuslikumalt kui mujal mõeldi siin maaparandusele: nii sõlmiti leping Vihula masinatraktorijaamaga 1o,25 hektari ülesharimiseks 195o. aastal.[3]

"Õitsengu" kolhoosis oli raskusi loomasöödaga. Hobuste toitumus enne kevadkülvi oli ebarahuldav.

Esimeste tööde teostamine sundis korrigeerima ka töönorme. Nii otsustati "Õitsengu" kolhoosis juba esimesel kevadel suurendada päevanormi künni osas o,8 hektarilt o,9 hektarile, kultiveerimisel aga vähendada 3 hektarilt 2,5 hektarile.[4] Kindlad normid võeti vastu ka kartulinoppimisel.

Kõikides majandites tähistati tähtpäevi koosviibimistega, aktustega, anti välja seinalehti jne. Kõik see äratas rahvas huvi ühiste ürituste vastu. Agro- ja zootehniline õppus kulges

---

1 Ajaleht "Punane Täht" nr. 36, 27.III 195o.

2 ÕKA, "Õitsengu" kolhoosi üldkoosolekute protokollid 195o, 28.III 195o.

3 Samas.

4 ÕKA, "Õitsengu" kolhoosi üldkoosolekute protokollid 1949, 16.V 1949.

nõuetekohaselt aga ainult "Õitsengu" kolhoosis. Puudusid lektorid ning tavaliselt viisid neid läbi kolhooside esimehed. Nõrk oli ka Haljala zooveterinaarjaoskonna abi õppuste organiseerimisel (zootehnik Viikholm).[1]

Raamatupidamine nõudis samuti suuremat abi, kui seda suudeti anda Haljala Valla Täitevkomitee poolt. Revisjonikomisjonidel oli raskusi söötade arvelevõtmisega, sageli ei antud söötasid farmijuhatajatele üle ning olukord viis arusaamatusteni.

Arkna kolhoosis ei jõudnud raamatupidamine oma töödega järele ja veel järgmise aasta märtsis ei suudetud teha lõpparveldusi, kuna normipäevade arvestamise kohta oli väga palju kaebusi.

Brigadiride ja lülivanemate töö jättis soovida Arkna kolhoosis ning pärast pikki vaidlusi moodustati alates 1.aprillist 195o. ainult üks brigaad ning jaotati see kolmeks lüliks.[2]

Kolhoosside juhatused tõstsid sageli üles töödistsipliini küsimuse. Arutati puudujääke töös, kuid kõigi tööde eest jäi tavaliselt vastutama ikkagi ainult esimees.

Tuleme tagasi 19.novembril 1949 läbi viidud koosolekute juurde, kus tõsteti nii Arkna kui ka "Õitsengu" kolhoosi liikmete poolt üles terve rida pakilisi ülesandeid.

Näiteks otsustas "Õitsengu" kolhoos lõpetada sügiskünni 25. novembriks, kuid sügiskünni plaanist oli selleks ajaks täidetud 71%. Korrastada tuli samaks kuupäevaks farmid. Kohustuti

---

1 Ajaleht "Punane Täht" nr. 36, 27.märtsil 195o.

2 ÕKA, Arkna kolhoosi üldkoosolekute protokollid 195o, 28.III 195o.

lõpetama farmide remont ning otsustati osta kolhoosnikelt noorloomi ja teha veel muid jooksvaid töid.[1]

Arkna kolhoos kohustus lõpetama põllutööriistade remondi, sügiskünni ja söötade arvelevõtmise.[2]

Mõlemis kolhoosis määrati nende tööde teostamise eest vastutajateks esimehed, kes vastavalt põhikirjale olid ennegi vastutavad kogu tootmistegevuse organiseerimise eest.

Ei osatud viia vastutust isegi brigadirideni või farmijuhatajateni, rääkimata üksikutest kolhoosnikutest. See kasvatas aga hooletut suhtumist oma tööülesannetesse.

Majanduslikult olid väikesed kolhoosid nõrgad. Põllutööriistu oli tarvis juurde muretseda, kuid puudusid selleks summad. "Õitsengu" kolhoosis oli esimesel aastal suuremaks ostuks kartulivõtmismasin,[3] "Õige Tee" kolhoosis heinaniidumasin.[4]

Ehitustöödele ei asutud üheski kolhoosis, tehti ainult hädavajalikud remonttööd. Rahaliste vahendite puudumine ei võimaldanud kolhoosidel kaasa aidata ka kolhoosidevahelise Varangu hüdroelektrijaama ehitustöödele. Nimetatud hüdroelektrijaam lasti käiku 1949. aasta 1. novembril ja oleks võimaldanud varustada elektrienergiaga tervet Haljala valda.[5]

---

1 ÕKA, "Õitsengu" kolhoosi üldkoosolekute protokollid 1949, 19.XI 1949.

2 ÕKA, Arkna kolhoosi üldkoosoleku protokollid 1949, 19.XI 1949.

3 ÕKA, "Õitsengu" kolhoosi aastaaruanne 1949.

4 ÕKA, "Õige Tee" kolhoosi aastaaruanne 1949.

5 Ajaleht "Viru Sõna" nr. 126, 3.novembril 1949.

Kolhoosid vajasid ka suuremat abi Vihula masinatraktorijaamalt, kelle masinapark seda paraku ei võimaldanud.

Kokkuvõttes andis esimene aasta palju kasulikke tähelepanekuid ühismajandi töö organiseerimisel ning näitas ka kolhoosnikutele kätte võimalused majandite tugevdamiseks. Kolhoosikorra paremused olid veenvad, kuid esimene tööaasta tõstis üles ühe praktilise abinõuna kolhoosiide ühendamise küsimuse.

Kõik majandid seadsid endale ülesandeks organiseerida kõrge viljakusega kollektiivne põllumajandussaaduste tootmine. Väikeste kolhooside moodustamine aga ei löönud veel tingimusi suureulatuslikuks maaharimiseks.

Oli vaja niisuguseid maamassiive, mis oleksid loonud võimalused ajakohase tehnika ratsionaalseks kasutamiseks.

Väikesed majandid ei võimaldanud ka ratsionaalselt kasutada tööjõudu. Loomakasvatussaaduste tootmise ühiku omahind väikeste hoonete ning mehhaniseerimise puudumise tõttu kujunes kõrgeks. Väikeste sissetulekute puhul ei saanud juttugi olla mingist ehitustegevusest kolhoosides. Nii muutusid väikesed kolhoosid ühistootmise arendamise piduriks.

Kõiki eespool toodud asjaolusid arvesse võttes kaaluti neid küsimusi ka mainitud kolhoosides ning jõuti järeledusele, et väikeste ühismajandite jõud on tarvis ühendada.

Juba 1950. aasta 14. veebruaril[1] toimus "Õige Tee" ja "Helge Tuleviku" kolhoosiide ühine üldkoosolek, kus otsustati minna teisele kolhoosikevadele vastu juba ühiselt. Kolhoosile anti nimeks "Helge tulevik"[2], ka esimeheks jäi siin endine

---

[1] ÕKA, "Helge Tuleviku" kolhoosi üldkoosolekute protokollid 1950, 14.II 1950.

[2] Samas.

"Helge Tuleviku" kolhoosi esimees A.Privoi.[1]

Samale järeldusele tulid Põdruse ja "Õitsengu" kolhoosi liikmed, kes moodustasid kahe kolhoosi baasil "Õitsengu" kolhoosi aprillis 195o.[2]

Kolhoosides moodustatakse kaks brigaadi vastavalt endistele kolhoosidele. Määrati brigadirid, valiti juhatus ja algas jällegi uus kevadtööde ajajärk.

Kevadkülv "Õitsengu" kolhoosis kulges aeglaselt, seevastu "Helge Tuleviku" kolhoos lõpetas teraviljakülvi 9. maiks,[3] kuna siin oldi paremini töödeks ettevalmistatud. Heinatöö ei kulgenud aga kummaski kolhoosis kõige paremini. Niidumasinate vähesus ja eelmise aasta puudujäägid remondi osas andsid end tunda. 6. juuliks oli "Õitsengu" kolhoosis koristatud lo4 hektarist 12,6 hektarit.[4]

Paremini tuli kolhoosides teenindamisega toime Vihula masinatraktorijaam ning künnitööd teostati 6.novembriks.[5] Palju töökäsi nõudev suhkrupeet suudeti aga koristada alles esimese lume paiku.

6. novembril toimus järjekordne ühinemiskoosolek, kus nii "Õitsengu" kui ka "Helge Tuleviku" kolhoosi liikmed otsustasid veelkordselt liita oma jõud. Nendega liitus 11.veebruaril 1951 veel ka Arkna kolhoosi pere.[6]

---

1 ÕKA, "Helge Tuleviku" kolhoosi üldkoosolekute protokollid 195o, 14.IV 195o.
2 Ajaleht "Viru Sõna" nr. 54, 11.V 195o.
3 Samas.
4 Ajaleht "Viru Sõna" nr. 77, 1o.VII 195o.
5 Ajaleht "Viru Sõna" nr. 135, 1o.XI 195o.
6 ÕKA, "Õitsengu" kolhoosi üldkoosolekute protokollid 195o, 11.II 195o.

Suunavaks jõuks kolhooside ühendamisel oli Haljala valla parteiorganisatsioon eesotsas parteiorganisatsiooni sekretäri Aleksander Vingissaarega. Parteiorganisatsioon korraldas kolhoosi esimeeste nõupidamisi, kus tehti kokkuvõtteid tööde käigust ning jõuti ühiselt järeldusele, et kolhooside ühendamine annab suuri võimalusi kolhooside jõukuse tõstmiseks.

Põhjalikult kaaluti ühendamise küsimusi kolhoosi juhatuste koosolekutel ning jõudnud kokkuleppele, tehti vastav ettepanek kolhoosi üldkoosolekule.

Põdruse külanõukogu piirkonnas oli kuni 1951. aastani ainult üks kommunist, "Õige Tee" kolhoosi esimees Pärnamägi, kes tegi kohapeal suure töö kolhooside ühendamise propageerimisel.

Tabel 6

Väikeste kolhooside ühinemine

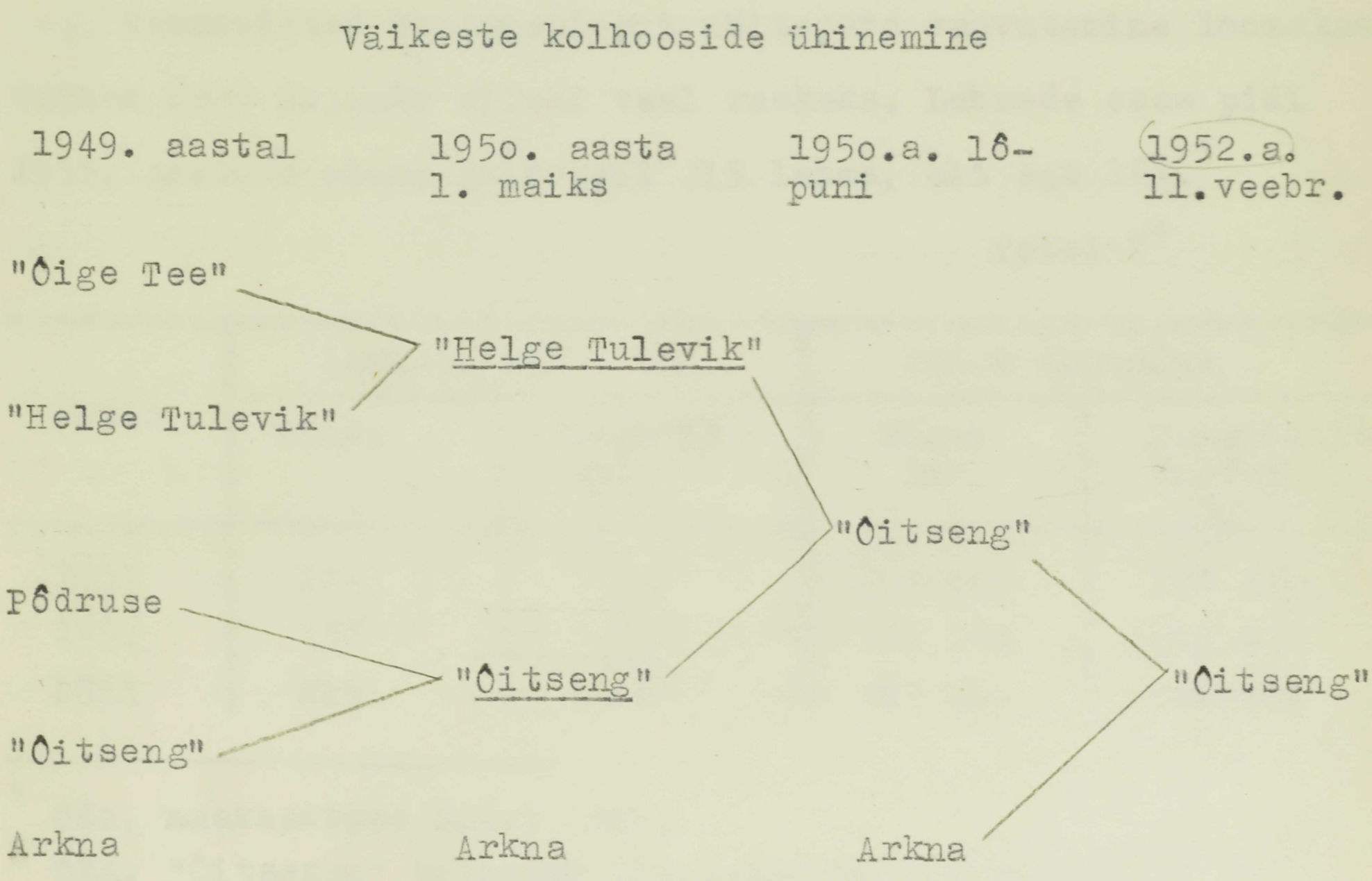

Tähtis samm kolhoosikorra edasiarendamiseks oli teoks saanud. Endise viie väikese majandi asemele oli tekkinud üks suur kolhoos "Õitseng", mille kõik maavaldused moodustasid 2234,8 hektarit, sellest põldu 958,43 hektarit.[1] Kolhoosi esimeheks valiti ajutiselt end. Arkna kolhoosi esimees Leida Polluks.

Ühinemine avas võimalused kindlate külvikordade sisseviimiseks, uute hoonete ehitamiseks ja inventari muretsemiseks. Juba 15. märtsil võeti vastu otsus alustada veiselauda ümberehitamist loo-le lehmale, osta kolhoosile veoauto ja põllutööriistu. Juurde otsustati muretseda elektrimootoreid ja vajalikke remondimaterjale.[2]

Puudust tundis kolhoos mineraalväetistest ning seda puudust ei suudetud katta ka orgaanilise väetisega.

Vastuvõetud tootmisplaani näitajate saavutamine loomakasvatuse osas kujunes siiski veel raskeks. Lehmade osas pidi 1953. aastaks olema kolhoosil 215 lehma, oli aga 167.[3]

Tabel 7[4]

Aasta	Lehmade arv		Piima tootmine	
	Plaan	Tegelik arv	Plaan kg	Tegelikult toodeti kg
1951	134	141	299 ooo	198 41o
1952	163	157	31o 972	312 449
1953	215	167	427 21o	248 919

---

1 ÕKA, maakasutuse kaart 1951.
2 ÕKA, "Õitsengu" kolhoosi üldkoosolekute protokollid 1951, 15.III 1951.
3 ÕKA, kolhoosi aastaaruanne 1953.
4 ÕKA, kolhoosi aastaaruanded 1951, 1952, 1953.

Piimatoodangu osas oli suuri puudujääke 1953. aastal, kus plaanis ettenähtud 427 2lo liitri asemel saadi kõigest 248 919 liitrit,[1] milline oli tunduvalt väiksem kui 1952. aastal.

Kui 1951. aastal saadi lehma kohta aastas 1429 liitrit piima ning 1952. aastal tõusis see 2lo3 liitrini, siis 1953. aastal langes see 1485 liitrile.[2]

Tekkisid disproportsioonid loomade arvu suurenemise ja söödabaasi vahel. Põllumajanduses s.t. taimekasvatuse osas ei kujunenud saagid sellisteks nagu loodeti, vähe kasvatati kõrge saagikusega rühvelkultuure, ilmastikuolud 1952, 1953. aastal ei võimaldanud varuda ka vajalikus koguses koresööta.

Karjafarmis oli töö endiselt raske. Puudu tuli suure karja puhul ka teadmistest. Raskused töös ning materiaalse huvitatuse printsiibi rikkumine viisid olukorra töödistsipliini rikkumiseni.

Korduvalt arutati juhatuse ja ka üldkoosolekutel loomakasvatuse olukorda. Sagedasteks külalisteks neil koosolekutel olid ka Rakvere Rajooni TSN TK ja Rakvere masinatraktorijaama juhtivad töötajad, kuid erilist edasiminekut ei saavutatud.

Suur kolhoos nõudis kolhoosi juhtivatelt töötajatelt eeskätt oskusi töö organiseerimiseks. Sageli püüti aga ise väga palju ära teha ning ei rakendatud tööle kogu kolhoosiperet. Sageli puudus kolhoosi esimehel ülevaade olukorrast farmides, puudustest, millised töös ette tulid ning seetõttu ei suudetud operatiivselt neid kõrvaldada.

---

[1] ÕKA, kolhoosi aastaaruanne 1953.

[2] ÕKA, kolhoosi aastaaruanded 1951, 1952, 1953.

Enamik kolhoosi farmitöötajaid tuli oma ülesannetega hästi toime. Korduvalt tõsteti kolhoosi juhatuse poolt esile ja premeeriti Elfriide Bambergi, Luise Suurmaad ja Salme Muldmäed kui töötajaid, kes hästi täitsid oma tööülesandeid.

Samas ilmnes juba 1951. aasta kevadel karjafarmis suuri puudusi. Lüpsjatele ei olnud teatavaks tehtud nende kohustusi, lonkas töötasu arvestus. Esines juhtumeid, kus loomad olid kella lo-ni hommikul lüpsmata. Pikemat aega ei võtnud Arkna brigaadis tööst osa karjabrigadir Ellen Sepik, puududes töölt omavoliliselt üle kahe nädala. Kolhoosi juhatus piirdus aga ainult hoiatusega.[1]

Farmijuhataja Argus ei täitnud oma ülesandeid ning kolhoosi juhatus vabastas ta 3o. juulist 1951.[2]

Nii farmi- kui ka põllutööliste seas teostatav kasvatustöö oli nõrk. Ei organiseeritud õppusi farmitöötajatele, põllutöölistele ega ka brigadiridele. Vähe tehti kolhoosi juhatuse ja parteiorganisatsiooni poolt ära kohusetunde kasvatamiseks. Hoolimatult suhtuti ühiskarja. Inimesed, kes aastaid olid tegelnud loomadega, jätsid ühiskarja isegi mõnikord terveks päevaks lüpsmata. Niisugustel juhtudel oleks vaja olnud kolhoosi juhatuse poolt resoluutsemate vahendite tarvitusele võtmine.

Lihatootmine ei kulgenud samuti plaanipäraselt. Plaanis ette nähtud 18o tsentneri asemel toodeti 1951.a. 117 ts. 1952. aastal oli plaan 148 ts, toodeti 1o4 ts ning 1953.a. 2o4 ts, toodeti 8o,5 ts.[3]

---

1 ÕKA, kolhoosi juhatuse protokollid 1952, 14.I 1952.
2 ÕKA, kolhoosi juhatuse protokollid 1951, 3o.VI 1951.
3 ÕKA, kolhoosi aastaaruanded 1951, 1952, 1953.

Taimekasvatuse osas saavutas kolhoos 1951-1953. aastani järgmisi tulemusi.

Tabel 8[1]

Kul-	1951			1952			1953		
tuur	ha	ts/ha	ts	ha	ts/ha	ts	ha	ts/ha	ts
Talv-nisu	35,4	15,67	554,86	4o	18,12	724,8	54	9,46	511,11
Rukis	111,8	9,51	1o56,99	123	8,55	1379,5	82	7,65	628,6
Suvi-nisu	42,91	12,16	522,o5	53,5	1o,o4	537,o7	8o	8,o	64o,78
Oder	97,46	13,3	1297,22	128	8	1oo9,9	145	1o,o	1455,78
Kaer	75,35	11,o3	831,88	67	5,16	345,77	95	5,7	541,54
Kaun-viljad	7,6	12,4o	94,36	1o	8,37	83,74	16	5,4	87,25
Suhkru-peet	6	127,5	765,13	6	33,9	198,54	1o	3,8	24,97
Kartul	12o	59,6		118	76,22	8994,62	131	69,o	9o53,o
Köögi-vili kokku	-	-	-	6,6	56	374,21	7	74,7	458,15
Silo-kult.	23	-	-	28	1oo	28oo	23	1o2	2346
Sööda-juurv.	8,7	-	-	11,8	262	31oo	12	65,5	787,o
Sega-vili	134,29	1o,24	1426,99				144		426,o6

Saagid olid tunduvalt väiksemad kui seda väikestel kolhoosidel 1949 ~~1959~~. aastal. Teravilja keskmised saagid vähenesid aasta-aastalt. Kahtlematult oli siin objektiivseteks põhjusteks

---

[1] ÕKA, aastaaruanded 1951, 1952, 1953.

ilmastikuolud võrdluse all olnud aastatel, kuid üheks peamiseks põhjuseks oli ka mineraalväetiste vähesus. Tööjõudu oli vähe ja seda ei suutnud kompenseerida ka masinatraktorijaama üha kasvav abi. Suured olid saakide koristamisel tekkinud kaod.

Ka majandi siseselt ei kasutatud võimalusi olukorra parandamiseks. Näiteks ei tehtud midagi söödabaasi tugevdamiseks. Söödajuurvilja külvipind jäi kolme aasta jooksul põhiliselt muutumatuks, saagid isegi vähenesid. Silokultuuride osatähtsus ilmselt samuti ei rahulda (vt. tabel lk. 39).

Üheks suureks puuduseks olid madalad kokkuostuhinnad, millised ei stimuleerinud teravilja tootmist.

Suur kolhoos nõudis paremat töö organiseerimist. Kohe 1951. aasta kevadest alates moodustati kolm brigaadi, milledest kaks olid põllundusbrigaadid ja üks aianduse ja söödavarumise brigaad.[1] Töönormidest võeti vastu endises "Õitsengu" kolhoosis kehtinud töönormid. Otsustati ka kinnitada kolhoosikeskuse väljakujundamise plaan.

Majanduslikud raskused tingisid asjaolu, et tehti laenu jagamatu fondi arvelt 2ooo rubla ulatuses tootmiskulutusteks, sellest 8oo rubla söötade muretsemiseks.[2]

1951. aasta kevadkülvil kasutati senisest enam Vihula masinatraktorijaama abi. Nii tehti Vihula masinatraktorijaama poolt kündi kevadel 1oo ha ulatuses ja külvi 62 ha ulatuses. Teraviljakülv lõpetati 12. maiks. Aktiivselt võtsid osa külvitöödest August Leinakse, Selma Mänd, Velli Miks, August Punane jt.[3]

---

1 ÕKA, üldkoosolekute protokollid 1951, 4.III 1951.
2 Samas.
3 Ajaleht "Punane Täht" nr. 58, 15.V 1951.

Kolhoosi organisatsiooniliseks tugevdamiseks suunati Rakvere rajooni täitevkomitee poolt kolhoosi tööle kommunist Juhan Sarma, kes töötas pikemat aega Rakvere rajooni täitevkomitees ning lõpetas Kehtnas kolhoosiesimeeste kooli.[1]

Arvestades seda, et endine kolhoosi esimees Leida Polluks oli korduvalt pöördunud avaldustega kolhoosi üldkoosoleku ja rajooni täitevkomitee poole tema vabastamiseks kolhoosi esimehe kohustustest, arvestades tema kogemuste vähesust majandi juhtimisel, otsustati ta avaldus rahuldada.[2]

Uueks esimeheks valiti Juhan Sarma. Endine esimees Leida Polluks määrati I brigaadi brigadiriks.[3] Samal aastal võeti "Õitsengu" kolhoosi agronoomina tööle kogemustega erihariduse-ga spetsialist Aleksander Valdemann.[4]

Seega alustas suur kolhoos küllaltki vilunud juhtkonnaga tööd, kuid otsustavat murrangut see ei too.

Esineb töökäsu mittetäitmist kolhoosiliikmete poolt kiirel koristushooajal. Nii ei täitnud temale antud korraldust Alfred Linder. Kolhoositööst ei võta osa 21-aastane Edda Linder. Aidamees Eduard Linderi süü läbi riknes 1,5 tonni teravilja.[5]

Raskusi oli sügiskünniga .

1951. aasta sügisest viiakse kolhoosi juhatuse liikmete vahel läbi tööjaotus, määratakse juhatuse liikmed vastutajateks

---

1 ÕKA, üldkoosolekute protokollid 1951, 12.VI 1951.

2 Samas.

3 Samas.

4 Samas.

5 ÕKA, kolhoosi üldkoosolekute protokollid 1951, 11.XI 1951.

üksikutes töölõikudes. Juhatuse liige, I brigaadi brigarid Leida Polluks jäi vastutavaks veisefarmi ja hobuste eest, Juuli Jaanson segafarmi ja Juuli Koitvee kultuurritöö ja naiskomisjoni töö eest. Viljakoristustööde eest määrati vastutavateks Indrek Punane, Aleksander Juurmann ja Juhan Kangest.[1]

Aasta paremaid töötajaid premeeriti Oktoobrirevolutsiooni aastapäeva puhul normipäevadega.

I brigaadi paremateks olid Indrek Punane ja Liisi Uustalu, keda premeeriti vastavalt 15 ja 10 normipäevaga.

Valter Erim, August Nurk, Aleksander Juurmann ja Pauliine Veeber tunnistati tublimateks II brigaadis ning August Leinakse ja Julius Argus III brigaadis ning kõiki nimetatuid premeeriti 15 normipäevaga.[2]

Vihula masinatraktorijaama süü tõttu venis viljapeks. Töödega jõuti lõpule alles 25.jaanuariks 1952.[3]

1952. aastal on tähtsamaks küsimuseks mõningate hoonete elektrifitseerimine. Sõlmitakse leping ENSV Põllumajandus Projektiga kolhoosi elektrifitseerimise projekti koostamiseks.[4]

Järgneval paaril aastal jääb olukord põhiliselt samaks, mis oli 1951. aastal. Tehes kokkuvõtteid 1953. aasta tööst, märgitakse puudustena endiselt väetiste vähesust, Vihula masinatraktorijaama halba tööd, juhatuse nõrka juhtimist ja ka madalat töötasu.

---

1 ÕKA, kolhoosi juhatuse koosoleku protokollid 1951, 4.IX 1951.

2 ÕKA, kolhoosi juhatuse koosoleku protokollid 1951, 5.XI 1951.

3 ÕKA, kolhoosi üldkoosolekute protokollid 1952, 12.II 1952.

4 Samas.

Kolhoosnikute poolt ülestõstetud küsimus on täiesti õigustatud, sest normipäevatasu oli endiselt väga madal.

Tabel 9[1]

Kolhoosnikute normipäevatasu 1951-1953

Aasta	Raha kop.	Vili kg	Kartul kg	Hein kg	Põhk kg	Köögi-vili kg	Mesi kg
1951	3	2,48	-	o,5	1,o	o,35	-
1952	5	1,1	1,o	o,5	-	o,2	-
1953	9	o,85	o,5	-	-	o,26	o,oo4

On selge, et enne NLKP Keskkomitee 1953. aasta septembri-pleenumit ei peetud vajalikul määral kinni leninlikust materiaalse huvitatuse printsiibist ja nagu näeme, avaldas see negatiivset mõju põllumajanduse arenemise tempole.

Lenin märkis, et sotsialistlikku ülesehitustööd tuleb teha "mitte otseselt entusiasmi alusel, vaid suure revolutsiooni poolt tekitatud entusiasmi abil, isikliku huvi alusel isikliku huvitatuse alusel..."[2]

Vähene huvitatus ja kohusetunde puudumine põllutööliste ja traktoristide seas viis selleni, et põllutööd viidi läbi madalal agrotehnilisel tasemel. Suurt kahju sai kolhoos 1953. aastal, mil hävines 33 ha rukist liigniiskuse tõttu.[3]

Tulud olid ühelt poolt küll tunduvalt suuremad kui seda väikestel kolhoosidel 1949. aastal, kuigi saagid olid madalamad,

---

1 ÕKA, kolhoosi arhiiv, aastaaruanded 1951, 1952, 1953.

2 Lenin,V.I., Teosed, 33, lk. 36.

3 ÕKA, kolhoosi üldkoosolekute protokollid 1953, lo.X 1953.

teiselt poolt oli kolhoosi tulude kasv väga aeglane.

Kui 1949. aastal moodustas väikeste kolhooside sissetulek kõikide kolhooside osas 19 566 rubla ja 11 kopikat, siis 1951. aastal oli "Õitsengu" kolhoosi sissetulek 3o 772.o9 rubla.[1]

Suurema osa tuludest moodustasid tulud loomakasvatusest. 1952. ja 1953. aastal saadi farmidest tulu:

Tabel 1o[1]

Farmid	1951	1952	1953
Tulud veise farmist	andmed puud.	13 133	13 733
Tulud seafarmist	-"-	11 132	12 o71
Tulud lambafarmist	-"-	672	517
Tulud hobusefarmist	-"-	4 796	5 812
Tulud linnufarmist	-"-	566	872
Kokku tulu loomak.	23 121	29 733	33 oo9

Tulud loomakasvatusest kasvasid 1953. aastaks 43,5% võrra 1951. aastaga võrreldes.

Tulud kõigi tootmisharude lõikes kujunesid 1951-1953 järgmisteks:

Tabel 11[3]

Tootmisharu	1951		1952		1953	
	rbl.	% kogut.	rbl.	% kogut.	rbl.	% kogut.
Loomakasvatus	23121-	74,2	29733-	76,9	33oo9-	76,2
Taimekasvatus	5655-	19,4	6742-	17,9	7418-	16,7
Muud tulud	1996-	6,4	23o9-	5,2	27o8-	7,1
Tulud kokku	3o772-		38784-		42135-	

1 ÕKA, kolhoosi aastaaruanded 1949, 1951.
2 ÕKA, kolhoosi aastaaruanded 1951, 1952, 1953.
3 Samas.

Taimekasvatuse osatähtsus kogu tulust pideval t vähenes, tulude juurdekasv 1953. aastal oli 3o% 1951. aastaga võrreldes. Tulud taimekasvatusest 1953.a. ei küündinud tuludeni, millised saadi väikestes kolhoosides 1949. aastal. Kui 1949.a. tulud taimekasvatusest moodustasid 768o rbl., siis 1953. aasta tulud samast tootmisharust moodustasid 7418 rbl. ehk 87,3% (vt. tabelid 4 ja).

Tulud loomakasvatusest 1949. aastal samas piirkonnas olid 11 433 rbl., 1953. aastal aga juba 33 oo9 rbl. ehk ligikaudu 3oo% 1949. aasta võrreldes (vt. tabelid 4 ja).

Taimekasvatuse osas oli kolhoosis 1953. aastal suuri puudujääke. 1951-1953. aastani tehti väga vähe põldude saagikuse tõstmiseks.

Jagamata fondi väärtus kasvas 1951-1953. aastani peamiselt tasuta saadud inventari arvel. Nii anti 1953. aastal tasuta kolhoosile endise Essu mõisa hooned seoses Roodevälja sovhoosi reorganiseerimisega. Eraldised jagamata fondi täiendamiseks olid samal ajavahemikul veel väikesed.

Tabel 12[1]

Jagamata fondi väärtus ja eraldamised jagamatusse fondi 1951-1953

	1951	1952	1953
Jagamata fondi väärtus (rublades)	4o 736	43 oo7	82 476
Eraldamised jagamata fondi täiendamiseks (rublades)	4 616	6 o19	64 445

[1] ÕKA, kolhoosi aastaaruanded 1951, 1952, 1953.

Põllumajanduslikku tehnikat kolhoos ei olnud suuteline endale veel hankima ja seda ei olnud ka riigil võimalik veel anda. Kolhoos tundis puudust rahalistest vahenditest. Suudeti katta ainult tootmiskulud ja tasuda kohustuslikud müüginormid. Suure osa saadustest pidi kolhoos igal aastal eraldama masinatraktorijaamale teostatud tööde katteks.

Kuigi ühinenud väikeste kolhooside võimalustega võrreldes oldi paremas olukorras, ei võimaldanud selleaegne tootmistasu veel mõelda farmihoonete ehitamisele ja mehhaniseerimisele.

Ei suudetud tõsta ka kolhoosnikute töötasu. Väike töötasu oli põhjuseks, miks kolhoosnike arv pidevalt vähenes. Siirduti otsima paremaid teenimisvõimalusi. Raskusi oli sellegi väikese töötasu väljamaksmisega ning kolhoos ei suutnud sageli pikka aega maksta mingit tasu.

Noori kolhoosi ei jäänud, siirduti edasiõppima ja hiljem asuti tööle tavaliselt linnadesse. Elamistingimused olid halvad, korterite remontimiseks ei olnud kolhoosil võimalusi.

Suuremat tähelepanu pöörati veel individuaalsele majapidamisele, sest sissetulek sealt oli palju suurem kui kolhoosist saadav töötasu.

Noorte vähesus põhjustas ka peaaegu igasuguse kultuuritöö vaibumise. Kultuurilise isetegevuse viljelemiseks puudusid ruumid ning ka kolhoosnikud ei näidanud üles mingisugust aktiivsust.

Kolhoosi üldkoosolekutel esinesid loengutega tavaliselt Rakvere Rajooni TSN Täitevkomitee töötajad. Agrotehnilisi õppusi korraldati harva.

Kolhoosil parteiorganisatsiooni ei olnud. Kuni 1951. aas-

tani oli kolhoosis ainult üks kommunist. 1951. aasta suvel suunati tööle kolhoosi esimehena kommunist J.Sarma ning seejärel moodustati Arkna Põllunduskooli juurde 3-liikmeline parteiorganisatsioon. Parteiorganisatsiooni koosolekutel kuulati ära brigaadide aruandeid, arutati läbi partei ja valitsuse otsused ning anti kolhoosi juhatusele juhtnööre nende ellurakendamiseks.

Takistuseks parteiorganisatsiooni töös oli asjaolu, et parteiorganisatsiooni sekretär sm. Kartau töötas teises asutuses ning pidi seetõttu suunama kahe asutuse tööd. Ridade kasvu neil aastatel peaaegu ei olnudki. Parteiorganisatsiooni osa juhatuse ja kogu kolhoosi tootmistegevuse juhendamisel oleks pidanud olema suurem.

II peatükk

NLKP Keskkomitee 1953. aasta septembri-pleenumi otsuste ellurakendamine "Õitsengu" kolhoosis

Kollektiviseerimise ja väikeste kolhooside ühendamisega loodi Eesti NSV-s 1953. aastaks võimalused tehnika paremaks ärakasutamiseks ning farmide elektrifitseerimiseks ja rajati seega alus põllumajandussaaduste toodangu tõstmiseks.

Suuremad majandid õigustasid end paremini, sest neil oli kergem tootmisprotsesside mehhaniseerimiseks tehnikat hankida. Suurtel majanditel oli rohkem võimalusi ka kapitaalehituste ja maaparandustööde teostamiseks.

NLKP Keskkomitee 1953. aasta septembripleenumil tehti kokkuvõte põllumajanduse saavutustest sõjajärgsetel aastatel ning toodi esile puudused, mis olid takistuseks põllumajanduse edasiarendamisele.

NLKP Keskkomitee septembripleenumi otsuses öeldakse: "... põllumajandussaaduste tootmistase ei rahulda täiel määral elanikkonna kasvavaid vajadusi toiduainete järele ning kerge- ja toiduainetetööstuse vajadusi tooraine järele ega vasta põllumajanduse tehnilisele varustatusele ja kolhoosikorras peituvatele võimalustele."[1]

---

[1] NLKP kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused, III osa, Tallinn 1957, lk. 600.

Otsuses märgitakse, et sotsialistliku põllumajanduse võimalusi kasutatakse alles halvasti.

Ka Eesti NSV kolhoosides ei kasutatud kõiki võimalusi tootmise suurendamiseks. Loomakasvatussaaduste tootmine kasvas väga aeglaselt. Võrreldes 1950. aasta toodangut 1953. aasta toodanguga näeme, et sel ajavahemikul kasvas lihatoodang 0,4% ja piimatoodang 8,9%[1]. Taimekasvatuses toimus langus. Põllumajandus vabariigi ulatuses tervikuna ei saavutanud veel 1940. aasta taset[2].

"Õitsengu" kolhoosi tootmisnäitajad ei küündinud 1953. aastal isegi vabariigi keskmiste näitajateni.

NLKP Keskkomitee kavandas ulatuslikke abinõusid põllumajandusliku tootmise parandamiseks. Partei- ja valitsusorganid kohustati kinni pidama ja rangelt kontrollima, et riiklikke müügikohustusi määrataks hektarite järgi. Majanditele soovitati loomakasvatuses ja söötade varumisel rakendada premiaalset töötasu.

"Õitsengu" kolhoosi kommunistid arutasid läbi septembripleenumi otsuse. Koos kolhoosi juhatusega hakati kohe kavandama abinõusid loomakasvatuse toodangu suurendamiseks. Otsustati suurendada söödakultuuride kasvupinda, valmistada tunduvalt rohkem silo. Heinatöödel otsustati hakata maksma lisatasu. Kiiremas korras otsustati lõpetada veiselauda ümberehitustööd.

---

[1] Matin, V., Bronštein, M., viidatud teos, lk. 108.

[2] Samas, lk. 114.

13. jaanuaril 1954 toimunud üldkoosolekul kaaluti veel kord põhjalikult abinõusid, mida kavatseti rakendada tootmise parandamiseks. Kuna kolhoos tasus 1953. aastal korralikult oma võlad, siis oli võimalus saada riigipangalt laenu pooleliolevate ehituste lõpetamiseks. Veiselauda ümberehitamistöödeks laenati 2500 rbl. Kanala ehitamiseks tehti laenu 3 000 rubla ja inventari ostuks 500 rubla. Pooleli olid tööd elektrifitseerimisel ja selleks laenati 5 000 rubla[1].

Tehes kokkuvõtteid eelmise aasta tööst, toodi veel kord esile puudused töö organiseerimisel, seda eriti piima tootmisel. Kui 1953. aastal liha- ja munatoodang tõusis, tõsi küll, üsna vähe, langes piimatoodang 2103 kilogrammilt[2] 1485 kilogrammile lehma kohta[3]. Seda põhjustas loomade halb hooldamine ja nõrk söödabaas. Suurt puudust tunti jõusöödast.

Loomakasvatuse olukorda "Õitsengu" kolhoosis arutati 16. jaanuaril 1954 ka Rakvere MTJ Nõukogu istungil. Ka siin märgitakse loomade halba hooldamist. Sama aasta märtsis viidi ajalehe "Punane Täht" toimetuse poolt läbi kontrollreid."Õitsengu" farmidesse. Reidist võttis osa ka Rakvere MTJ peazootehnik L. Mandel. Puudusena märgiti söötade nappust, kuid ka hooletust söötade kasutamisel. Noorkarja talitajad Amalie Linder ja Linda Kuhi Arkna laudas ei pööra mingit tähelepanu söötade otstarbekale kasutamisele. Olukord polnud parem ka

---

1 ÕKA, kolhoosi üldkoosolekute protokollid 1954, 12.I 1954.

2 Samas.

3 Samas.

Tammispea laudas, kus karjatalitajatena töötasid A. Tupits, V. Miir ja B. Nurmeleht. Sotsialistlikku võistlust karjatalitajate vahel organiseeritud ei olnud. Vähene oli ka Arkna Põllunduskooli õppejõudude abi.[1]

Kolhoosi juhatus võttis nimetatud puudused teadmiseks. Hooletuid karjatalitajaid karistati ning pöörati senisest enam tähelepanu söötade kasutamisele. Puudusi söödabaasi osas ei suudetud sel aastal siiski veel likvideerida.

Alates 1954. aasta aprillist seatakse vastavalt Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrusele "Uutest näidisnormidest normipäevade arvestuse kohta farmides" sisse uus töötasu arvestamise kord. Tasu makstakse nüüd igas kvartalis 25% ulatuses vastava tootmisharu kvartalituludest.

Tõsiselt võetakse vaatluse alla lehmade produktiivsus. Lehmi hakati grupeerima toodangu suuruse järgi. Madala piimaanniga lehmad prakeeriti, kuid siis tekkis raskusi karja täiendamisega. Et olukorda parandada, otsustati osta kolhoosnikutelt 20 noorveist[2]. Piima riiklik müügikohustus täideti 20. juuniks[3].

Raskusi esines ka seafarmis, kus pidamistingimused olid viletsad ning sööt aasta esimesel poolel ebakvaliteetne. Parem polnud olukord kanalaski.

Korduvalt arutati heinavarumise olukorda, kuid siin jäid brigaadid farmide ees veel suureks võlglaseks. Tehes töödest

---

1 Ajaleht "Punane Täht" nr.11, 20.I 1954.

2 OKA, kolhoosi juhatuse koosolekute protokollid IV 1954, 4.IV 1954.

3 Ajaleht "Punane Täht" nr. 79, 24.VI 1954.

Tartu Ülikooli Raamatukogu
ARHIIVKOGU

kokkuvõtet, märgib esimees Sarma, et varutud hein katab kõigest 1/3 ühiskarja vajadusest. Olukord oli kriitiline ning järgmise aasta plaanide täitmine muutus küsitavaks. Olukorda parandas mõnevõrra küll põhkude õigeaegne koristamine, kuid täiel määral karja vajadusi ei suudetud rahuldada.

Tehes kokkuvõtteid esimese, septembri pleenumi järgse aasta tööst loomakasvatuses, pidid kolhoosnikud tunnistama, et kõigile pingutustele vaatamata jäid plaanilised näitajad saavutamata. Suur süü lasub siin kolhoosi juhatusel, farmijuhatajatel ja eeskätt just kolhoosi esimehel J. Sarmal, kes ei suutnud aasta jooksul kõrvaldada isegi neid töö halvast organiseerimisest tingitud puudusi, mis olid kohapeal juba pikemat aega teada.

Riiklik loomakasvatuse arendamise plaan jäi kolhoosil 1954. aastal täitmata. Nii pidi kolhoosil riikliku plaani kohaselt olema 1. novembriks 1954 470 veist, nendest lehmi 225. Tegelikult oli aga 418 veist, neist lehmi 192. Lammaste osas oli plaaniks 175 pead, tegelikult oli neid majandis 166.[1]

Suudeti ületada ainult seakasvatuse plaan.

Madal oli ka loomade produktiivsus. Loodeti saada lehma kohta 2200 liitrit piima, saadi aga 1569,5 liitrit.[2]

Ees seisid suured ülesanded loomade produktiivsuse ja arvu suurendamisel.

Alates 1955. aasta veebruarist asus kolhoosis esimehena

---

[1] OKA, kolhoosi aastaaruanne 1954.

[2] Samas.

tööle J. Kartau, kes varem oli Arkna Põllunduskoolis direktoriks. Töölt vabastati endine esimees Sarma, kes lisaks puudustele kolhoosi juhtimisel oli võltsinud aastaaruannet[1].

Ka farmijuhataja lahkus 1954. aasta sügisel ning tema asemele määrati kauaaegne põllundusbrigadir Leida Polluks[2].

Kuigi 1955. aasta tootmisnäitajad jäid madalateks, saavutasid kolhoosi töötajad juba rajooni ulatuses mõningaid väljapaistvaid tulemusi.

Nii hooldas S. Muldmäe 27 emist, sai aastas keskmiselt 17,3 põrsast emise kohta ning kasvatas need ka üles. Ööpäevane kaaluiive ulatus 570 - 700 grammini[3].

Arvesse võttes saavutatud töötulemusi autasustas Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidium oma seadlusega 13. juunist 1955 Salme Muldmäed aukirjaga[4].

EKP Rakvere Rajoonikomitee ja rajooni täitevkomitee autasustasid oma aukirjaga tallimeest Karl Penni[5].

Rajooni põllumajandustöötajate nõupidamine võttis kohustuseks toota 1955.a. lehma kohta vähemalt 1800 kilogrammi piima ja 100 ha kohta 13 tsentnerit liha[6]. Need kohustused võeti

---

1 ÕKA, kolhoosi üldkoosoleku protokollid 1954, 14.II 1954.

2 ÕKA, kolhoosi üldkoosoleku protokollid 1954, 6.IX 1954.

3 Ajaleht "Punane Täht" nr.77, 20,VI 1955.

4 Samas.

5 Samas.

6 Ajaleht "Punane Täht" nr.8, 14.I 1955.

"Õitsengu" kolhoosi loomakasvatajate poolt vastu ning lubati teha kõik mis võimalik nende näitajate saavutamiseks.

1955. aasta kujunes senistest edukamaks. Paranenud olid loomade pidamistingimused ning oma mõju avaldas ka uus töötasustamise kord farmides. Farmitöötajate poolt ei esinenud enam suuri distsipliinirikkumisi. Oma osa etendas siin organiseerimisvõimelise farmijuhataja Leida Polluksi töölemääramine.

Kuid eelmiste aastate tagasiminek andis loomulikult end tunda, kuigi teatavat edu ei saa eitada.

Seakasvatuses mindi üle peekonsigade kasvatamisele, ehitati sigadele koplid, külvati 25 hektarit lutserni haljassöödaks ning pandi tööle kõigiti tublid inimesed.

Tulemused ei lasknud end ka oodata. "Õitsengu" kolhoos täitis koos 7 rajooni majandiga lihatootmise plaani, tootes 100 ha põllumaa kohta 14,8 tsentnerit liha[1].

Suur töö tehti ära piimatoodangu tõstmiseks. Organiseeriti lüpsjate vaheline sotsialistlik võistlus ning varuti rohkem kui varematel aastatel loomasööta. Taimekasvatuses neil aastatel siiski mingit edasiminekut ei toimunud ja kuna veiste arv pidevalt suurenes, jäid söödavarud napiks.

Suhteliselt madalaks jäi piimatoodang ka suvekuudel, kuna puudusid nõuetekohased karjakoplid. Söödavarude täiendamiseks ei kasutatud veel kõiki silovalmistamise võimalusi. Maisi kasvatamise kogemused olid kolhoosil väikesed, selle tõttu polnud ka saagid märkimisväärsed.

---

[1] OKA, kolhoosi aastaaruanne 1955.

Nähes, et mais end ei õigusta, vähendati maisi külvipinda 1956. aastal 50-hektarilt 30-hektarini[1], järgmistel aastatel aga loobuti ajutiselt üldse maisi kasvatamisest.

1955. aastal söödeti loomadele 80 ha haljasrukist, 7 ha vikki ja 4 ha hernest. Samal aastal alustati suurte kultuurkarjakoplite rajamist. Otsustavat muudatust see aga veel piimatoodangusse ei toonud. Piima toodeti lehma kohta kõigest 1548 kg.

Tootmisnäitajate tõusu esimesed pleenumijärgsed aastad veel ei toonud. Kolhoosi sissetulekud siiski suurenesid, kuna riiklikud müügikohustusi mõnevõrra vähendati. Võib teha järelduse, et riiklike müügikohustuste planeerimine vastavalt põllumaa suurusele ennast siiski igati õigustas, ning tõi kaasa tulude kasvu ka antud tootmistaseme juures.

Ometi ei saanud 1955. aastal töö tulemustega ka loomakasvatuse osas rahule jääda. Seltsimees Kartau, kes töötas mõnda aega Arkna Põllunduskooli direktorina, oli küll nõuga igati abiks kolhoosi juhtimisel, kuid sõnadest tegudeni on tükk maad. Omamata kolhoosi juhtimise ning majandamise alal praktilisi kogemusi, ei suutnud ta oma teoreetiliste teadmiste abil otsustavat pööret saavutada. Ka loomakasvatuses ei täitnud kolhoos neid ülesandeid, mis seati üles NLKP Keskkomitee septembripleenumil. Olulist tõusu ei võinud siin eelmise aasta nõrka söödabaasi arvestades lootagi.

Sotsialistliku võistluse organiseerimine jättis soovida.

---

[1] ÕKA, kolhoosi aastaaruanne 1956.

Võeti ülejõu käivaid kohustusi, mille täitmine polnud reaalne. Vähe arvestasid juhatus ja esimees kohalikke olusid, pidades majandi töö planeerimisel sageli silmas üksnes üldsõnalisi kõrgemalt tulevaid korraldusi.

1955. aasta harukordselt madalad teravilja- ja heinasaagid ei kindlustanud karja söödaga. Pealegi kasutati suvel haljassöödana ära hulk segavilja, et tõsta suvist piimatoodangut, kuna puudusid nõuetekohased karjakoplid. Talvel ähvardas karja lausa murettekitav söödapuudus.

Kolme aasta jooksul, mil kogu NSV Liidu ulatuses suurendati otsustavalt loomakasvatussaaduste tootmist, ei suutnud vaadeldav ühismajand murrangut saavutada.

Tabel 15[1]

Loomakasvatuse produktsioon 1953.-1956.a.

	1953	1954	1955	1956
Piima lehma k.	1485 kg	1569,5 kg	1548 kg	1549 kg
Mune 1 kana k.	59 tk	70,3 tk	82,7 tk	50,3 tk
Villa 1 lamba k.	1,75 kg	2,0 kg	2,9 kg	3,2 kg
Lehmade arv	177	179	191	195

Tabelist nähtub, et olulist edasiminekut pole ei loomade arvu ega ka toodangu alal. Ilmselt oli "Õitsengus" midagi kor-

---

[1] OKA, kolhoosi aastaaruanded 1953, 1954, 1955, 1956.

rast ära. Puudust tunti asjatundlikust suhtumisest ja nõudlikkusest.

Loomakasvatuse madala produktiivsuse põhjuseks olid väga madalad teravilja ja söödakultuuride saagid.

Rakvere rajooni keskmine piimatoodang lehma kohta jäi neil aastail tunduvalt maha vabariigi keskmisest, kolhoos omakorda ei jõudnud aga 1956. aastaks saavutada rajooni keskmisele ligilähedasi tulemusi.

Tabel 14

Keskmine piimatoodang lehma kohta

võrrelduna Rakvere rajooni vastavate näitajatega 1953 - 1957

	1953	1954	1956
Rakvere rajoonis[1]	1444 kg	1643 kg	1953 kg
"Õitsengu" kolhoosis[2]	1485 kg	1569 kg	1548 kg (vt.tabel 6 lk.56)
Eesti NSV-s			2340 kg[2]

Võrreldes kolhoosi näitajaid vabariigi keskmistega villa ja kanamunade tootmisel, näeme pisut paremat pilti. 1955. aastal tootis Õitsengu kolhoos kana kohta 82,7 muna (vabariigi keskmine 74 muna[3]) ja 2,9 kg villa lamba kohta (vabariigi keskmine 2,5 kg[4]).

---

[1] Kõik andmed rajooni keskmiste näitajate kohta saadud Rakvere Tootmisvalitsuselt.

[2] Tarmisto, V., Eesti NSV, andmete kogumik, Tallinn 1959, lk. 140.

[3] Samas.

[4] Samas.

Arvestades siiski nende tootmisharude väikest osatähtsust kolhoosi üldises tootmises, võib teha järelduse, et kolhoos 1956. aastal loomakasvatuses ei jõudnud vabariigi ega ka rajooni keskmiste näitajateni.

Tabel 15[1]

Kolhoosis toodeti loomakasvatussaadusi 100 ha põllumaa kohta 1954 - 1956 järgmiselt

Saadus	1954	1955	1956
Piima (ts)	133,6	121,6	135,5
Liha (ts)	7,8	14,8	10,2
Villa (kg)	12,4	11,9	13
Mune (tk)	2581	4012	4783

Tabel 16[2]

Loomade arv 100 ha põllumaa kohta 1954-1956

	1954	1955	1956
Veiseid	18,7	18,8	17,7
Lehmi	8,5	8,4	9,2
Lambaid	7,4	6,2	5,3
Sigu	26,9	38,9	31
Kodulinde	106,3	79,3	79,6

---

1 OKA, kolhoosi aastaaruanded 1954, 1955, 1956.

2 Samas.

Tabelitest nähtub, et veiste arv 100 ha põllumaa kohta on isegi vähenenud, lehmade arv on kasvanud väga vähe. Aasta-aastalt on vähenenud lammaste arv ja samuti ka kodulindude arv. Loomade arvu suurendamiseks ei olnud kolhoosis nõrka söödabaasi arvestades võimalusi.

NLKP Keskkomitee pleenum seadis ülesandeks järsult suurendada teravilja tootmist, seda eeskätt saagikuse tõstmise arvel. Tähelepanu juhiti põllutöödel õigetest tähtaegadest kinnipidamise, töö kvaliteedi ja õige ning küllaldase põldude väetamise tähtsusele.

Mahajäämusega tuli võidelda ka "Õitsengu" kolhoosis, kus pikka aega ei suudetud tõsta saagikust. Taimekasvatuse alal tekkinud puudujäägid mõjutasid omakorda loomakasvatust. Vähe kasvatati veel söödakultuure, mille tõttu pidevalt heideldi söödapuudusega.

Peab kohe ütlema, et teravilja saagikuse tõstmisel ei saavutatud edu nii ruttu kui seda oodati. Saagid olenesid ju suurel määral masinatraktorijaama spetsialistide tegevusest, kelle töötasu ei sõltunud saakidest. Spetsialistid ei olnud seetõttu eriti huvitatud, et saagid oleksid kõrged. Juhatuse koosolekutel arutati korduvalt traktoristide ja kombainerite halba tööd, kuid märkimisväärseid tulemusi see ei andnud. "Õitsengu" kolhoos jäi veel mitmeks aastaks teravilja tootmise alal mahajääjate hulka.

Põhjuseks oli siin asjaolu, et mehhanisaatorite töötasu ei sõltunud töö kvaliteedist. Puudus kvalifitseeritud mehha-

nisaatorite kaader ning pidev kaadri voolavus soodustas hoolematut töösse suhtumist ja vähendas kontrollimise võimalusi.

Kolhoosi juhatus eesotsas esimehe Kartauga ei näidanud üles printsipiaalsust tööde vastuvõtmisel. Kontroll mehhanisaatorite töö üle oli nõrk.

Kolhoosi kommunistid arutasid küll pidevalt koos Rakvere masinatraktorijaama kommunistidega tööde kvaliteedi parandamise võimalusi, kuid nagu saagid näitavad, ei jõutud konkreetsete tegudeni.

See raskendas sotsialistliku võistluse organiseerimist põllundusbrigaadide vahel. Kokkuvõtete tegemisel seisti sageli tõsiste probleemide ees, sest saagid, mida kohustuti saama, sõltusid ju eeskätt mehhanisaatoritest.

Paljud puudused olid tingitud traktoribrigaadide ja põllundusbrigaadide vahelisest nõrgast kontaktist. 1955. aasta kevadkülvi ajal esines isegi juhtumeid, et kolhoos ei suutnud pikemat aega anda nõutavat arvu abitöölisi ja üks traktor seisis kasutult.

Ka traktoristide poolt esines petmisjuhtumeid, kuid kolhoos ei võtnud korra majja seadmiseks midagi ette.

Suure töö tegid kolhoosnikud igal aastal ära seemnevilja ettevalmistamisel. Erilist tähelepanu pandi sordiseemne kasutamisele ning alates 1954. aastast külvab kolhoos ainult kvaliteetset sordiseemet.

Aastast taastasse kasvab väetise hulk, mida antakse põldudele, kuid see kogus oli siiski ilmselt liiga väike, kuna ole-

masolevad võimalused mineraalväetiste saamiseks olid ühelt poolt piiratud rahaliste raskustega, teiselt poolt ei suutnud kolhoos põllule vedada küllaldaselt kohalikke väetisi, sest tunti puudust transpordist.

Tabel 1[1]

Väetiste kasutamine 1954 - 1956 (tonnides)

Aasta	Org.väetis t	Turvas t	Fosforv. t	Fosforiidijahu t	Kaaliväetisi t	Lämmastikväetisi t
1954	780	522	60	30	50	1,5
1955	878	-	25	24	25	3,3
1956	1761	1900	81,8	-	60,6	3,0

Pidevalt suurenes põllutööde mehhaniseerimine. 1956. aastal teostati enamik põllutöödest traktorijaama poolt. Maaharimistöödest tegid kolhoosnikud kolhoosi vahenditega ainult 3 ha kevadkündi, 4 ha külvi, pandi 45 ha kartuleid, koristati põllumajanduslike masinatega 26 ha teravilja ja 30 ha maisi.[2]

Vähene oli mehhaniseerimise tase veel heinatöödel, kus kolhoosnikud niitsid oma jõududega 417,4 hektarit[3], täielikult oli mehhaniseerimata heinte virnadesse ja kuhjadesse panek.

Masinad surusid käsitsitöö üha enam tagaplaanile. Järjest suurema tähtsuse omandas mehhanisaator ja saagid sõltusid ees-

---

1 Kolhoosi aastaaruanne, 1956.

2 Samas.

3 Samas.

kätt tema hoolest ning töössesuhtumisest.

Saagid jäid neil aastatel kõigele vaatamata siiski madalateks, seda eriti 1955. aastal.

Tabel 18[1]

Teravilja- ja kartulisaagid 1954-1956

	1954	1955	1956
Talirukis	6,3	9,8	9,0
Talinisu	13,6	5,06	7,4
Suvinisu	11,7	7,63	6,3
Oder	8,5	5,73	7,5
Kaer	11,1	6,73	4,6
Segavili	3,7	2,95	2,4
Hernes	18,03	3,03	11,9
Saadi teravilja keskmiselt ha kohta	80,1	5,6	7,1
Kartul	70,06	59,27	66,8

Kolhoosis ei kasutatud neil aastatel kõiki võimalusi saagikuse tõstmiseks. Arvestades kolhoosi asukohta (10 km Rakverest ja samapalju Kundast), oleks majandil olnud võimalik suurendada sissetulekuid köögiviljakasvatuse arvel. Paraku jäeti see võimalus kasutamata. Sissetulek isegi vähenes 1954. aastaga võrreldes 42% võrra.

---

[1] ÕKA, kolhoosi aastaaruanded 1954, 1955, 1956.

Kolhoosi tulud taimekasvatusest pidevalt langesid

Tabel 19[1]

	1954	1955	1956
Tulud taimek.	8946 -	7869 -	4774 -

Tulud taimekasvatusest langesid 1956. aastal 1954. aastaga võrreldes 47,4%.

Rõõmustavamat pilti ei pakkunud ka loomakasvatus. Võrreldes 1954. ja 1957. aasta sissetulekut ei ole näha peaaegu mingit edasiminekut. Arvestades aga tulude langust taimekasvatuses, tõusis loomakasvatusest saadavate sissetulekute osatähtsus järsult, moodustades 1954. aastal kogutulust ligikaudu 85% ja 1956. aastal juba 89%.

Farmide järgi kujunes sissetulek järgmiseks

Tabel 20[2]

Farmid	1954	1955	1956
Veisefarm	27 590 -	29 297 -	33 290
Seafarm	6 070 -	6 207 -	4 783 -
Lambafarm	3 191 -	3 318 -	2 309 -
Linnufarm	1 100 -	1 565 -	1 176 -
Hobusefarm	3 209 -	-	5 499 -

Mesindusest saadi 1956. aastal 306 rbl.[3]

---

1 ÕKA, kolhoosi aastaaruanded 1954, 1955, 1956

2 Samas.

3 ÕKA, kolhoosi aastaaruanne 156

Tulud kasvasid veisefarmist kolme aasta jooksul 11,7%. Seafarmist saadavad tulud vähenesid aga samal ajal ligikaudu 20% võrra. Sissetulekud loomakasvatusest tervikuna suurenesid 1956. aastal ainult hobusefarmist ning mesindusest saadud sissetulekute arvel.

Kolhoosi tulud aastatel 1954 - 1956 kujunesid järgmisteks.

Tabel 10[1]

Aasta	Taime-kasvatus	Looma-kasvatusest	Muud tulud	Kokku
1954	8 946.-	44 315.-	-	532.61
1955	7 869.-	47 855.-	121.-	55 846.-
1956	4 774.-	47 364.-	1 363.-	53 502.-

Normipäevatasu kujunes neil aastatel samuti äärmiselt madalaks.

Tabel 11[2]

Normipäeva tasu 1954 - 1956

Aasta	Rahas	Vili	Kartul	Hernes	Köögivili	Vill	Mesi	Rahas ümberarv.
1954	0.30 rbl.	1,1 kg	-	-	0,302	50 g		0.50
1955	0.15 rbl.	0,95 kg		0,01 kg	-	-	0,003 kg	
1956	0,19 rbl.	1,21 kg	0,52 kg	-	-	50 g	-	

Väiketöötasu tekitas väga pessimistlikke meeleolusid. Arvati, et kolhoositootmine end millegagi ei õigusta. Tekkis põlastav suh-

---

[1] Kolhoosi aastaaruanded 1954, 1955, 1956.

[2] Samas.

tumine tehnikasse, kuna suur hulk teravilja läks Rakvere masina-traktorijaamale, kelle tööga ei oldud õigustatult kunagi rahul, kuid ometi võeti kõik tööd vastu. Ainult 1956. aastal tunnistati juhatuse koosolekul Rakvere masinatraktorijaama töö ebarahuldavaks,[1] kuid sellegi otsuse muutis millegipärast üldkoosolek.

Kolhoosi juhatus karistas igal juhatuse koosolekul töödistsipliini rikkujaid hoiatuse või noomitusega, vahel rakendati isegi mõlemat korraga ning sellega asi lõppeski. Kui olukord eriti teravaks läks, esitas karistatu lahkumisavalduse, mille kolhoos üldreeglina tagasi lükkas.

Üldkoosolekud kujunesid esimehe ja kolhoosnikute vaheliseks vaidluseks. Halbades töötulemustes süüdistati juhatus kolhoosi liikmeid, viimased aga juhatust. Tavaliselt leiti ka veel kolmas süüdlane masinatraktorijaama näol.

Kolhoositööst osavõtt vähenes pidevalt. Kui 1954. aastal oli kolhoosis töövõimelisi kolhoosiliikmeid 96, siis 1956. aastaks kahanes see arv 71-le. Kolhoositööst ei võtnud 1954. aastal üldse osa 5 kolhoosnikut, 1956. aastal oli see arv 8. Kolme aasta jooksul lahkus kolhoosist 14 inimest, juurde tuli aga ainult 2.[2]

Noori kolhoosi ei jäänud. Kolme aasta jooksul ei pöördunud keskhariduse või tööala omandanud noortest ükski tagasi oma kodukolhoosi. Põllumajanduslikku õppeasutusse siirdus õppima ainult üks noor. Püüti leida tööd Kundas või Rakveres. Komsomoli algorganisatsiooni kolhoosis ei olnud, isetegevusringid ei töötanud, harva külastas kolhoosi ka kino. Majanduslikud raskused ei võimaldanud mõelda korterite remontimisele ja juurdeehitamisele.

---

[1] Kolhoosi juhatuse koosolekute protokollid 1956, 12.XII 1956.

[2] ÕKA, kolhoosi aastaaruanded 1954, 1956.

Noorte puudus annab end veel kaua tunda. Kolhoosis on 10 aasta jooksul tööle asunud ainult üks kohalikust kolhoosist pärinev keskharidusega põllumajanduse spetsialist, kuid seegi ei tegele otseselt tootmistööga. Ühtegi võimekat noort pole kohapealt ka õppima suunatud.

Kuigi pidevalt arutati töödistsipliini rikkumisi, ei tehtud midagi ära töötajate kasvatamiseks. Kolhoosi juhatuse autoriteet oli väike. Agro- ja zootehnilisi õppusi korraldati harva, kasutades ära Rakvere masinatraktorijaama spetsialistide abi. Haljala külanõukogu oli täielikult kolhoosi juhtimisest kõrvale jäänud. Rakvere Masinatraktorijaama Nõukogu arutas küll kolhoosi tootmistegevust, kuid sageli püüti seejuures rohkem traktorijaama kaitsta ning kolhoosi süüdistada.

Parteiorganisatsiooni kolhoosis polnud. Kolhoosis oli kaks kommunisti, esimees E.Kartau ja tallimees L.Pärnamägi, kes olid arvel Arkna Põllunduskooli algorganisatsioonis. Parteiorganisatsiooni autoriteeti kiskus alla endise esimehe J.Sarma teguviis, kes suurendas sihilikult kolhoosi sissetulekuid järgmisel aastal laekuvate summade arvel. Ei saa muidugi märkimata jätta suurt tööd, mida tema ajal tehti maaparandustööde näol, kuid majanduslikult ei toimunud sel ajal mingit edasiminekut.

Aktiivselt võttis kolhoosi juhatuse koosolekutest varematel aastatel osa E.Kartau, olles kõigiti nõuga abiks kolhoosi ellu puutuvate küsimuste lahendamisel. Kui E.Kartau 1955. aastal esimeheks valiti, selgus aga peagi, et väikese õppemajandi juhtimise kogemused ei ole küllaldased. Kolhoosi juhtida E.Kartau ei suutnud, arvestades veel ka seda, et tingimused olid 1955.-1956. aastal tunduvalt paremad kui varematel aastatel. EKP Rakvere Rajooni-

komitee oleks pidanud siin seltsimees E.Kartau'd abistama, kuid kahjuks jäeti kolhoosi juhatus omapead.

Rakvere Rajooni TSN Täitevkomitee koosolekul 25.juulil 1955 kuulati ära kolhoosi esimehe E.Kartau aruanne söötade varumise käigust kolhoosis ning märgiti, et söötade varumisel edenevad tööd ebarahuldavalt. Arvestades tööjõu vähesust kohustati esimeest rakendama heinatöödele kogu kolhoosipere ja kohustatakse Arkna Põllunduskooli kolhoosi pidevalt abistama heinatöödel ja silo valmistamisel.[1]

Sefid erilist abi ei suuda anda, raskusi on transpordiga ja silovalmistamise plaan täidetakse 1955. aastal ainult 56-protsendiliselt.

Tulude vähesus ei lubanud mõelda suurematele ostudele. Kapitaalehitusele kulutati vähe summasid samadel põhjustel. Ekspluatatsiooni anti ümberehitatud veiselaut 100-le lehmale. Kolhoosile osteti 3 aasta jooksul kaks veoautot ning mõningaid väiksemaid põllutööriistu.[2]

Rääkides kolhoosi majanduslikust tegevusest kolmel NLKP Keskkomitee 1953. aasta septembripleenumile järgnenud aastal, peab kahjuks ütlema, et pleenumi otsused jäid suures osas ellu rakendamata.

Et rahuldada elanikkonna vajadusi loomakasvatussaadustele, seadis septembripleenum ülesandeks toota lehma kohta 2500 liitrit piima ja iga 100 hektari kohta 27 tsentnerit liha ning muretseda 340 kana munatoodanguga vähemalt 110 muna kana kohta.[3] Need ülesanded jäid kolhoosil täitmata. Veelgi enam, isegi 1957. aastaks

---

[1] ÕKA, Rakvere Rajooni TSN TK otsus nr.176, 25.VII 1955.

[2] Kolhoosi aastaaruanne 1956.

[3] NLKP Keskkomitee pleenumi otsus 7.septembril 1953.a. "NSV Liidu põllumajanduse edasiarendamise abinõudest", Tallinn, 1953, lk.11.

ei jõutud neile ligilähedalegi, olgugi et selliste näitajate saavutamine oli planeeritud 2-3-le aastale.

NLKP Keskkomitee septembripleenumi otsused aitasid kahtlemata tunduvalt kaasa loomakasvatuse edasiarendamisele. Kui vaadata "Õitsengu" kolhoosi tulusid, siis saavutati hoolimata üldisest saakide langusest loomakasvatuse tulude kasv. Seda tänu müügikohustuste mõningasele vähendamisele ja kokkuostuhindadele.

Loomakasvatussaaduste toodangu tõstmiseks tuli eelkõige laiendada esmajärgulise tähtsusega söödateraviljade (oder, mais ja kaer) tootmist ja suurendada saagikust. Kuni kaera ja otra saadi ainult 4-6 tsentnerit hektarilt, ei võinud lihatoodangu kasvu loota.

Nende ülesannete lahendamisel mängis tähtsat osa ka Rakvere masinatraktorijaam, kes pidi kindlustama põllumajanduslike kultuuride viljakuse igakülgse tõusu. Peab ütlema, et Rakvere masinatraktorijaam ei tulnud selle ülesandega toime.

Teraviljatootmise suurendamise vajadusele juhiti tähelepanu ka NLKP Keskkomitee veebruari-märtsipleenumil 1954.aastal. Peamiseks teravilja tootmise suurendamise teena nimetati pleenumitel saagikuse tõstmist. Juhiti tähelepanu viljakadude vähendamise, kohalike väetiste ärakasutamise ja agrotehnilistest nõuetest kinnipidamise vajadusele. NLKP Keskkomitee pleenum nõudis kõigilt masina-traktorijaamade töötajatelt töökvaliteedi otsustavat parandamist, seades selle nende töö hindamise peamiseks mõõdupuuks.

NLKP Keskkomitee poolt soovitatud abinõude rakendamine ei kulgenud kohtadel vajaliku kontrolli all, mistõttu nende täitmisel esines suuri puudujääke.

"Õitsengu" kolhoosis puudus pikemat aega küllaldane kontroll kolhoosi raamatupidaja Harry Rikbergi tegevuse üle, kes töötas raamatupidajana 1949. aastast kuni 1954. aasta septembri kuuni. Sel ajal valitses kolhoosi raamatupidamises üldine korralagedus. Sellest oli kolhoosijuhatus teadlik, kuid nii juhatus kui ka Rakvere masinatraktorijaama raamatupidamine leppisid olukorraga. Alles 1954. aastal võeti asi tõsisema vaatluse alla. Kontrolli tulemusena avastati 470 rubla suurune puudujääk ning kassaraamatu kadumine.

Kolhoosnikud mõistsid üksmeelselt hukka H.Rikbergi teguviisi ning nõudsid tema kohtu alla andmist.[2]

Sellise väärnähtuse võimalikuks saamine annab tunnistust kolhoosi juhatuse nõrgast kontrollist ja Rakvere masinatraktorijaama ükskõiksest suhtumisest kolhoosi abistamisse.

18. veebruaril 1957 vabastati kolhoosi esimees Endel Kartau omal soovil ning esimeheks valiti kunagine kolhoosi agronoom, kogenud spetsialist Aleksander Valdmann[3]. Kahtlemata etendas see muudatus küllaltki suurt osa majandi edaspidises tegevuses. See nõudlik, vahel isegi kokkuhoius liialdusteni kalduv, kuid väga hea majandusmees juhtis majandit 4 aastat ning "Õitseng" tegi tema juhtimise all suuri edusamme.

Oleks muidugi väär pidada esimehe tegevust kolhoosi töös kõige määravamaks. Muutusid ka tingimused. Traktorijaamade

---

1 ÕKA, kolhoosi üldkoosoleku protokollid 1954, 18.IX 1954.

2 Samas.

3 ÕKA, kolhoosi üldkoosoleku protokollid 1957, 18.II 1957.

reorganiseerimine andis kolhoosile võimaluse tehnika paremaks ärakasutamiseks, muutunud oli planeerimise süsteem ja kolhoosidele valmistati senisest rohkem kvalifitseeritud kaadrit.

Kolhoos seisis 1957. aasta algul majanduslikult üsna viletsal järjel. Rahaline olukord oli raske, laenu tuli juurde teha. Taliviljade orased olid viletsad, karja olukord halb. Kolhoosi juhatus seadis sisse range kokkuhoiurežiimi ja kindla töödistsipliini.

Plaanide koostamisel lähtuti NLKP Keskkomitee 1956. aasta detsembripleenumi otsustest, kus muudeti planeerimise praktikat, andes kolhoosidele võimaluse ise määrata loomade arv, hektarite hulk jm. vastavalt majandi vajadusele. Loomade arvu vähendati ning niiviisi saadi üle söödapuudusest. Ühtlasi tõstis see loomade produktiivsust. Töötasuna hakati maksma igakuist avanssi neile, kes töötavad välja üldkoosoleku poolt kindlaksmääratud normipäevade miinimumi.

Nii pidid kuni 55-aasta vanused naised käima tööl 20 kalendripäeva, 55-60 aasta vanused, 16 ja üle 60 aasta vanustel 12 päeval kuus. Meestele seati normiks kuni 60. eluaastani 24, 60-65 aastastele, 16 ja üle 65 aastastele 12 kalendripäeva.[1]

Olukorra paranemisele aitas kaasa ka töö mõningane reorganiseerimine masina-traktorijaamades. Nüüd anti kolhoosi käsutusse traktoribrigaad, kes pidi teostama töid vastavalt kolhoosi juhatuse korraldusele, antud juhul 2850 ɒehmekünni hektari ulatuses.[2]

Need abinõud andsid häid tulemusi ja seda juba 1957.aastal.

---

[1] ÕKA, kolhoosi üldkoosolekute protokollid 1957, 2.III 1957.

[2] Samas.

[3] Samas.

Plaanid koostati jõukohased ja samuti võeti ka sotsialistlikud kohustused vastavalt võimalustele.

Taimekasvatuse alal võeti kohustuseks saada teravilja 7,0 tsentnerit, kartulit 100 tsentnerit, silokultuure 150 tsentnerit ja põldheina 15 tsentnerit hektarilt.

Loomakasvatuse alal kohustuti saama igalt lehmalt keskmiselt 1700 kg[1] piima, tootma põllumaa 100 hektari kohta 13,3 tsentnerit liha ja 1933 muna. Villa kohustuti saama 3,6 kilogrammi lamba kohta[2].

Kohustused olid küll väikesed, kuid ka nende täitmine nõudis kolhoosiperelt tõsist tööd.

Uus juhatus asus innuga tööle ning sisendas usku ja lootust edusse ka kolhoosnikutesse. Kolhoosi juhatuse ja kommunistide poolt organiseeriti sotsialistlik võistlus nii farmides kui ka brigaadides. Farmitöötajate nõupidamistel ja juhatuse koosolekutel tehti pidevalt kokkuvõtteid võistluse käigust.

Kolhoosi juhatus asus kõigepealt söödabaasi küsimust lahendama. Loomi hakati suvel terve ööpäeva väljas hoidma, mis tänu karjakute S.Tiivase, A.Tupitsa ja A.Keskküla hoolsale töössesuhtumisele andis häid tulemusi ning juunikuus lüpsti lehma kohta 114 kg piima rohkem kui 1956. aastal[3]. See võimaldas tõsta sotsialistlikku kohustust 2000 liitrini lehma kohta.[4]

Heinatöid alustati 22. juunil[5] ning viidi õigeaegselt lõ-

---

1 OKA, kolhoosi üldkoosolekute protokollid 1957, 2.III 1957.

2 Kolhoosi üldkoosolekute protokollid 1957, 19.XII 1957.

3 Samas.

4 Samas.

5 Samas.

pule. Suure töö tegid kolhoosnikud Ilma Suurmaa, Gustav Polluks, Ida Kuber, Elfriide Baurberg ja teised. Heinatöödel maksti kiiretel aegadel tunduvalt kõrgemat töötasu neile, kes pidevalt võtsid osa heinatööst. Kõige selle tulemusena koguti heina kaks korda rohkem kui 1956. aastal[1]. Vastavalt plaanile külvati silokultuure ja valmistati 500 tonni silo[2].

Kevadkülvi lõpetas kolhoos 1.juuniks[3] esimeste seas rajoonis. Õigeaegsete külvati maha taliviljad ning koristati saagid.

Suure panuse andsid ka noored oma ühismajandi tugevdamiseks. Aktiivselt lülitusid nad ELKNÜ Rakvere Rajoonikomitee poolt organiseeritud sotsialistlikku võistlusse ning saavutasid selles häid tulemusi. Nii töötas U.Kuber välja 471 normipäeva ja saavutas sotsialistlikus võistluses noormeeste hulgas 5. koha. Neidudest töötas väga tublilt L.Anga, saavutades 3. kohta[3].

Nii kolhoosnikute kui ka uue juhatuse tubli töö tulemusena viidi kolhoos 1957. aastal kindlamale majanduslikule järjele. Kokkuvõtted näitasid, et majandis peituvate sisemiste reservide ärakasutamine ning partei ja valitsuse otsuste oskuslik ellurakendamine toovad kahtlemata edu ka mahajäänud majandites.

---

1 ÕKA, kolhoosi üldkoosolekute protokollid 1957, 19.XII 1957.

2 ÕKA, kolhoosi aastaaruanded, 1957.

3 Ajaleht "Punane Täht" nr.41, 3.VI 1957.

4 Ajaleht "Punane Täht" nr.2, 4.I 1958.

Oleks ebaõige arvata, et kolhoosi juhatus oma tööga rahule jäi. Puudusi esines ka töödistsipliini alal, sageli peeti tööd isiklikus majapidamises tähtsamaks kui ühistööd. Soovida jättis veel brigadiride V.Suurmetsa ja V.Erini töö.[1]

Täitnud 1957. aastaks võetud sotsialistlikud kohustused, võttis kolhoos 1958. aastal vastu suuremad kohustused ning kutsus sotsialistlikku võistlusse naabruses asuva "Kungla" kolhoosi. Kahe järgmise aasta töötulemused näitasid, et 1957. aastal saavutatud edu ei olnud juhuslik. Kolme aasta jooksul jõudis kolhoos kindlalt rajooni keskmiste majandite hulka.

Kolhoosi tulud on kahtlematult selle parimateks näitajateks.

Tabel 23[2]

Kolhoosi tulud 1956 - 1959

Aasta	Taimekasvatusest	Loomakasvatusest	Muud tulud	Tulud kokku
1956	4 775.-	47 363.-	1 363.-	52 139.-
1957	15 371.-	78 681.-	3 383.-	97 433.-
1958	43 480.-	77 021.-	1 559.-	122 060.-
1959	30 902	121 425.-	1 996.-	156 016.-

Võrreldes 1956. aastaga, mil kolhoosi tulud olid 52 139 rubla, kasvasid tulud 1959. aastaks 156 012.- rublani ehk kolmekordseks (vt. tabel). Enamik tuludest on laekunud loomakasvatusest, kus põhilise sissetulekuallika moodustas piimatoodang.

---

[1] ÕKA, kolhoosi üldkoosolekute protokollid 1958, 19.I 1958.

[2] ÕKA, kolhoosi aastaaruanded 1956, 1957, 1958, 1959.

Kui vaadata lehmade arvu, siis peab märkima, et lehmade arv selle aja jooksul ei kasvanud, vaid isegi vähenes. Tulude kasv saavutati produktiivsuse suurendamise arvel.

Tabel 24[1]

Tulud loomakasvatusest 1956 - 1959

Farmid	1956	1957	1958	1959
Veisefarm	33 290 -	49 046 -	55 792 -	80 456 -
Seafarm	4 783 -	20 128 -	11 404 -	21 946 -
Lambafarm	2 309 -	1 657 -	1 194 -	2 367 -
Linnufarm	1 176 -	825 -	5 893 -	11 260 -
Hobusefarm	5 499 -	5 975 -	2 433 -	4 159 -
Mesindus	306 -	1 050 -	305 -	1 237 -
Kokku	47 363 -	78 861 -	17 021 -	121 425 -

Loomakasvatusest saadavad tulud kasvasid 3 aasta jooksul ligi 2,6 kordseks, seakasvatusest saadavad aga 4,5 kordseks, li linnukasvatusest saadavad koguni peaaegu 10 kordseks. Lambafarmi ei suurendatud ja selle sissetulekud jäid endiseks. 1956. aastal moodustasid tulud loomakasvatusest 90% kogutulust, 1959. aastaks vähenes see arv 77%-ni.

Kõige tulutoovamaks tootmisharuks oli veisekasvatus, kust saadi 1959. aastal 51% kolhoosi kogutulust. Seakasvatusest saadud tulu moodustas kogutulust 14,2%.

---

[1] OKA, kolhoosi aastaaruanded 1956, 1957, 1958, 1959.

Tabel 125[1]

	1956	1957	1958	1959
Lehmade arv	195	166	156	180
Toodeti piima lehma kohta	1548	2049	2734	3146
Piima kogutoodang (t)	301 883	288 000	427 154	567 530

Paremaid tulemusi saavutas 1958. aastal lüpsjatest A.Linder, kes lüpsis temale kinnistatud lehmade grupilt keskmiselt 3300 kg piima lehma kohta[2].

Kiitvalt märgiti "Õitsengu" kolhoosi edu piima tootmisel 1958. aastal EKP Rakvere rajooni parteiorganisatsiooni VIII konverentsil. Produktiivsuse alal saavutas "Õitsengu" kolhoos rajoonis VI kohta[3].

Liha tootmine ei kulgenud nii edukalt, sest seafarmis kimbutasid mitmesugused haigused. Seatalitajate M.Koitvee, S.Tu S.Muldmäe ja teiste tubli töö tulemusena saavutati liha tootmisel siiski paremaid tulemusi kui varasematel aastatel.

---

[1] OKA, kolhoosi aastaaruanded 1956, 1957, 1958, 1959.

[2] Ajaleht "Punane Täht" nr.16, 12.II 1959.

[3] Samas.

Piima, liha, villa ja kanamunade tootmine kolhoosis 1956 - 1959

Tabel 26[1]

	1956	1957	1958	1959
Liha 100 ha põllumaa kohta ts	11,4	18,9	29	35
Sigade arv 100 ha põllumaa kohta	20,8	14,4	23,9	33,5
Veiste arv 100 ha põllumaa kohta	17,7	13,3	16,5	19,5
nendest lehmi	9,2	8,2	9	10,3
Toodeti piima 100 ha ts	135,5	185,9	231,5	307,4
Villa kg	13	14,3	8	20 kg
Mune toodeti aasta jooksul tk	4783	4026	20914	29538

1959. aastaks jõudis kolhoos oma näitajatega loomakasvatussaaduste tootmisel rajooni paremate kolhooside hulka. 1959. aastal toodeti Rakvere rajoonis 100 ha põllumaa kohta 263,5 tsentnerit piima ja 36 tsentnerit liha. Kolhoos ületas piimatootmisel selle näitaja tunduvalt ning jõudis liha tootmisel rajooni keskmiste näitajateni, tootes 35 ts liha 100 ha põllumaa kohta. Piima toodeti ühe lehma kohta Rakvere rajoonis 1959. aastal 2725 kg. Ka see näitaja ületati tunduvalt, saades tulemuseks 3146 kilogrammi[2].

---

[1] OKA, kolhoosi aastaaruanded 1956, 1957, 1958, 1959.

[2] OKA, kolhoosi aastaaruanne 1959.

Piimatoodangu üldisele suurenemisele aitas kaasa madala piimatoodanguga lehmade esialgne prakeerimine. Alles jäeti ainult kõrgema produktiivsusega lehmad. Veiste arvuvähendamine sai küll esialgu Rakvere rajooni juhtivate töötajate poolt kriitika osaliseks, kuid arvestades nõrka söödabaasi oli see hädavajalik. Vastavalt söödabaasi tugevdamisele kasvas ka veiste arv.

Suur töö tehti kolhoosnikute poolt söötade varumisel. Sööta varuti neil aastatel loomadele tunduvalt rohkem kui varem.

Söötade varumine 1956 - 1959 (ts)

Tabel 17[1]

	1956	1957	1958	1959
Hein	3032	4840	7400	8165
Põhk-aganad	1802	1820	2500	2500
Silo	5000	2197	8500	12000
Sööda juurvili	450	50	-	-

Nagu tabelitest nähtub, toodeti heina 1959. aastal 2,5 korda, silo aga üle 5,5 korra rohkem kui 1956. aastal.

Ka teravilja tootis kolhoos rohkem kui varematel aegadel, kartulisaagid aga seevastu langesid.

---

[1] ÕKA, kolhoosi aastaaruanded 1956, 1957, 1958, 1959.

Teravilja- ja kartulisaagid 1956 - 1959 (ts/ha-lt)

Tabel 18

	1956	1957	1958	1959
Teravili	7,1	7,0	12,6	12,1
Kartul	66,8	97,9	94	61,4

Kartulisaagid olid neil aastatel Rakvere rajooni majandites üldiselt väga madalad. Keskmiseks kartulisaagiks oli rajoonis 1959. aastal 83 tsentnerit, teravilja saadi samal aastal 11,4 ts hektarilt.

Nagu eespooltoodust nähtub, pöörati teravilja saagikuse tõstmisele suurt tähelepanu ning saavutati tunduvalt suuremaid saake.

Kuna kolhoosi tulud pidevalt kasvasid, mindi 1960. aastal täielikult üle rahapalgale[2], mida hakati maksma igas kuus.

Töötasu 1956 - 1959

Tabel 36[2]

Aasta	Raha	Vili	Kartul	Juurvili	Vill	Mesi
1956	0,19 rbl.	1,21 kg	0,52 kg	-	0,05 kg	
1957	0,60 rbl.	1,3 kg	1,42 kg	0,02 kg	-	0,01 kg
1958	0,70 rbl.	1,57 kg	0,6 kg	-	-	
1959	1,50 rbl.	-	0,6 kg	-	-	-

[1] ÕKA, kolhoosi aastaaruanded 1956, 1957, 1958, 1959.

[2] ÕKA, kolhoosi üldkoosolekute protokollid 1950, 12.I 1960.

[3] ÕKA, kolhoosi aastaaruanded 1956, 1957, 1958, 1959.

Nende saavutuste taga peitub kogu kolhoosipere ennastsalgav töö. See suur töö kajastub ka sotsialistlikus võistluses saavutatud tagajärgedes. Nii märgiti EKP Rakvere Rajoonikomitee ja rajooni täitevkomitee otsustes sotsialistliku võistluse tulemuste kohta kvartalite lõikes, mitmel korral tunnustavalt "Õitsengu" kolhoosi saavutusi loomakasvatussaaduste tootmisel.

Piimatootmisel püsis kolhoos pidevalt rajooni kuue parema majandi hulgas. Lüpsjatest saavutasid paremaidt tulemusi E.Tambik ja A.Linder, kusjuures viimane saavutas 1958. aastal kolhoosi kõrgema piimatoodangu lehma kohta - 3300 kg.[1] Kolhoos omaltpoolt tegi kõik, et kergendada kolhoosnike tööd. Suurt tähelepanu pöörati farmide mehhaniseerimisele ning vesivarustuse täiendamisele. Paremate kogemuste omandamiseks korraldati ekskursioon Roela sovhoosi, kus tutvuti farmidega, vesteldi töötajatega ja toodi kaasa palju väärtuslikku.

Kui 1956. aastal oli mehhaniseeritud vesivarustus ainult laudas, mis mahutas 79 veist, siis 1957. aastal ulatus veiste kohtade arv taolistes lautades 150-le, 1958. aastal 289-le. 1959. tõusis mehhaniseeritud vesivarustusega kohtade arv sigalas kuni 311 ning aasta lõpuks viidi 139 lehma üle mehaanilisele lüpsile.[2]

Seatalitajatest olid parimateks S.Muldmäe ja M.Koitvee.[3] Viimane neist töötab edukalt ka veel praegu.

---

[1] ÕKA, kolhoosi üldkoosolekute protokollid 1959, 15, I 1959.

[2] ÕKA, kolhoosi aastaaruanded 1956, 1957, 1958, 1959.

[3] ÕKA, kolhoosi üldkoosolekute protokollid 1959, 15.I 1959.

Kanakasvatuses tegi neil aastatel suurt tööd Leida Argus, kes hoidis 5-6 aasta jooksul enda käes rajooni parimale kanatalitajale määratud rändvimplit ning keda korduvalt premeeriti rahaliste preemiatega. Tänu tema tublile tööle tunnistati kolhoos rajooni kolhooside vahelises sotsialistlikus võistluses kanamunade tootmises nii 1958. kui ka 1959. aastal esikoha väärilıiseks.[1]

Suure töö tegid ära lambakasvataja Helene Sallaste, kes tunnistati 1958. aastal iga nelja kvartali kokkuvõtetes sotsialistliku võistluse parimaks.[2]

Tublide loomakasvatajate loetelu on pikk, need on vähesed nendest, kes andsid oma parima.

Kolhooside majanduslikku olukorda arvestades võttis NLKP Keskkomitee oma 1958. aasta veebruaripleenumil vastu tähtsa otsuse."Kolhoosikorra edasiarendamisest ja masinatraktorijaamade reorganiseerimisest". Vastavalt sellele otsusele müüdi masinatraktorijaamade tehnika kolhoosidele.

Arvestades "Õitsengu" kolhoosi tingimusi võib pidada seda otsust kahtlemata õigeaegseks ja isegi hädavajalikuks, kuna see lõi kõigiti suuremad võimalused tööde mehhaniseerimiseks. Tehnika muretsemiseks olid esialgsed summad olemas ja arvestades tootmise taset, ei valmistanud maksmine raskusi.

NLKP Keskkomitee 1958. aasta veebruaripleenumi otsuses öeldakse: "Praegustes tingimustes, kus enamik kolhoose on organisatsiooniliselt ja majanduslikult tugevnenud, kus kolhooside ökonoomika on tunduvalt tõusnud, on senine vorm - kolhooside to

---

1 ÖKA, kolhoosi üldkoosoleku protokollid 1960, 18.II 1960.

2 Samas.

tootmistehniline teenindamine masinatraktorijaamade kaudu - lakanud vastamast põllumajanduse tootlike jõudude arendamise vajadustele. Veel enam - see vorm on hakanud paljudel juhtudel pidurdama kolhooside edasist tõusu, on hakanud aheldama kolhoosikaadri ja kõigi kolhoosnikute initsiatiivi kolhoositootmise reservide parema ärakasutamise alal. Üha suuremal määral ilmnevad säärase olukorra negatiivsed tagajärjed, kus samal maatükil arendavad majapidamist kaks sotsialistlikku ettevõtet - kolhoos ja masinatraktorijaam, mis tihtipeale tekitab otsese vastutuse puudumist tootmise organiseerimises, vähendab vastutust saagikuse tõstmise eest..."[1]

"Õitsengu" kolhoos oli 1958. aastaks jõudnud majanduslikult kindlamale järjele. Organisatsiooniliselt oli kolhoos tugevnenud, kolhoosis oli 2 eriharidusega agronoomi, kolhoosis töötas vastava haridusega raamatupidaja. Rakvere masinatraktorijaama tööga ei oldud samal ajal rahul juba pikemat aega.

Arvestades olukorda otsustas kolhoos loobuda masinatraktorijaama masinapargi kasutamisest ning soetada oma traktoripark. 1958. aastal suudeti tasuda küll ainult 50% traktorite maksumusest, kuid 1959. aastal tasuti võlg täielikult.

Kolhoosil oli 1958. aastast alates kasutada ka oma traktoristide kaader. Mehhanisaatoreid, kes olid varem töötanud teistes majandites, pöördusid tagasi oma kodukolhoosi, astusid kolhoosi liikmeks ning enamikus töötavad kohapeal ka praegu.

---

[1] NLKP Keskkomitee pleenumi otsus 26. veebruaril 1958 "Kolhoosikorra edasiarendamisest ja masinatraktorijaamade reorganiseerimisest", Tallinn 1958, lk.10.

Kolhoosil oli 1957. aastal kasutada 3 veoautot üldise tonnaažiga 7,5 t ning 1 traktor[1], mida tegelikult ei kasutatud. 1958. aastal suurenes veoautode arv kolhoosis 4-le, kolhoos ostis juurde seoses masina-traktorijaama reorganiseerimisega 2 linttraktorit DT-54, 3 ratastraktorit ja 2 teraviljakombaini[2]. 1959.aastal lisandus neile veel 1 ratastraktor.[3]

Rakvere masinatraktorijaamalt saadi põhiliselt samad masinad, mis töötasid viimasel aastal traktoribrigaadi koosseisus. Ka traktoristidest tuli osa mehi tööle kolhoosi ja astus hiljem kolhoosi liikmeks.

Mehhanisaatorite kaader oli kõigiti tubli ning nendest parimad - kombainer J.Argus, traktoristid H.Punane ja A.Argus kuulusid rajooni mehhanisaatorite vahelises sotsialistlikus võistluses esimeste hulka.

Põllutööde mehhaniseerimine ei saavutanud aga esialgu veel sellist taset, et likvideerida põllutööliste raske käsitsitöö, seda eriti heinatöödel.

Tublimateks põllutöölisteks olid H.Külanurk, V.Pettai, J.Niin, A.Lootus, V.Aasumets ja teised.[4]

Siiski kergendas põllu- ja farmitööde mehhaniseerimine tunduvalt kolhoosnikute tööd, ning võimaldas lühendada tööaega.

---

[1] ÕKA, kolhoosi aastaaruanne 1957.

[2] ÕKA, kolhoosi aastaaruanne 1958.

[3] ÕKA, kolhoosi aastaaruanne 1959.

[4] ÕKA, kolhoosi üldkoosolekute protokollid 1960, 19.XII 1960.

Kehtestati 7-8 tunnine tööpäev, välja arvatud pingelised hooajatööd, nagu heinategu, viljakoristus jt., kus saagi suurus sõltub küllalt palju nende koristamise kiirusest. Loomulikult töötasid "Õitsengu" kolhoosi põllumehed nii enne kui ka nüüd südametunnistuse järgi.

Kolhoos abistas kolhoosiperesid ka elektrifitseerimistöödel, mille tulemusena kasutasid 1959. aasta algul elektrienergiat pooled kolhoosipered. Olgu märgitud, et elektrifitseerimisel oleks pidanud kolhoosi abi olema tõhusam. 1959. aasta lõpul elektrifitseerimistööd siiski lõpetati.

Töö- ja elutingimuste parandamine tõi kolhoosi aasta aastalt juurde uut tööjõudu. 1956. aasta lõpuks oli kolhoosis 92 peret, 1959. aasta lõpuks oli see arv 110. Sama ajavahemiku jooksul kasvas töövõimeliste kolhoosnikute arv 20 inimese võrra, kusjuures mitmesuguste distsipliini ja põhikirja rikkumiste pärast heideti kolhoosist välja 18 inimest.[1]

Sama tähtsat osa, kui eesrindlikud farmi- ja põllutöölised, etendas kolhoosi juhtiv kaader. 1957. aastal alustas kolhoosis tööd Kehtna Kolhoosi juhtiva kaadri ettevalmistamise kooli lõpetanud Heili Müüripeal, kes agronoom-brigadirina võitis oma nõudlikkusega peagi kolhoosnikute lugupidamise.

Raamatupidajana asus tööle 1957.a. Heldur Kuber, kelle hoolika töö tulemusena kadusid varem esinenud arusaamatused raamatupidamises.

---

[1] ÕKA, kolhoosi aastaaruanded 1956, 1959.

[2] ÕKA, kolhoosi üldkoosolekute protokollid, 1957.

[3] ÕKA, kolhoosi üldkoosolekute protokollid, 1957, 8.IV 1957.

Loomulikult mängis tähtsat osa majandi oskuslik juhtimine kolhoosi esimehe Aleksander Valdmanni poolt. Heade tulemuste eest loomakasvatussaaduste tootmisel 1959. aastal autasustas Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidium oma seadlusega 23. jaanuarist 1960 seltsimees Valdmanni aukirjaga.[1]

1959. aastal avati kolhoosis oma söökla, kus kolhoosnikel oli võimalik saada sooja lõunat küllaltki soodsa hinnaga, kuna kolhoos varustas sööklat oma majapidamisest saadavate produktidega. Söökla tööle rakendamine kergendas tunduvalt naiskolhoosnikute töövaeva. Ka töö organiseerimisele oli see suureks kasuks, eriti kiiretel tööaegadel.

Noorte inimeste tööleasumisega kolhoosi suudeti 1957. aasta kohalike entusiastide Leonhard Tambiku ja Põdruse Algkooli juhataja Viilipi initsiatiivil moodustada segakoor.

Tegevust alustas ka rahvatantsuring. Aktiivselt võtsid isetegevusest osa Helene Sallaste, Eduard Aros, Marta Tiivas, Marta Nõlvak, Heldur Kuber ja teised. Valiti klubi nõukogu eesotsas Heldur Kuberiga.

Suuremat tähelepanu pöörati sotsialistliku võistluse tulemuste teatavaks tegemisele. Kuna kolhoos võistles juba edukalt ka rajooni paremate majanditega, siis tunti elavat huvi ka naabermajandite töö vastu.

---

1 Ajeleht "Punane Täht" nr.13, 27.I 1960.

2 Kõik kultuuritööd puudutavad andmed 1951-1959 saadud kolhoosi arvestajalt Marta Nõlvakult.

Hakati korraldama agrotehnilisi õppusi põllutöölistele, mehanisaatoritele ja juhtivatele spetsialistidele. Õppuste korraldamise initsiaatoriteks said kolhoosi esimees Valdmann ja agronoom H.Müüripeal.

Kolhoosipere sai tagasi usu oma võimetesse, kadusid töödistsipliini rikkumised ning igaüks püüdis anda oma parima. Üldrahvaliku võitlusega põllumajanduse järsu tõusu saavutamise eest, mis algas pärast NLKP Keskkomitee septembripleenumit, läksid kaasa ka "Õitsengu" kolhoosi töötajad. See aitas suurendada tunduvalt põllundus- ja loomakasvatussaaduste tootmist. Kolhoosnikute sihikindlate jõupingutustega saadi üle loomakasvatuses pikka aega kestnud mahajäämusest. NLKP Keskkomitee 1955. aasta jaanuaripleenumi poolt seatud ülesanne - tõsta tunduvalt loomade piimatoodangut - täideti. Piimatoodang tõusis 2,3 kordseks.

Kolhoosnikute materiaalse huvi tõstmise printsiibi arvestamine, samuti uue planeerimiskorra kehtestamine päästsid valla tohutud võimalused. Arvestamata kohalikke tingimusi, suurendati varem "Õitsengu" kolhoosis pidevalt loomade arvu, kusjuures olukord viis selleni, et loomad jäid maha selle sõna tõsises mõttes. Mõningane loomade arvu ajutine vähendamine andis koheselt tulemusi. Riiklike kokkuostuhindade tõstmine etendas kahtlemata mitte vähemtähtsat osa.

Pääses valla kolhoosnike initsiatiiv, kasvasid juhtimise ja töö kogemused. Harjuti isiklike hüvede allutamisega ühiskondlikele. Endiste sagedaste üldkoosolekute asemel korraldati tootmisnõupidamisi, juhatuse ja volinike koosolekuid, kus asjalikult tuldi välja oma seisukohtadega. Kolhoosi üldkoosolekuid peeti tavaliselt ainult 3-4 korda aastas.

Kolhoosi juhatus organiseeris sotsialistliku võistluse kõigis põhilistes tootmisharudes. Igal aastal pandi välja 4-5 suuremat rahalist preemiat tublimatele töötajatele. EKP Rakvere Rajoonikomitee ja Rakvere Rajooni TSN Täitevkomitee otsuste põhjal premeeriti "Õitsengu" kolhoosi töötajaid ainüüksi 1958. ja 1959. aasta jooksul 23 korral. Kolhoosi kanatalitaja J.Argus ja noorkarjatalitaja Helene Sallaste seati eeskujuks kogu rajooni põllumajandustöötajatele.

Rääkides kolhoosi kommunistidest, peab märkima, et 1957. aastal lahkus kommunist Kartau, mille tagajärjel jäi kolhoosi ajutiselt ainult üks kommunist L.Pärnamägi, kes oli arvel Haljala külanõukogu parteiorganisatsioonis. Viimast tunti kolhoosis kui sõnakat ja tublit meest, kes oli esimehele paljuski abiks.

Samal aastal astus NLKP liikmekandidaadiks põllutööline Leida Polluks, kes võttis endale kohustuse klubi tööd juhendada. Kaks kolhoosi kommunisti olid mõlemad tuntud tublide töötajatena, kes ei põlanud ühtki ühiskondlikku kohustust. Kuni käesoleva ajani töötab Leida Polluks kolhoosi revisjonikomisjoni esimehena.

1957.-1959. aastani kasvas tunduvalt kolhoosiliikmete osavõtt ühistööst ja ühistest üritustest. Traditsiooniliselt tähistati koos 1. maid ja lõikuspidu, kus esinesid ka kolhoosi isetegevuslased. 1958. aastast alustas tööd kolhoosi klubi, regulaarselt külastas kolhoosirahvas kino. 1957. aastal loodi kolhoosis komsomoliorganisatsioon. 1958. aastal kasvas kommunistlike noorte arv 7-ni ja seda tublide noorte spetsialistide näol.

Oluline tähtsus oli NLKP Keskkomitee 1953. aasta septembripleenumil, sellel pleenumil töötati välja õige kurss põllu-

majanduses. Tehti palju ära kolhooside ja sovhooside organisatsiooniliseks ja majanduslikuks tugevdamiseks ja põllumajandustöötajate materiaalse huvi tõstmiseks.[1]

Nende abinõude ellurakendamine "Õitsengu" kolhoosis andis kõigiti märkimisväärseid tulemusi.

---

[1] NLKP Keskkomitee esimese sekretäri seltsimees L.I. Brežnevi ettekanne NLKP Keskkomitee pleenumil 24. märtsil 1965, "Rahva Hääl" nr. 72, 27.III 1965.

III peatükk

Kolhoosi jõukuse ja rahva heaolu edasine kasv 196o - 1964

196o. aasta algus kujunes "Õitsengu" kolhoosi rahvale kõigiti meeldivaks. Kokkuvõtted rajooni kolhooside vahelisest sotsialistlikust võistlusest loomakasvatussaaduste tootmisel näitasid, et 1959. aasta IV kvartalis saavutas esikoha "Õitsengu" kolhoos. Vastavalt EKP Rakvere Rajoonikomitee ja Rakvere Rajooni TSN Täitevkomitee otsusele anti "Õitsengu" kolhoosile üle rändpunalipp. Eesrindlike loomakasvatuse alal töötajaid premeeriti.[1]

1959. aasta tulemused olid kõigiti tublid. 1951.-1959.aastani oli kolhoosi jagamata fondi suurus rublades kasvanud 4-kordseks.

Skeem[2] 32

Jagamata fondi suurus rublades

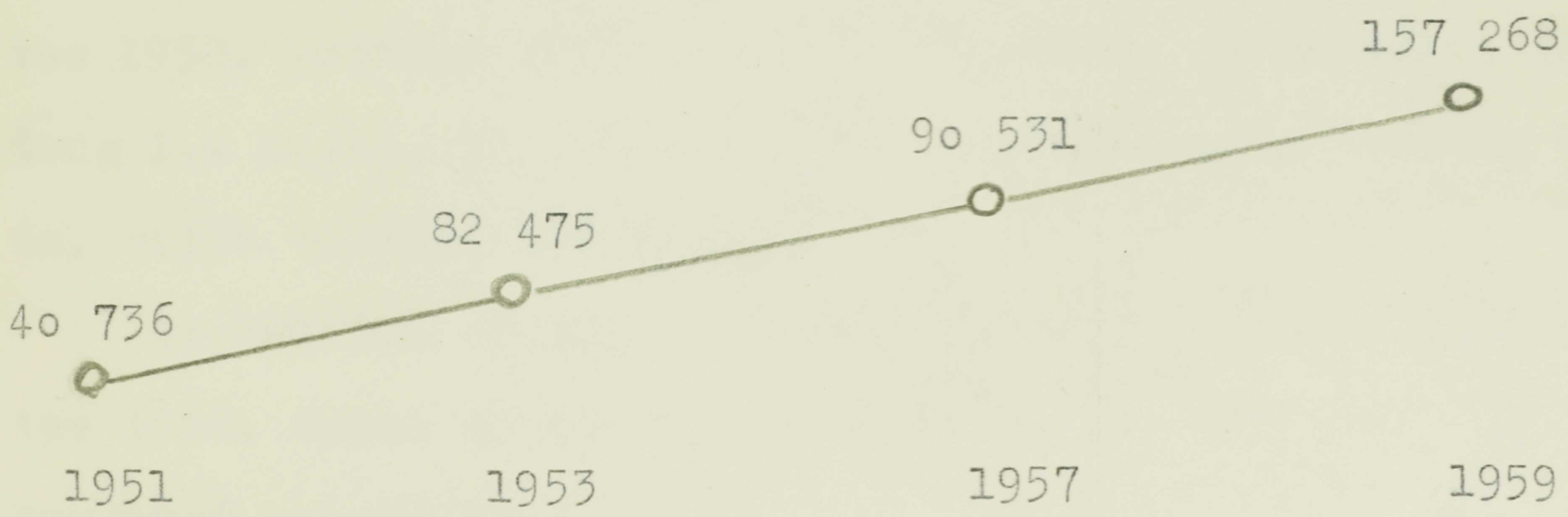

Skeemist nähtub, et eriti palju kasvas kolhoosi jagamata fond 1959. aastaks 1957. aastaga võrreldes. Suur kasv on tingi-

---

[1] Ajaleht "Punane Täht" nr. 4, 12.I 196o.

[2] ÕKA, kolhoosi aastaaruanded 1951, 1953, 1957, 1959.

tud siin masina arvu järsust suurenemisest, mille tõi kaasa masinatraktorijaamade reorganiseerimine ja traktorite müümine kolhoosidele.

Koos kolhoosi jõukuse kasvuga suurenesid ka kolhoosnikute sissetulekud. Normipäeva eest saadav tasu kasvas aastail 1951-1959 samuti 4-kordseks. Nagu nähtub järgnevast skeemist, 1953. aastal normipäevatasu isegi vähenes, kuid 1958. ja 1959. aasta jooksul kahekordistus võrreldes 1957. aastaga.

Skeem[1] 33

Normipäevatasu rahalises arvestuses

(arvutus ligikaudne)

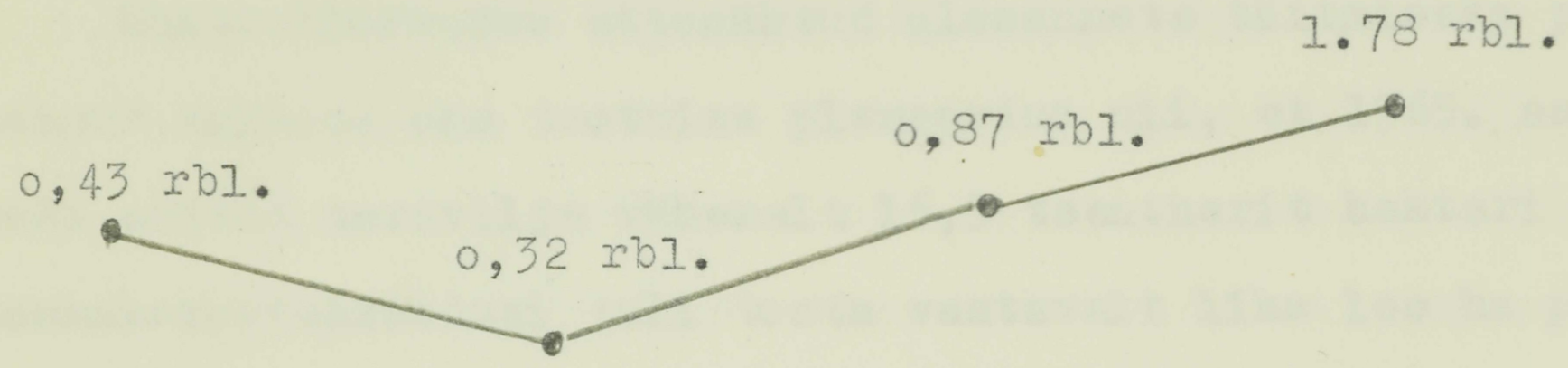

Loomakasvatussaaduste tootmine kogu NSV Liidu ulatuses kasvas 1958. aastaks 1953. aastaga võrreldes järgmiselt: lihatoodang 1,4 korda, piimatoodang 1,6 korda, munade toodang 1,5 korda, villa toodang 1,4 korda.[2]

Arvestades viimaste aastate tulemusi, seadis NLKP Keskkomitee 1958. aasta novembripleenum majandite ette uued ja veelgi suuremad ülesanded.

---

[1] ÕKA, kolhoosi aastaaruanded, 1951, 1953, 1957, 1959.

[2] NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaiks 1959-1965, Tallinn, 1959, lk. 12.

Kontrollarvudes nähti ette suurendada 1965. aastaks 1958. aastaga võrreldes lihatoodangut 2 korda, piimatoodangut 1,7 korda, munade toodangut 1,6 korda.[1] Eesti NSV-s nähti ette suurendada lihatootmine 1,6 kordseks piima tootmine 1,6-1,9 kordseks, teravilja tootmine umbes 1,6-1,8 kordseks.[2]

Kui võrrelda loomakasvatussaaduste tootmisel NSV Liidus saavutatud keskmist tõusu aastail 1953-1958 "Õitsengu" kolhoosi vastavate näitajatega, selgub, et siin on tõus isegi suurem. 1954-1958 suurenes kolhoosis lihatootmine 2,5 korda, piimatootmine 1,9 korda, munade tootmine ligi 8 korda ning teraviljade saagikus kasvas 2,5 tsentnerit hektarilt.[3]

Kontrollarvudes ettenähtud ülesannete täitmiseks pidi "Õitsengu" kolhoos oma tootmise planeerima nii, et 1965. aastal toodaks majand teravilja vähemalt 16,5 tsentnerit hektari kohta. Loomakasvatussaadusi tuli toota vastavalt liha loo ha põllumajandusliku maa kohta 6o tsentnerit ja piima 395,5 tsentnerit. Mune pidi kolhoos tootma lo2 ooo tk aastas.[4]

Tubli samm astuti ülesannete täitmiseks juba 1959. aastal, kuid ees seisis veel suur töö. Tuli suurendada loomade arvu ning kindlustada need söödaga. Selleks tuli kasutusele võtta olemasolevad reservid, nagu saagikuse tõstmine, söödakultuuride kas-

---

1 NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaiks 1959-1965, Tallinn, 1959, lk. 41.

2 Samas, lk. 73.

3 ÕKA, kolhoosi aastaaruanded 1954, 1958.

4 ÕKA, kolhoosi üldkoosolekute protokollid 1959, 18.V 1959.

vupinna laiendamine. Täiendamist vajaks ka kolhoosi masinapark, oli tarvis ehitada uusi tootmishooneid, lõpetada elektrifitseerimistööd.

Samal ajal ei tohtinud unustada kolhoosnikute heaolu tõstmist. Korterid vajasid remonti, oli vaja juurde ehitada elumaju.

Läbi arutanud NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud, mindi 1960. aastasse juba teatud edusammudega.

3. jaanuaril toimunud volinike koosolekul otsustati taotleda laenu kanala ehitamiseks 6000 rubla, maaparandustöödeks 1000 rubla, mineraalväetise ostmiseks 1000 rubla.[1] Arutati läbi möödunud aastal tehtud tööd ning toodi välja puudused.

Samas moodustati ka komisjon, kelle ülesandeks jäi tööhinnete välja töötamine seoses üleminekuga rahalisele töötasule.

Vastavalt üldkoosoleku otsusele 14. jaanuarist 1960 läks kolhoos üle rahalisele töötasule. Töötasu hakati maksma kord kuus.

Samal koosolekul võeti vastu ka sotsialistlikud kohustused 1960. aastaks. Kohustuti tootma 100 ha põllumajandusliku maa kohta 50 tsentnerit liha ja 360 tsentnerit piima, 62 000 muna. Teravilja otsustati saada vähemalt 16 ts, põldheina 21 tsentnerit ja kartuleid 115 tsentnerit külvipinna hektari kohta.[2]

Lihatootmisel otsustati erilist tähelepanu pöörata veise liha tootmise suurendamisele. Selleks otsustati kolhoosnikute käest juurde osta 35 vasikat, need üles kasvatada ning karja suurendada või riigile müüa.[3]

---

1 ÕKA, kolhoosi üldkoosolekute protokollid 1960, 3.I 1960.
2 ÕKA, kolhoosi üldkoosolekute protokollid 1960, 14.I 1960.
3 Samas.

Piimatootmise suurendamise peamise võimalusena nähti ette tõsta lehmade produktiivsust, saavutada keskmiseks väljalüpsiks lehma kohta 3200 kg piima aastas.[1]

Ülesanded olid suured ja nende täitmine käis kolhoosil veel ülejõu. Töötasu lubati esialgselt maksta 100% ulatuses, kuid hiljem kui tootmisplaani täitmine küsitavaks muutus, maksti kuus välja 70% välja teenitud töötasust. Summade laekumisega aasta II poolel maksti välja tootmisplaanis ettenähtud töötasuna 2 rbl. 80 kopikat normipäeva eest.[2]

Arvestades kolhoosi sissetulekuid, laenu kolhoosile ei antud ning seetõttu ei alustatud ka kanala ehitustöid. Maaparandustöödeks ettenähtud summad kasutati aga ära.

Tootmisnäitajad kujunesid seitseaastaku teisel aastal külmaltki headeks. Oma võimalusi olid kolhoosnikud aga sotsialistlike kohustuste võtmisel üle hinnanud. Võeti küll kohustuseks saada vilja 16 tsentnerit hektarilt, saadi aga 15,2 tsentnerit.[3] Vaatamata sotsialistliku kohustuse mittetäitmisele tõusis teraviljatoodang eelmise aastaga võrreldes 3,1 tsentnerit hektari kohta. Heinasaagid jäid üldiselt külma talve tõttu väikeseks. Kartulit tootis kolhoos seevastu täpselt vastuvõetud kohustuse ulatuses, saagiks saadi 115 tsentnerit hektarilt.[4]

Loomakasvatuses vastu võetud kohustusi ei suudetud veel ül-

---

1 ÕKA, kolhoosi üldkoosoleku protokollid 1960, 14.I 1960.

2 ÕKA, kolhoosi üldkoosoleku protokollid 1961, 11.II 1961.

3 ÕKA, aastaaruanne 1960.

4 Samas.

diselt täita. Piima toodeti 329,7 tsentnerit ja liha 42,6 tsentnerit loo ha põllumajandusliku maa kohta,[1] kusjuures kohustused olid vastavalt 360 ja 52 tsentnerit.

Piimatoodang lehma kohta tõusis 3197 kg, aastas toodeti 180 048 muna.[2] Lehmade arv suurenes vähem kui plaanis ette nähtud.

Kolhoosi tulude suurendamine võimaldas täiendada masinaparki ühe traktori ja veoauto võrra.[3] Teostati sigala ümberehitus, kuid kanala ehitamine otsustati hiljem edasi lükata, sest arvestades kolhoosi teraviljatootmise võimalusi ei peetud otstarbekaks kanade arvu suurendamist, vaid pöörati suuremat tähelepanu liha tootmisele. 1960. aastast alates hakati maksma pensioni ning selle tõttu kaotati 1. jaanuarist 1961 abistamiskassa kolhoosis.

1960. aasta lõpus kolhoosis töö mõnevõrra reorganiseeriti. Brigaadid kaotati, kogu töö organiseerimine endistes brigaadides jäeti kahele agronoom-brigadirile Heili ja Villu Müüripeale. Lisaks töökoja juhatajale loodi veel mehaaniku ametikoht. Mehaanikuna asus tööle kesk-eriharidusega mehhanisaator Väino Jürna.[4]

Kohapeal mõeldi aga vähe juhtiva kaadri kasvatamisele. Kõik nimetatud seltsimehed suunati tööle väljastpoolt.

Nimetatud tootmiskomandörid suhtusid oma ülesannetesse täie tõsidusega ja tulid hästi toime töö suunamisega.

---

1 ÕKA, aastaaruanne 1960.

2 Samas.

3 Samas.

4 ÕKA, kolhoosi üldkoosolekute protokollid 1960, 19.XII 1960.

196o. aastal asus kolhoosis karjatalitajana tööle kommunist L.Käkkinen, kõigiti tubli ja töökas inimene. Samal ajal asus Arkna Põllunduskooli tööle kommunistid Tukk ja Tunits ning seetõttu moodustati samal aastal "Õitsengu" kolhoosi parteiorganisatsioon. Organisatsioonis oli arvel veel EKP Rakvere Rajoonikomitee töötaja Konso. Parteiorganisatsiooni sekretärina töötas klubijuhataja Leida Polluks.[1]

Parteiorganisatsiooni töös oli üheks suuremaks puuduseks töö parteitu aktiiviga. Partei liikmete arv kasvas ainult väljast tööle asunud töötajate arvel. Kohapealt võeti NLKP liikmeks vastu kuni 1962. aastani ainult üks seltsimees.

1961. aastal seati ülesandeks suurendada eeskätt lihatootmist. Söödateravilja külvipinda laiendati, karjale varuti tunduvalt rohkem silo kui 196o. aastal.

Suurendati lehmade arvu, kuna lehmade produktiivsuse tõstmisega üksi poleks suudetud piimatootmist otsustavalt tõsta.

Hakati pöörama tähelepanu toodangu omahinna alandamisele.

Arvestades mineraalväetiste vähesust pöörati suurt tähelepanu kohalike väetiste kasutamisele.

Kokkuvõtted näitasid küll tõusu, kuid loodetud hektarisaake ei saavutatud. Vähene mineraalväetiste hulk ei võimaldanud enam tõsta teravilja saagikust. Kuigi teravilja kogusaak tonnides suurenes külvipinna suurendamise tõttu, langes hektarisaak 15,2 tsentnerilt[2] 14,2 tsentnerile hektarilt.[3] Teravilja toodeti

---

1 EKP Rakvere Rajoonikomiteelt saadud andmetel.
2 ÕKA, aastaaruanne 196o.
3 ÕKA, aastaaruanne 1961.

196o. aastal 492,4 tonni,[1] 1961. aastal 5o4,7 tonni.[2]

Kartulisaak jäi põhiliselt samaks, saadi isegi 1,2 tsentnerit hektarilt rohkem kui eelmisel aastal. Keskmine hektarisaak 1961. aastal oli 116,2 tsentnerit hektarilt.[3]

Protsentides täideti teravilja kogutoodangu plaan 86,2%, kartuli osas 1o2,3%, silovalmistamise plaan 12o%-liselt. Heina varuti 83,4% plaanis ettenähtud kogusest.[4]

Puudujäägid plaani täitmisel esinesid liha tootmises, kus plaanitäitmise protsent oli 88,7, piima tootmise osas protsent 91,3. Kunamune toodeti tunduvalt rohkem plaanis ettenähtud kogusest, plaani täitmise protsendiks kujunes siin 138,5.[5]

Nagu näeme ei kulgenud kõik plaanipäraselt, kuigi toodang pidevalt suurenes. Endiselt peeti selle põhjuseks madalaid teraviljasaake. Teravat puudust tunti just mineraalväetistest.

Esmakordselt makstakse 1961. aasta eest lisatöötasu 1o% ulatuses aasta töötasust.[6]

Auga lahkub 1962. aasta aprillist vanaduspensionile kolhoosi esimees Aleksander Valdmann. Viis aastat tööd kolhoosi esimehena on mõjunud tervisele, kuid kolhoos tema juhtimisel oli saavutanud edu. Olid loodud kõik võimalused 1965. aastaks ettenähtud tootmistaseme saavutamiseks.

---

1 ÕKA, aastaaruanne 196o.

2 ÕKA, aastaaruanne 1961.

3 Samas.

4 ÕKA, üldkoosolekute protokollid 1962, 2.III 1962.

5 Samas.

6 ÕKA, kolhoosi üldkoosoleku protokoll 2.III 1962.

Uueks kolhoosi esimeheks valiti kommunist Hundo Vilu[1], kes varem töötas Rakvere remondi- ja tehnikajaamas ning õppis kaugõppe teel Olustvere Põllumajandustehnikumis. EKP Rakvere Rajoonikomitee soovitas seltsimees Vilut kui energilist ja printsipiaalset töötajat. Kuigi tal puudusid varem majandi juhtimise kogemused, täitis Vilu temale osutatud usalduse. Majandi näitajad kasvasid aastast aastasse.

1962. aasta suvel vabastati töölt omal soovil zootehnik Kallasmaa, tema asemele määrati Kalju Tõnurist,[2] kes töötab nimetatud kohal kuni käesoleva ajani.

1962. aastast alates on juhtiv kaader jäänud muutumatuks. Ka kolhoosi juhatus on jäänud põhiliselt samaks kui valiti 1962. aasta kevadel. Juhatusse valiti tookord H.Vilu, J.Argus, V.Aasumets, K.Liivastik, H.Müüripeal, A.Leinakse ja M.Koitvee.[3]

Suuremat tähelepanu kui varematel aastatel pöörati kolhoosi juhatuse ja parteiorganisatsiooni poolt poliitharidustööle kolhoosis. Kolhoosis töötas 1958. aastast oma klubi. Regulaarselt hakati korraldama klubis loenguid ja kohtumisõhtuid rajooni eesrindlike inimestega. Tööle rakendati jooksva poliitika ring 21 osavõtjaga. Lektorina töötas EKP Rakvere Rajoonikomitee instruktor seltsimees Konso.[4]

Kolhoosi agronoomide poolt rakendati tööle agrotehnika õppering lo osavõtjaga. Viimase töös võtsid peale juhtiva kaadri osa ka mehhanisaatorid. 3 noort mehhanisaatorit suunati täien-

---

1 ÕKA, kolhoosi üldkoosoleku protokoll 2.III 1962.

2 ÕKA, kolhoosi juhatuse koosolekute protokollid 1962, 1.VII 62.

3 ÕKA, kolhoosi üldkoosolekute protokollid 1962, 6.IV 1962.

4 EKP Rakvere Rajoonikomiteelt saadud andmetel.

duskursustele.[1]

Kolhoosi komsomoliorganisatsiooni algatusel külastati pidevalt Rakvere Teatrit ning sageli võeti sõit ette ka Tallinna.

Suurt tööd ajakirjanduse levitamisel tegi samuti kolhoosi komsomoliorganisatsioon, mille tagajärjel 1962. aastal kasvas tellitud ajalehtede arv 1,5 kordseks.[2]

Vaatamata selgitustööle esines kolhoosis 1962. aastal veel juhtumeid, kus kõrvaldati loomasööta, ei võetud osa kolhoositööst, kuritatvitati alkoholi.

Kolhoosijuhatus ja parteiorganisatsioon tegid pidevalt selgitustööd, terava kriitika osaks said korrarikkujad koosolekutel jne. Korduvatele hoiatustele vaatamata kõrvaldas lüpsja Agnes Sang järjekordselt ühiskarjale määratud sööta. Tänu kaastöötajate valvsusele kuritegu avastati. Kolhoosi juhatuse ja parteiorganisatsiooni ühisel koosolekul vabastati Agnes Sang karjatalitaja kohalt ja suunati põllutööle. Kõrvaldatud loomasööt tagastati. Samal koosolekul tehti hoiatus lüpsjale Kasemetsale.[3]

Viimastel aastatel on tunda andnud saagikuse tõstmisel järjest suurenev mineraalväetiste hulk, kusjuures orgaaniliste väetiste osatähtsus mõne võrra isegi vähenes.

---

1 EKP Rakvere Rajoonikomiteelt saadud andmetel.

2 Arvepidaja M NÕLVAKU suusõnalistel andmetel.

3 ÕKA, kolhoosi juhatuse koosolekute protokollid 1962, 31.VII 62.

Tabel 34[1]

Väetiste kasutamine 1959-1963

(tonnides)

	1959	1962	1963	1964
Org.väetis	6500	8600	7516	9300
Superfosf. ja fosforv.	90	68	292,8	352
Fosf. jahu	10	20	34	41
Kaaliv.	40	43	183,5	219
Lupjamist teost.	30 ha à 4 tonni	-	-	-
Lämmastikväetised	10	41	57,6	94

Kolhoosil oli küllaldaselt summasid, mille tõttu osteti 1963. aastal tunduvalt rohkem väetisi. Kui Rakvere rajoonis kasutati kolhoosides 1963.a. külvipinna hektari kohta keskmiselt 6 tonni orgaanilist väetist ja 94 kg mineraalväetist, siis "Õitsengu" kolhoosis kasutati orgaanilist väetist ligi kaks korda rohkem, s.o. 11 tonni hektari kohta. Mineraalväetisi seevastu kasutatakse 83 kg hektari kohta, s.o. 11 kg vähem kui rajoonis keskmiselt.[2]

Teravilja, kartuli ja heina saagid kujunesid järgmisteks.

---

1 ÕKA, kolhoosi aastaaruanded 1959, 1962.

2 Samas.

Tabel 35[1]

	1959	1962	1963	1964
Heina kogusaak (t)	816,5	644	58o	564
Heina ha saak	-	-	13,2	12,3
Teravilja saak (ts/ha)	14,2	16,6	16,8	18,3
Kartuli kogusaak (t)	49o	612	1o32,4	-
Kartuli ha saak	-	81,7	129	167
Rakvere raj. keskmine teravilja saak (ts/ha)	11,4	13,5	14,1	16,2
Rakvere raj. keskmine kartuli saak (ts/ha)	83	72,6	125,4	144
Rakvere raj. keskmine põldheina saak	-	-	14,9	12,3

Andmetest nähtub, et viimastel aastatel on heina kogusaak vähenenud, kuid seevastu nii rajoonis kui ka kolhoosis on kartulisaagid näidanud pidevat tõusu. Heina puudujääki püüti pidevalt katta siloga.

1959. aastal valmistati silo 12oo t
1962. " " " 195o "
1963. " " " 2113 "[2]

Põhiliselt kasutati silo valmistamiseks valget mesikut.

Viimastel aastatel, mil tunduvalt on suurenenud traktori-

---

1 ÕKA, kolhoosi aastaaruanded 1959, 1962, 1963, 1964.

2 Samas.

park, teostatakse enamik töödest masinate abil. Viimastel aastatel on täielikult mehhaniseeritud laadimis tööd.

Põllutööde mehhaniseerimisest annab ülevaate alljärgnev tabel.

Tabel 36

Aasta	Kartuli panek		Heina niitmine		Väetiste laadimine	
	ha	masinaga (ha)	kokku (ha)	traktorite abiga (ha)	väetise hulk (t)	tõstuki abil (t)
1959	80	25,4	285	76	6650	6100
1962	75	68	330	335	8772	7690
1963	80	68	382	371	8890	8540
1942	81	74	384	372	-	-

Kui 1959. aastal pandi kartuleid käsitsi veel 64,3%, siis 1964. aastal pandi käsitsi kartuleid ainult 7 ha ehk 8,7%.

Traktorite nimestikuline arv ümberarvestatult 15 hj traktoriteks "Õitsengu" kolhoosis viimasel ajal eriti kasvanud ei ole, küll aga on kasvanud traktorite kasutamine. Traktorite väljatöötlus tingkünni hektarites traktori kohta oli "Õitsengu" kolhoosis suurim rajoonis.

Traktorite arvu kasvust ja väljatöötlusest annab ülevaate järgnev tabel.

Tabel 37[2]

	1962	1963	1964
Traktorite nimestikuline arv (hj)	12	15	16
Tehtud tingkündi 15 hj traktori kohta	361	391,5	432,1
Rajooni keskmine väljatöötl.	295	287,5	288,6

1 ÕKA, kolhoosi aastaaruanded 1959, 1962, 1963, 1964.

2 Rakvere Tootmisvalitsuse Statistika Inspektuuri andmed.

Tublidest traktoristidest ei saa mainimata jätta Vidrik Võidulat, kes "Belaruss" tüüpi traktoril saavutas vabariigis 1964. aastal I koha, täites 445 vahetusnormi, töötades välja 1424 ha tingkündi.[1]

Suure töö on ära teinud kolhoosi mehhanisaatorid Mart Anga ja J.Argus, kes ei pelga ühtki tööd ning kellede masinad on pidevalt "sõidukorras". 5 tublimat mehhanisaatorit hakkasid taotlema 1964.a. kommunistliku töö lööklase nimetust.

Kõrgete saakide saamisel on juhtivateks jõududeks olnud agronoom-brigadirid Heili ja Villu Müüripeal. Heli Müüripeal töötab sel tööpostil juba 7 aastat. Paistab silma asjalikkuse ja konkreetsuse poolest, täiendab end pidevalt, olles kursis kõigi eesrindliku kirjandusega. Viimastel Eesti NSV Ülemnõukogu valimistel valisid piirkonna elanikud Heili Müüripeali oma saadikuks Eesti NSV Ülemnõukogusse.

Kogu kolhoosis on viimastel aastatel viidud läbi ulatuslikud elektrifitseerimistööd, mille tagajärjel on elektrienergia kasutamine kasvanud viimastel aastatel 1,2 kordseks.

Tabel ~~2o~~ 38 [2]

Elektrienergia kasutamine kolhoosi vajadusteks (tuh. kW tundides)

	196o	1962	1964
Kasutatud elektrienergiat tootmisvajadusteks	41,1	43,8	5o,9
Kolhoosiperedele	17,8	18,3	19,9
El. mootorite arv	13	32	39
Nende koguvõimsus kW	5o,7	156,8	192,6

[1] Rakvere rajooni sotsialistliku võistluse bülletään, 1965,lk.34.

[2] ÕKA, kolhoosi aastaaruanded 196o, 1962, 1964.

Elektrimootorite arv samal ajal on kasvanud kolmekordseks, nende koguvõimsus aga ligi 4-kordseks.

Loomakasvatussaaduste tootmisel saavutati aastate lõikes järgmisi tulemusi.

Tabel 21[1]

Aasta	Liha loo ha kohta (ts)	Lehmade arv loo ha kohta	Piima loo ha kohta (ts)	Piima toodang lehma kohta (kg)	Toodetud kanamune (tk)
1958	29,o	9	231,o	2735	62 748
1959	35,o	1o,3	3o7,4	3146	1o8 7oo
196o	42,6	1o,9	329,7	3197	18o ooo
1961	48,2	11,3	335,8	3oo9	277 o94
1962	53,4	12	338,5	2767	3o7 4oo
1963	61,9	12	36o,o	2826	115 1oo
1964	72,6	13	393,3	2917	238 5oo

Teravilja ja söötade tootmise pidev suurendamine panid aluse loomakasvatussaaduste tootmise suurendamisele.

Seitseaastaku ülesannetes ettenähtud toodangu tõstmisest kokkuvõtted kujunevad kolhoosi 1964. aasta näitajate osas kõigiti rõõmustavateks.

Liha tootmist oli nähtud ette suurendada 2 korda.[2] "Õitsengu" kolhoos suurendas 1964. aastaks toodangut aga 2,5 korda.

Liha tootmises püstitatud ülesanded täitis kolhoos juba 1963. aastal, tootes loo ha põllumaa kohta 61,9 tsentnerit.[3]

---

1 ÕKA, kolhoosi aastaaruanded 1958-1964.

2 NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaiks 1959-1965, Tallinn, 1959, lk. 41.

3 ÕKA, kolhoosi aastaaruanne 1963.

Piima tootmine pidi suurenema plaanikohaselt 1,7 korda.[1] See ülesanne täideti 1964. aastal, mil toodeti piima loo ha põllumaa kohta 393,3 tsentnerit.[2]

Munade tootmine suurenes 1958. aastaga võrreldes üle 3,5 korra.

Tulles tagasi piimatootmise juurde tuleb märkida siin just lehmade arvu pidevat suurendamist. Kui varematel aastatel saavutati piimatoodangu suurenemine produktiivsuse tõstmise arvel, siis nüüd suurenes toodang tänu lehmade arvu suurendamisele. 1958. aastal oli kolhoosil 156 lehma,[3] 1964. aastal ulatus lehmade arv 255-le.[4]

Edasi vaatleme viimaste aastate mõningaid tootmisnäitajaid võrrelduna Rakvere rajooni kolhoosides ja rajooni keskmiste näitajatega.

Tabel ~~22~~ 445

	1963			1964		
	Raj. keskm.	Kolh. keskm.	"Õitsengu kolh.	Raj. keskm.	Raj. kolh. keskm.	"Õitsengu kolh.
Toodeti piima loo ha põllumajand. maa kohta	291	261,8	36o	3o3	267,7	393,3
Veiste arv loo ha põllumajand. maa kohta	25	22	32	26	22	33
Lehmade arv loo ha põllumajand. maa kohta	11	11	12	12	11	13
Keskmine piimatoodang lehma kohta	2569	2314	2826	27o5	2359	2917

1 NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaiks 1959-1965, Tallinn, 1959, lk. 41.

2 ÕKA, kolhoosi aastaaruanne 1964.

3 ÕKA, aastaaruanne 1958.

4 ÕKA, aastaaruanne 1964.

5 Rakvere Rajooni sotsialistliku võistluse bülletään, Rakveres 1965.

(tabeli järg)

Toodeti liha loo ha põllumajand.maa kohta	64,1	51	61,9	67,7	56	72,6
Sigade arv loo ha põllumajand.maa kohta	59	56	81	54	49	79
Rahaline sissetulek loo ha põllumajand. maa kohta rublades	-	12787	13849	-	16855	22652

Kõigi näitajate osas ületavad kolhoosi näitajad nii rajooni keskmise rääkimata rajooni kolhooside keskmisest. Võib teha järelduse, et loomakasvatussaaduste tootmisel kuulub kolhoos rajooni parimate majandite hulka.

Edasi toon võrdlevaid andmeid Rootsi ja Soome, Balti liiduvabariikide, Eesti NSV "Õitsengu" kolhoosi kohta liha ja piima tootmisel loo ha põllumaa kohta 1963. aastal.[1]

	"Õitsengu" kolhoos	Eesti NSV	Balti liiduvabariigid	Rootsi ja Soome
Liha	61,9 ts	51 ts	56 ts	77 ts
Piim	36o "	43o "	47o "	1o55 "

"Õitsengu" kolhoosis toodeti 1963. aastal tunduvalt rohkem liha loo ha kohta kui Eesti NSV-s ja Balti liiduvabariikides. Arvestades tootmise kasvu viimastel aastatel võib öelda, et kolhoos ületab 1965. aastal ka Rootsi ja Soome vastavad näitajad.

Piima tootmisel jääb kolhoos aga tunduvalt maha veel vabariigi keskmisest. Kuigi kolhoosi piima toodang lehma kohta oli 1964. aastal tunduvalt kõrgem kui Eesti NSV keskmine - 2513 kg,[2] oli see madalam kui 196o. aastal. Lehmade arv kolhoosis on prae-

---

1 "Rahva Hääl" nr. 65, 17.III 1964.

2 "Rahva Hääl" nr. 96, 24.IV 1965.

gu väike.

Kolhoosi sissetulekud kasvasid ning 1964. aastaks kahekordistusid võrreldes 1962. aastaga.

Kolhoosi sissetulekute kasv 196o-1964 (tuh. rbl)

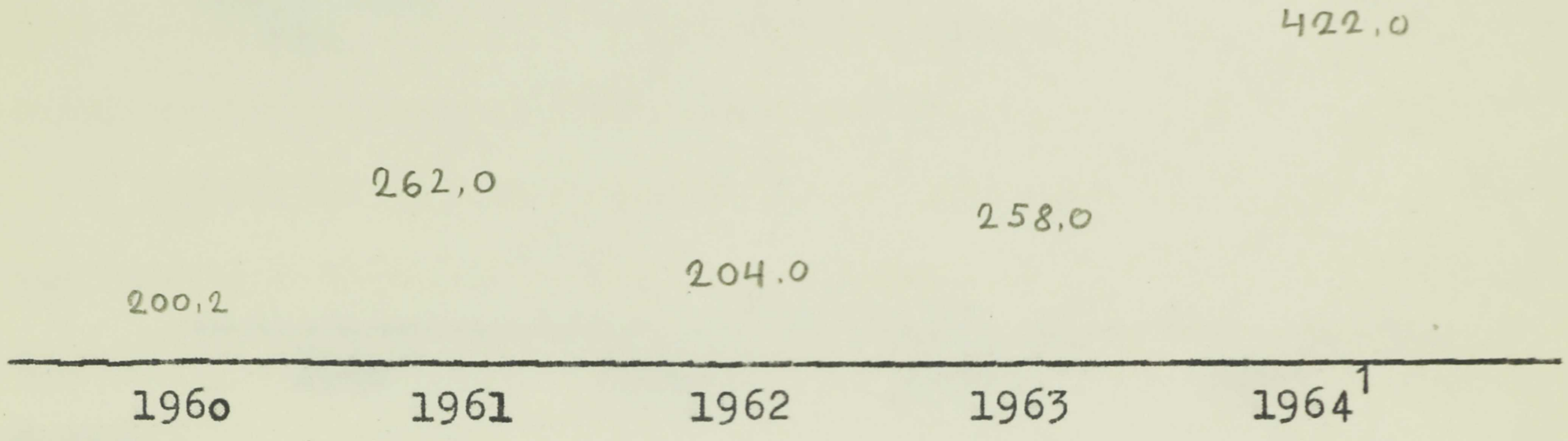

Kuigi kolhoosi sissetulekud ei ole kasvanud pidevalt on viimastel aastatel suurenenud kogu sissetulek rohkem kui kunagi varematel aastatel.

Kogu kolhoosi sissetulekutest 1964. aastal moodustasid sissetulekud loomakasvatusest 6o,2%. Võime teha järelduse, et viimastel aastatel on taimekasvatuse osatähtsus kolhoosi sissetulekust tunduvalt kasvanud. Peamine kasv saavutati just kartulite arvel.

Pidevalt kasvas ka kolhoosi jagamata fond, ulatudes 1964. aastal 416 947 rublani.[2]

---

[1] ÕKA, kolhoosi aastaaruanded 196o-1964.

[2] ÕKA, kolhoosi aastaaruanne 1964.

Jagamata fondi kasv 196o-1964[1]

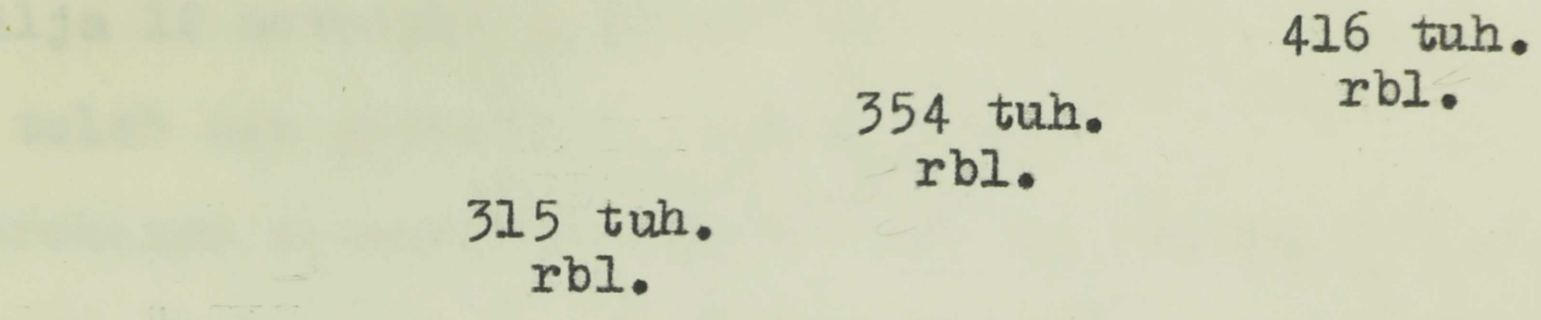

	196o	1961	1962	1964
%-des 1959.a. võrreldes	116%	2o2%	227%	266%

Kolhoosi viimaste aastate saavutused tootmistegevuses olid kogu kolhoosipere tubli töö näitajateks. Kolhoosi jõukuse kasvuga kasvas viimastel aastatel ka kolhoosnike normipäeva tasu.

Tabel ~~23~~ 46 [2]

1959	196o	1961	1962	1963	1964
1.78	2.8o	2.96	2.95	3.o9	3.4o

Võrreldes 1959. ja 1964. aasta normipäeva tasu näeme, et normipäeva tasu on kasvanud 91% võrra.

Aluseks võttes 1964. aasta normipäeva tasu ning keskmiselt tööjõulise inimese normipäevade arvu kuus (19) saame keskmiseks töötasuks kuus 64 rbl. 6o kop.

Mittetöökohuslased (mehed üle 6o, naised üle 55 aasta) töö-

---

1 ÕKA, kolhoosi aastaaruanded 196o, 1961, 1962, 1964.
2 ÕKA, kolhoosi aastaaruanded 1959-1964.

tasid kokku 2435 normipäeva,[1] keskmiselt ühe inimese kohta töötati välja 12 normipäeva kuus. Kuu töötasu 4o rbl. 8o kop. Siia juurde tuleb aga arvestada veel pension.

Perekonna sissetuleku arvestamiseks võtame aluseks perekonna, kus on ca 1,5 tööst osavõtjat, kes töötavad aastas välja 35o normipäeva. Seega kolhoosipere aastane sissetulek normipäevadelt on 3,4 x 35o = 119o rbl.

Individuaal majapidamisest saadav tulu:

Lehmast	3ooo kg piima	ca	4oo rubla
Kartul	6ooo kg	ca	36o rubla
Sealiha	2oo kg	ca	3oo rubla
Juurvili ja aedvili		ca	5o rubla
K o k k u			111o rubla

Seega kogu kolhoosipere aastane sissetulek on 23oo rubla aastas.

Eesrindlaste töötasu kujunes tunduvalt kõrgemaks. Näiteks perekond Koitvee. Naine töötab seatalitajana, mees autojuhina. Tasu normipäevadelt moodustas 1964. aastal 3111 rubla.[2] Lisades siia juurde individuaal majapidamisest varem arvestatud sissetulek 111o rubla saame perekonna aastaseks sissetulekuks 4221 rubla.

Hea töötasu viimastel aastatel on olnud kahtlemata üheks põhjustest miks on kasvanud osavõtt ühistööst ja samuti ka kolhoosi liikmete arv.

---

[1] ÕKA, kolhoosi aastaaruanne 1964.

[2] ÕKA, kolhoosi töötasu lehed 1964.

Tabel 247[1]

	Kokku töötas kolhoosnikuid 1962.a.	Kokku töötas kolhoosnikuid 1964.a.	Kolhoosnikute arv kes ei töötanud 1962. a. ühtki päeva	Kolhoosnikute arv kes ei töötanud 1964. a. ühtki päeva
Mehed 16-6o a.	46	61	3	-
Naised 16-55 a.	62	63	3	2
	1o8	124	6	2
Töövõimetud vanad	23	32	-	-
Alaealisi	19	25	-	-

Ainuüksi viimase aasta jooksul võeti kolhoosi liikmeks 16 inimest.

Kolhoosi parteiorganisatsioon tegi suure töö ära sotsialistliku võistluse organiseerimisel kolhoosis. Kolhoosi sotsialistlikke kohustusi aluseks võttes võtsid töötajad endale pidevalt individuaalseid sotsialistlikke kohustusi.

1962. aastal saavutas lüpsjate-vahelises sotsialistlikus võistluses väljalüpsi osas esikoha Zoja Truumann. 22 pealiselt lehmade grupilt lüpsis ta aasta jooksul 61 4o2 kg piima, temale järgnesid Pettai, Volli ja Uuntoverist, Asta vastavalt 3o 326 ja 6o 189 kilogrammiga.[2]

Kõrgema piimatoodangu lehma kohta 1962.a. 3231 kg, saavutas Ellen Tambik.[3]

---

1 ÕKA, kolhoosi aastaaruanded 1962, 1964.

2 ÕKA, Lüpsjate vahelise sotsialistliku võistluse kokkuvõtted 1962.

2 Samas.

1963. aasta tulemuste põhjal võitis lüpsjate vahelise sotsialistliku võistluse väljalüpsi osas Lea Põld 64 454 kilogrammiga, Leili Äkkinen ja Adele Kaldma ees.[1]

Kõrgema toodangu lehma kohta saavutas samal aastal Leili Häkkinen 3oo6 kilogrammiga.[2]

Tunduvalt ületas 1964.a. endale võetud sotsialistliku kohustuse 58 ooo kilogrammi 22-pealiselt lehmade grupilt Lea Põld ning lüpsis 66 25o kilogrammi. Ka toodang ühe lehma kohta oli viimasel aastal kõrgem, 3145 kilogrammi lehma kohta niisuguse tulemuse saavutas 1964. aastal Virve Taaksalu.[3]

Tulemustega ei olda aga kaugeltki rahul, käesolevaks, 1965. aastaks on vastuvõetud uued veelgi kõrgemad sotsialistlikud kohustused.

1964. aasta tõi lüpsjate perre uusi tuuli. 7 tublimat lüpsjat, Leili Häkkinen, Zoja Truumann, Virve Taaksalu jt. hakkasid taotlema kommunistliku töö lööklase nimetust. Lisaks otsestele tööülesannetele kohustuti tõstma töökultuuri, aitama kaasa söötade varumisele ning osavõtma ühiskondlikust tööst. 1965. aasta toob kindlasti "Õitsengu" kolhoosi perre esimesed kommunistliku töö lööklased.

Tunnustuse ja lugupidamise on võitnud kolhoosis nuumseatalitajad Meeri Koitvee ja Amalie Vainika, kes 1964. aastaks võtsid kohustuseks saada oma nuumikute grupilt juurdekasvu 25o

---

1 ÕKA, Lüpsjate vahelise sotsialistliku võistluse kokkuvõtted, 1963.

2 Samas.

3 ÕKA, Lüpsjate vahelise sotsialistliku võistluse kokkuvõtted, 1964.

tsentnerit ning ületasid selle aasta lõpuks tunduvalt, saavutades vastavalt 299 tsentnerit ja 259 tsentnerit.[1]

Kolhoosi seatalitajad on juba aastaid tuntud oma tublidusega kogu rajooni ulatuses. Seatalitajate vahelises sõtsialistlikus võistluses on nad pidevalt olnud esimeste hulgas. Kolhoosi edusamme lihatootmisel märgitakse ära tunnustavalt juba mõnda aega kolhoosidevahelise sotsialistliku võistluse kokkuvõtetes.

Meeri Koitvee on üks vanemaid seatalitajaid ning just temale võlgnetakse tänu selle eest, et kolhoos on üks Rakvere rajooni tublimaid lihatootmise osas.

Eeskätt hinnatakse teda kui kõigiti abivalmis inimest. Kaua aega oli M.Koitvee juhatuse liige ning tegeles kolhoosi elamuheaolu küsimustega. Kohalike nõukogude valimiste eel seati Meeri Koitvee saadikukandidaadiks üles Rakvere Rajooni Töörahva Saadikute Nõukogusse. Palju kiitvaid sõnu öeldi sm. Koitvee aadressil valimiseelsetel kohtumiskoosolekutel. Endine kolhoosi esimees A.Valdmann seadis sm. Koitveed kõigile loomakasvatajatele eeskujuks, märkides ära tema tööarmastust ja hoolt.

Enda vastu on ta aga väga nõudlik ega rahuldu saavutatuga. Korduvalt on tõstetud tema poolt juhatuse koosolekutel üles sigade söödaratsiooni mitmekesistamise küsimus. Tema arvates peaks kolhoos toetma tunduvalt rohkem sealiha kui seda suudetakse täita praegu.

Valijad olid veendunud, et nad valisid õige inimese Rakvere Rajooni TSN, kui nad hääletasid üksmeelselt sm. M. Koitvee poolt

---

[1] Rakvere rajooni sotsialistliku võistluse bülletään, ajalehe "Punane Täht" väljaanne 1965, lk. 30.

Viimastel aastatel on kasvanud kolhoosi parteiorganisatsiooni autoriteet ja osatähtsus kolhoositöö suunamisel. Praegu kuulub kolhoosist parteiorganisatsiooni 4 NLKP liiget ja 1 NLKP liikmekandidaat: autojuht Rein Lotta, esimees Vilu, revisjonikomisjoni esimees Polluks, lüpsja Häkkinen, autojuht Hermsalu. Kolhoosi parteiorganisatsiooni kuulub 2 liiget ka Arkna Kunstliku Seemenduse Jaamast. Viimane asjaolu küll mõnevõrra takistab parteiorganisatsiooni tööd, kuna sekretär Tõnne ei tööta kolhoosis, kuid aitab kõigiti kaasa kolhoosi ellu puutuvate küsimuste lahendamisel.

Suure töö kolhoosi parteiorganisatsiooni loomisel tegid ära EKP Rakvere Rajoonikomitee sekretär seltsimees Upsi ja instruktor seltsimees Malvik. Olgugi, et parteiorganisatsioon on väike, muutus ta suunavaks jõuks tootmistegevuse organiseerimisel ja kasvatustöö teostamisel.

Kolhoosi parteiorganisatsiooni liikmetele on antud parteilised ülesanded ja kuna kolhoosi 4 kommunisti töötavad igaüks just eri tootmisharus, siis kannab iga kommunist eriti suurt vastutust temale kinnistatud ülesande täitmise eest ühes põhimises tootmisharus.

Põhjalikult arutas kolhoosi parteiorganisatsioon 1964. aastal sotsialistliku võistluse organiseerimise küsimusi. Tehti ettepanek kutsuda sotsialistlikku võistlusse Haljala ühismajand. Üleskutsega ei läinud aga naabermajand kaasa, kuna tootmistase on seal veel tunduvalt madalam. Rakvere rajoon oli aga samal ajal sotsialistlikus võistluses Leningradi oblasti Kingissepa rajooniga ning seepärast saadetigi üleskutse Kingissepa rajoonikomiteesse. Üleskutse võttis vastu Lenini-nimeline ühismajand.

Tore algus oli teoks saanud. Kolhooside juhatuste liikmed on korraldanud vastastikusi külaskäike. Mõnda aega viibis "Õitsengu" kolhoosi esimehel külas tema ametivend Lenini-nimelisest kolhoosist. On saadud palju kasulikku nendelt külaskäikudelt ning tutvutud vennasrahva töö ja saavutustega.

Samal aastal arutati kommunistliku töö liikumise organiseerimist kolhoosis. Vesteldi mehhanisaatorite, lüpsjate, autojuhtide ja põllutöölistega. Kommunist Leili Häkkinen oli üks esimesi, kes hakkas taotlema kommunistliku töö lööklase nimetust. Tema energilisele eestvedamisele järgnesid veel kuus lüpsjat-karjatalitajat.

Peab samas märkima, et kommunistliku töö liikumine on tunduvalt parandanud töödistsipliini, aktiivsemalt kui varem võetakse endale ühiskondlikke ülesandeid. Terava kriitika osaliseks saavad distsipliini rikkujad.

1963. aastal esines veel distsipliinirikkujaid autojuhtide hulgas. Asja võtsid tõsiselt käsile kommunistid Hundo Vilu ja autojuht Hermsalu. Tugevdati kontrolli, tehti autojuhtide seas selgitustööd, kui tarvis karistati. 1964. aastal võeti osa ohutu liikluse konkursist ja seda küllaltki edukalt. Kõigiti aitas kaasa ohutu liikluse konkursi läbiviimisele kommunistlik noor Vaino Jürna. Olukord on paranenud, alkoholi tarvitanud autojuht enam rooli taha ei istu, ega sea sellega ohtu enda ega ka teiste inimeste elu.

Mis seisab praegu ees? Küsimusele vastas kolhoosi esimees järgmiselt: "Tahame veelgi parandada töödistsipliini, et meil kaoksid töötajad, kes on nõus tegema ainult tasuvamaid töid ja, et põllutööliste seast kaoksid inimesed, kes teenivad aimult sel-

lega, et nad igapäev tööl käivad, kuid kellede poolt tehtud töö hulk on samal ajal tühine. Tahame jõuda selleni, et iga töötaja töötaks südametunnistuse järgi.

Et töödistsipliiniga kolhoosis asi üldiselt korras on, kõneleb seegi fakt, et kolhoosi on suunatud tööle Tallinnast ja Rakverest "parasiite" ja alkohoolikuid. Kolhoosnikute põlastav suhtumine distsipliinirikkumistesse on pannud nii mõnegi mehe mõtlema. Kolhoos täidab ka viimast kasvatuslikku ülesannet hästi.

Oleks väär arvata, et kolhoosis tegeldakse ainult distsipliini rikkujatega.

Viimase kahe aasta jooksul on kolhoosis kasvanud ajalehtede tellimiste arv. 1964. aastal telliti kolhoosnike poolt ajakirjandust alljärgnevalt:

"Rahva Hääl"	-	55 eksemplari
"Noorte Hääl"	-	22 "
"Punane Täht"	-	85 "
"Säde"	-	17 "
"Televisioon"	-	19 "
"Spordileht"	-	5 "
"Õhtuleht"	-	3 "
"Sirp ja Vasar"	-	2 "
Raadioleht	-	17 "
"Nõukogude Naine"	-	27 "
"Pikker"	-	19 "
"Pioneer"	-	16 "
"Täheke"	-	15 "
"Sotsialistlik Põllumajandus"	-	6 "

"Noorus	-	3 eksemplari
"Pilt ja Sõna"	-	4 "
Eesti Kommunist	-	4 "
K o k k u		319 eksemplari[1]

Keskmiselt tellitakse iga kolhoosipere kohta 3 ajalehte ja ajakirja.

Raske olukord on kolhoosis kirjandusega. Momendil pole kolhoosi territooriumil ühtki raamatukogu, lähim raamatukogu asub Haljalas, "Õitsengu" kolhoosi keskusest umbes 8 km kaugusel. Paljud kolhoosnikud on soetanud endile isiklikud raamatukogud kasutades "Raamat Postiga" teeneid. Loomulikult ei lahenda see veel olukorda.

Tähtsaks lõiguks elanikkonna kasvatamisel on kujunenud loenguline töö. Juba peale kollektiviseerimist hakati läbi viima loenguid, kasutades selleks sagedasi kolhoosi üldkoosolekuid. Loengutega esinesid tavaliselt EKP Rakvere Rajoonikomitee töötajad. Loenguline töö elavnes 1957. aastast, mil kolhoosi juhatus pööras sellele erilist tähelepanu. Viimastel aastatel on loengute arv tunduvalt kasvanud. 1963. aastal korraldati kolhoosis 29 loengut, 1964. aastal 32 loengut.

Korduvalt on arutatud loengulise töö olukorda kolhoosi partei- ja komsomoliorganisatsioonis. Kolhoosist on esinenud loengutega zootehnik Kalju Tõnurist ja agronoom Heili Müüripeal. Lektorite gruppi kohapeal moodustatud pole. Raskusi tekitab asjaolu, et kolhoosi piirkonnas ei ole riiklikke asutusi peale Põd-

---

[1] Kolhoosi klubi juhatajalt L.Aadlilt saadud andmed.

ruse Algkooli ja kaupluse. Erilist aktiivsust pole ka Põdruse Algkooli pedagoogid üles näidanud selles osas. Põhiliselt on esinenud viimasel ajal just rajooni parteikomitee töötajad.

Tõsist tähelepanu on omistatud kolhoosis poliitõppuste läbiviimisele. Viimastel aastatel on töötanud kolhoosis jooksva poliitika ring, kuulajate arv on olnud 2o ümber.

Poliitringi tööga on haaratud tavaliselt aga need töötajad, kes on niigi kursis jooksvate sündmustega. Rohkem peaks kaasa tõmbama töötajaid mitmesugustelt tööaladelt, korraldama vestlusi töökohtades.

Suur töö seisab kolhoosiprteiorganisatsioonil ees kolhoosnike haridusliku taseme tõstmisel. Kuigi viimastel aastatel on kolhoosi liikmete üldhariduslik tase tunduvalt paranenud, ei saa olukorraga veel kaugeltki rahul olla. Hariduslik tase on järgmine.

1) Kõrgema haridusega töötajaid kolhoosis ei ole.
2) Lõpetamata kõrgema haridusega või õpivad kõrgemates õppeasutustes 2
3) Keskharidusega 14
4) Kaheksaklassilise haridusega 12
5) Seitsme ja vähema klassi haridusega 144

Madala haridusliku taseme põhjuseks on asjaolu, et kohapeal on ainult algkool. Nii mõnedki noored katkestasid oma õpingud enne 8 klassilise kooli lõpetamist. On ka neid, kes vanusega vabanesid koolikohustusest, õppides V või VI klassis. Kohapeal võimalusi edasiõppimiseks hiljem aga polnud. Haljala Maanoorte Kool asus kaugel, paljuks peeti sageli õppimist ka Kunda Töölisnoorte Keskkoolis.

Kolhoosi partei- ja komsomoliorganisatsioonid koos kolhoosi juhatusega peavad haridusliku taseme tõstmise osas oma tööd tõhustama. Võimalusi peaks leiduma kui aga tahtmist jätkub.

Sporditöö kolhoosis teeb siiski alles esimesi samme. Tegeldakse põhiliselt ainult võrkpalliga. On loota aga, et kolhoosis haktakse viljelema laskesporti. Kolhoosi juhatus ostis esimese täpsuspüssi. Ühiskondlikus korras on rajamisel lasketiir.

Kahel viimasel aastal on tubli töö tehtud kolhoosi Punase Risti algorganisatsioonis (esimees Marta Nõlvak). Kolhoosi sanitaarsalk saavutas Rakvere rajooni sanitaarsalkade vahelises võistluses 1964. aastal II, käesoleval aastal III koha. Kuigi osa sanitaarsalga liikmetest on eakad inimesed, ei peeta paljuks treeninguid ega võistlemist vahest endast noorematega.

Kolhoosi 11 liikmelise komsomoliorganisatsiooni initsiatiivil on elavnenud kolhoosis isetegevus. Kolhoosi juhatus muretses isetegevuslastele rahvariided, estraadiansamblile pillid, maksab tasu klubijuhatajale ja ringijuhtidele. Kolhoosi 150 kohaline klubi sai käesolevaks aastaks kapitaalremondi.

Klubi juures töötab kaheksaliikmeline naisansambel, Rakvere rajooni haridusosakonna töötaja Aino Aanma juhendamisel. Saate ja tantsumuusika eest hoolitseb kolhoosi 6 liikmeline estraadi ansambel, keda juhatab kolhoosi treial Vladimir Pärtel. Viimane on ka mees, kes orkestreerib palad, remondib pillid ja oma valmistatud kontrabassil praegu ka ise mängib. Töökojas tuntakse teda kui tublit treialit. Klubi juures on organiseeritud naisrahvatantsurühm, tegutsevad solistid ja näitering. Näiteringi juhendab Rakvere teatri näitleja Ellen Grünfeldt. Klubijuhataja, kommunistlik noor, L.Aadli on suutnud organiseerida klubi tegevuse

nii, et praegu on kolhoosi klubi üheks toredamaks puhkekohaks ümbruskonna noortele.

1964. aastal korraldati kolhoosi klubis 128 mitmesugust üritust. Oma klubi isetegevuslased esinesid 14 korral, külalisesinejad 5 korral, on organiseeritud 5 noorteõhtut, 1o4 korral on demonstreeritud filme.[1] Kavas on korraldada Eesti NSV aastapäeva eel koos "Ühenduse" kolhoosi klubiga Eesti filmide festival, kutsuda esinema näitlejaid ja filmioperaatoreid.

Klubi juures töötab veel lastering. Klubi töötab küllaltki rasketes tingimustes, kuna kohapeal pole suuremat kooli, sest tavaliselt töötavad paremini just klubid, kus pedagoogid on töö initsiaatoriteks.

Kolhoosi partei- ja komsomoliorganisatsioon on suutnud klubi tööle panna põhiliselt oma töötajate abiga. Mitmesugustes isetegevusringides töötab 26 inimest.[2]

Palju on kolhoosis teatrihuvilisi. Rakvere Teatris ei jäetud külastamata 1964. aastal ühtki lavastust. Kolhoosijuhatuse ja Rakvere Teatri vahelisel kokkuleppel kasutatakse teatri transporti. Külastati möödunud aastal üldse 23 lavastust Rakveres ja Tallinnas.

Kolhoosis on juurdunud rida traditsioone. Nii tähistatakse noorte poolt igal aastal vastlapäeva. Tavaliselt kutsutakse sel puhul külla mõne naaberkolhoosi noored. Käesoleval aastal veedeti vastlaõhtu koos "Viisnurga" kolhoosi kommunistlike noortega. Aktusega kolhoosi klubis tähistatakse 1. maid ja vabariigi aastapäeva.

---

1 Kolhoosi klubi žurnaalist.
2 Samas.

Traditsiooniliseks ürituseks on jaanituli Essu pargis ning lõikuspidu.

Käesoleval aastal pööratakse erilist tähelepanu heakorrastustööle. Veetakse ära vanu lagunenud hooneid, korrastatakse Essu park. Kolhoosi vahenditega ehitati kolhoosi keskuse juurde Essus nägus ootepaviljon. Aastapäeval oodatakse külalisi Kingissepa rajooni Lenini-nimelisest kolhoosist.

Üheks ühsikondliku töö vormiks on osavõtt riigivõimu organite tööst. Kolhoosis töötab 5-liikmeline saadikute grupp eesotsas Haljala Küla TSN saadiku seltsimees Viluga. Üldse on kümme aasta jooksul valitud riigivõimu organitesse 22 "Õitsengu" kolhoosi töötajat. Suure töö saadikuna on ära teinud Eesti NSV Ülemnõukogu saadik Heili Müüripeal. Paljud ringkonna valijate poolt ülestõstetud küsimused on tema poolt lahendamist leidnud. Suurt tööd teeb ta õpilaste õppimistingimuste parandamiseks Haljala 8-klassilises koolis ja Kunda Keskkoolis. Aktiivselt täidavad oma ühiskondlikke kohustusi kommunist Hermsalu, farmitöötajad Helene Sallaste ja Meeri Koitvee.

Viimastel aastatel on kolhoosi parteiorganisatsioonis rohkem kui varematel aastatel üleskerkinud ökonoomika küsimused. Eriti tähelepanelikult uuriti omahinna küsimusi peale NLKP Keskkomitee 1965. aasta märtsipleenumit. Tõsist headmeelt tundis kolhoosipere maaparandustööde riiklikule finantseerimisele üleminekust. Sellega säästab kolhoos kuni 197o-nda aastani sadu tuhandeid rublasid.

NLKP Keskkomitee märtsipleenum näitas ära puudused ja vaed, mis olid põllumajanduse juhtimises tekkinud ning kavandas tõhusad abinõud põllumajandusele tugeva majandusliku baasi loomiseks.

Kolhoosides ja sovhoosides edasise majandusliku tugevdamise, loomakasvatussaaduste rentaabli seisukohalt on tohutu tähtsusega kariloomade kokkuostu uute hindade kehtestamine.

Hinnad tõusid alates 1. maist järgnevalt: veiste ja sigade osas 3o%, lammaste osas kolhoosidele 7o%. Riigi poolt kokkuostetava teravilja osas kehtestatakse Eesti NSV-s järgmised hinnad: rukis ja nisu 13o rubla, oder 9o rubla ja kaer 75 rubla tonn.[1]

Toon võrdluseks milliseks kujuneb kolhoosi rentaabluse % piima ja liha tootmisel, arvestades 1965.a. 1. maist kehtestatud kokkuostu hindu.

Saadus	Ts omahind 1964[2]	Kokkuostu hind 1964	Rentaabluse % 1964	Uus kokkuostu hind	Rentaabluse %
Piim	1o,8 rbl.	16 rbl.	48,1	-	-
Veiseliha	7o,4 rbl.	92 rbl.	3o,6	12o rbl.	7o
Sealiha	74,1 rbl.	12o rbl.	62	17o rbl.	142

Arvestused on siin ligikaudsed, kokkuostuhindade osas on aluseks võetud "Rahva Hääl" nr. 96 24.IV 1965 avaldatud andmed.

Arvestades, et kolhoos sai loomakasvatussaadustest viimasel aastal 256 tuhat rubla. Keskmiselt tõsteti loomakasvatussaaduste toodete kokkuostuhinda 3o% võrra, seega saab kolhoos aastas keskmiselt täiendavalt sissetulekuid ainuüksi loomakasvatusest ca 8o tuhat rubla aastas.

Kõige pealiskaudsemadki arvestused näitavad, et kolhoosidele on antud kõik võimalused põllumajandusliku tootmise tõst-

---

1 "Rahva Hääl" nr. 96, 24.IV 1965.

2 ÕKA, kolhoosi aastaaruanne 1964.

miseks.

"Nüüd seisab asi selles, et tuleb need tohutud materiaalsed ja organisatoorsed jõud tegevusse rakendada, kasutada neid maksimaalselt rahvahulkade tööaktiivsuse tõstmiseks, kõrge tööviljakuse saavutamiseks, sest see on põllumajanduses lõppude lõpuks peamine," ütles NLKP Keskkomitee 1965.a. märtsipleenumil oma ettekande lõpus L.I. Brežnev.[1]

Tunduvalt suurendatakse edaspidi traktorite, kombainide, autode, samuti teiste põllutöömasinate arvu. Ette on nähtud müüa eelseisval viisaastakul kolhoosidele ja sovhoosidele 12 ooo traktorit, 22oo kombaini, 5ooo veoautot, 98o ekskavaatorit ning palju masinaid ja materjale.[2]

Eelseisva viisaastaku lõpuks suureneb vabariigi varustamine mineraalväetistega 1,6 kordseks, sealjuures lämmastikväetistega varustamine 2,3 kordseks.[3]

Pole kahtlust, et nende abinõude tarvitusele võtmine tõstab tunduvalt ka "Õitsengu" kolhoosi jõukust. Koos vabariigi teiste kolhoosidega annab "Õitsengu" kolhoos omapoolse panuse põllumajandussaaduste toodangu tõstmiseks.

---

1 "Rahva Hääl" nr. 72, 27.III 1965.

2. "Rahva Hääl" nr. 96, 24.IV 1965.

3 Samas.

Kokkuvõte

Käesoleva aasta aprillis möödus 16 aastat "Õitsengu" kolhoosi asutamisest. 14 aastat on kolhoos töötanud põhiliselt sellises suuruses nagu praegu. Väikeste kolhoosi de ühendamisega 1950-1951. aastal loodi tingimused tootmise edasiarendamiseks. Kogu 14 aastat on kolhoosipere töötanud pingsalt. Edu ei tulnud kergesti. Mitte kõik ei läinud kolhoosis nii nagu loodeti ja planeeriti. Kaua aega, 1951-1957. aastaks oli kolhoos üks mahajäänumaid rajoonis. Viimased seitseaastat on viinud aga kolhoosi rajooni majandite paremikku. 14 aasta jooksul on kolhoosi jagamata fond kasvanud rohkem kui 10-kordseks. Kolhoosi aastane kogutulu samal ajal suurenes 10,5 korda. Praegu on kolhoosil suur masinapark. Kolhoosil on 2 kombaini, 2 silokombaini, 14 traktorit, 6 veoautot ja üks sõidumasin. Käesoleval aastal suureneb masinapark veel ühe teraviljakombaini ja ühe traktori võrra.

NLKP Keskkomitee 1953. aasta septembripleenumi otsuste ellurakendamiseks võttis NLKP Keskkomitee tarvitusele järgneva 5-6 aasta jooksul rea abinõusid põllumajanduse tootmise tõstmiseks. Nende otsuste ellurakendamine tõstis põllumajandusliku tootmise taset ka "Õitsengu" kolhoosis. Kolhoosi jõukus kasvas ka 1960-ndatel aastatel.

NLKP Keskkomitee 1965. aasta märtsipleenumi ajalooliste otsuste ellurakendamine annab kolhoosile uusi suuri reserve tootmise laiendamiseks. Lähema kahe aasta jooksul kolhoosi sissetulekud kahekordistuvad.

Kolhoosi parteiorganisatsiooni ja partei rajoonikomitee töötajate poolt on ära tehtud suur töö kolhoosnikute kasvatamisel. Kolhoosnikud on hakanud üha rohkem silmas pidama kogu kollektiivi huve. Tublimad tootmistöös on eesrinnas ka ühiskondlike ülesannete täitmisel.

Tänane kolhoosnik pole see, kes oli üksiktalupidaja enne 195o-ndat aastat. Avardunud on silmaring, tuntakse elavat huvi sündmuste vastu koduvabariigis kui ka kogu maailmas. Vaimustusega võetakse vastu teateid meie kodumaa edusammudest kommunismi ehitamisel. Elu on muutunud kergemaks, rahulikult veedavad oma vanaduspäevi kolhoosnikud, kes on välja teeninud pensioni. Üksiktalupidajana poleks mõeldavgi veeta nii rahulikult oma vanaduspäevi. Jäänud on ainult endine tööarmastus. Kuidagi ei taheta loobuda oma tööst ja antakse nüüdki veel omapoolne panus ühismajandi heaoluks.

Kolhoosi juhtimine on noorte võimekate spetsialistide käes, kes omandavad töös üha uusi kogemusi. Õpivad tootma ökonoomsemalt, õpivad paremini kasutama tehnikat ja teaduse saavutusi.

Kolhoosi tööka kollektiivi kuulsus toob kolhoosi aastast aastasse uusi inimesi, enamuses noori. Ainuüksi viimase 3 aasta jooksul on võetud kolhoosi liikmeks vastu 2o töötajat. Praegu on kolhoosis 229 liiget.

Koos kolhoosiga on kasvanud kolhoosi parteiorganisatsiooni osatähtsus. Kommunistid sammuvad kindlalt eesrindlaste ridades. Kolhoosi partei- ja riigikontrolli kaastöögrupp eesotsas kommunist Hermsaluga teeb ära suure töö puudujääkide kõrvaldamiseks tootmistöös. Julgelt tõmmatakse sellele tööle kaasa kommunistlikke noori, kes omandavad töökogemusi ja kellelt

oodatakse täiendust parteiorganisatsiooni ridadele. Kolhoosi parteiorganisatsioonil tuleb tõsiselt mõelda ridade kasvu küsimusele, tublisid inimesi kolhoosis on palju. Tõsist tähelepanu tuleb kolhoosi parteiorganisatsioonil pöörata haridusliku taseme tõstmisele. Kolhoosi spetsialistid peaksid kiiremas korras asuma kõrgemates õppeasutustes edasi õppima, noori ootavad aga põllumajandustehnikumid ja mõnda veel maanoorte kool. Suuremat tööd tuleb teha kolhoosi komsomoliorganisatsiooni juhendamisel.

Kolhoosil seisavad ees suured tööd tootmishoonete rajamisel. Kavas on ehitada mehhaniseeritud viljaait, veiselaut loo-le veisele ning alustada elumajade ehitamist. Mõningal määral on kolhoosi perspektiive tumestanud mõningad arvamused kolhoosi ühendamiseks. Nimelt on korduvalt olnud juttu "Õitsengu" kolhoosi ühendamisest Haljala kolhoosiga. Kolhoosi juhatused on külastanud naabermajandit, pidades ühendamise plaane. Kaugemale pole aga jõutud. Kord ei nõustunud ühendamisega "Õitsengu" kolhoosi juhatus, kord jälle Haljala kolhoosi juhatus. Oleks aeg need "kosjas käimised" lõpetada ja tõsisemalt kaaluda seda küsimust. Põllumajanduslikud uurimisasutused võiksid selles küsimuses anda kindlasti head nõu ja teha omapoolsed ettepanekud kolhoosidele. Praeguses olukorras on kahevahel kaks majandit. Küsimuse lõplik otsustamine avab aga mõlemale kolhoosile võimaluse hakata välja ehitama kolhoosikeskusi, kas siis eraldi või kolhoosside ühinemise korral juba üht keskust. Kolhoosside sissetulekuid arvestades ei valmistaks see ühendamise puhul erilisi raskusi.

Suur töö seisab kolhoosil ees korteriolude parandamisel ja

elamispinna laiendamisel.

Koos kolhoosi sissetulekute kasvuga on suurenenud kolhoosnike töötasu viimastel aastatel. 1951. aastaga võrreldes kasvas kolhoosnike töötasu 1964. aastal ligi 8-kordseks. Üheks kolhoosnikute jõukuse tunnistajaks on isiklike sõidumasinate hulk. Viimastel aastatel on isiklike säästude arvel saanud kaks kolhoosiperet isikliku sõiduauto "Volga" omanikuks. Sõiduauto "Moskvitš" omanikke on kolhoosis kolm. Kuuldavasti suureneb see arv lähemate kuude jooksul veelgi.

NLKP programmis on öeldud: "Kolhoos ühendab talupoegade isiklikud huvid ühiskondlike huvidega, üldrahvalike huvidega, ühendab individuaalse ja kollektiivse huvi tootmise tulemuste vastu, avab laialdased võimalused talupoegade sissetulekute ja heaolu kasvuks nende tööviljakuse suurenemise alusel."[1]

NLKP Keskkomitee 1965. aasta märtsipleenumi otsuste ellurakendamisega organiseerib partei tootlike jõudude võimsa tõusu põllumajanduses, mis võimaldab lahendada kaks teineteisega tihedalt seotud põhiülesannet, mis nähti ette Partei programmis: a) saavutada elanikkonna jaoks kõrge kvaliteediga toiduainete ja tööstuse jaoks toorainete küllus; b) tagada nõukogude küla järkjärguline üleminek kommunistlikele ühiskondlikele suhetele ja likvideerida põhiliselt erinevused linna ja maa vahel.[2]

Pleenumi otsuste ellurakendamisega annab "õi tsengu" kolhoos kahtlematult veelgi suurema panuse nende ülesannete lahendamisel.

---

[1] Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei programm, Tallinn 1962, lk. 71.

[2] Samas, lk. 7o.

Резюме

В настоящей работе рассматривается развитие к-за "Ыйтсенг" Ракверского р-на ЭССР со времени основания колхоза с I949 по конец I964 года.

Земля этого колхоза в конце прошлого и в начале настоящего века принадлежала мызе ЭССУ,хозяином которой был барон Унгерн-Штернберг.

Помещичье землевладение было ликвидировано Великой Октябрьской Социалистической революцией,но оно вскоре было восстановлено правительством буржуазной Эстонии,но возвращение к прошлому было невозможно, и в октябре I9I9 г учредительное собрание приняло закон,по которому землевладения барона Унгерн-Штернберга были национализированы. Барону был оставлен участок земли примерно на два хутора, а остальная земля была продана крестьянам .

До коллективизации большинство из этих хозяйств были середняцкими.

В марте I949 года образовалось пять маленьких колхозов ,которые в I95I году объединились в один колхоз "Ыйтсенг".

Колхоз имеет 2234,8 га земли , из которой пашню составляет 958,43 га.

Целью настоящей работы является:

1/ показать образование колхозов ,достижения и изменения в жизни прежних единоличников.

2/ показать развитие колхозного хозяйства после сентябрьского / I953/ пленума ЦК КПСС, роль коммунистов

колхоза в проведении в жизнь решений партии и правительства.
3/ показать бурный рост колхозного хозяйства, благосостояния колхозников и культурно-просветительной работы среди колхозников в I960 -е годы.

Соответственно цель и работы состоит из трех глав. Все I4 лет коллектив колхоза работал напряженно, но не все пошло так как планировали и надеялись. Хотя I949 год, первый год колхозной жизни, сложился обнадеживающим во всех общественных хозяйствах, но в последующие годы никакого роста не достигли. Долго, с I95I по I957 г. колхоз был одним из отстающих в районе А в последние семь лет колхоз вышел в лучшие в районе.

Проведение в жизнь решений сентябрьского пленума подняло уровень сельскохозяйственного производства и в колхозе "Ыйтсенг".

За I4 лет неделимый фонд колхоза вырос более, чем в I0 раз, а общий доход колхоза в I0,5 раза. Сейчас в колхозе относительно большой машинный парк: два зернокомбайна, 2 силокомбайна, I4 тракторов, 6 грузовых автомашин и одна легковая автомашина. В настоящем году колхоз купит еще один зернокомбайн и один трактор.

Оплата трудодня колхозника за это же время возросло в I2 раз.

Парторганизация колхоза за последние годы провела большую работу в воспитании колхозников.

Руководят колхозом молодые способные специалисты, которые приобретают все новые навыки, учатся производить экономию, учатся лучше использовать технику и достижения науки. Все большую роль в разрешении вопросов колхозного производства играет группа содействия партийно-государственного контроля парторганизации колхоза во главе с коммунистом Хермсалу.

В колхоз все время прибывает молодежь. только в I964 г в колхоз принято 20 молодых человек

Всего колхозников сейчас 229.

Проведение в жизнь решений мартовского пленума ЦК КПСС /1965/ даст колхозу новые резервы для расширения производства. Нет сомнения в том, что колхоз "Ыйтсенг" в дальнейшем приложит еще больше усилий для выполнения задач, предусмотренных программой КПСС.

Lisa materjal

„Õitsengu" kolhoosi asukoht
Rakvere rajoonis

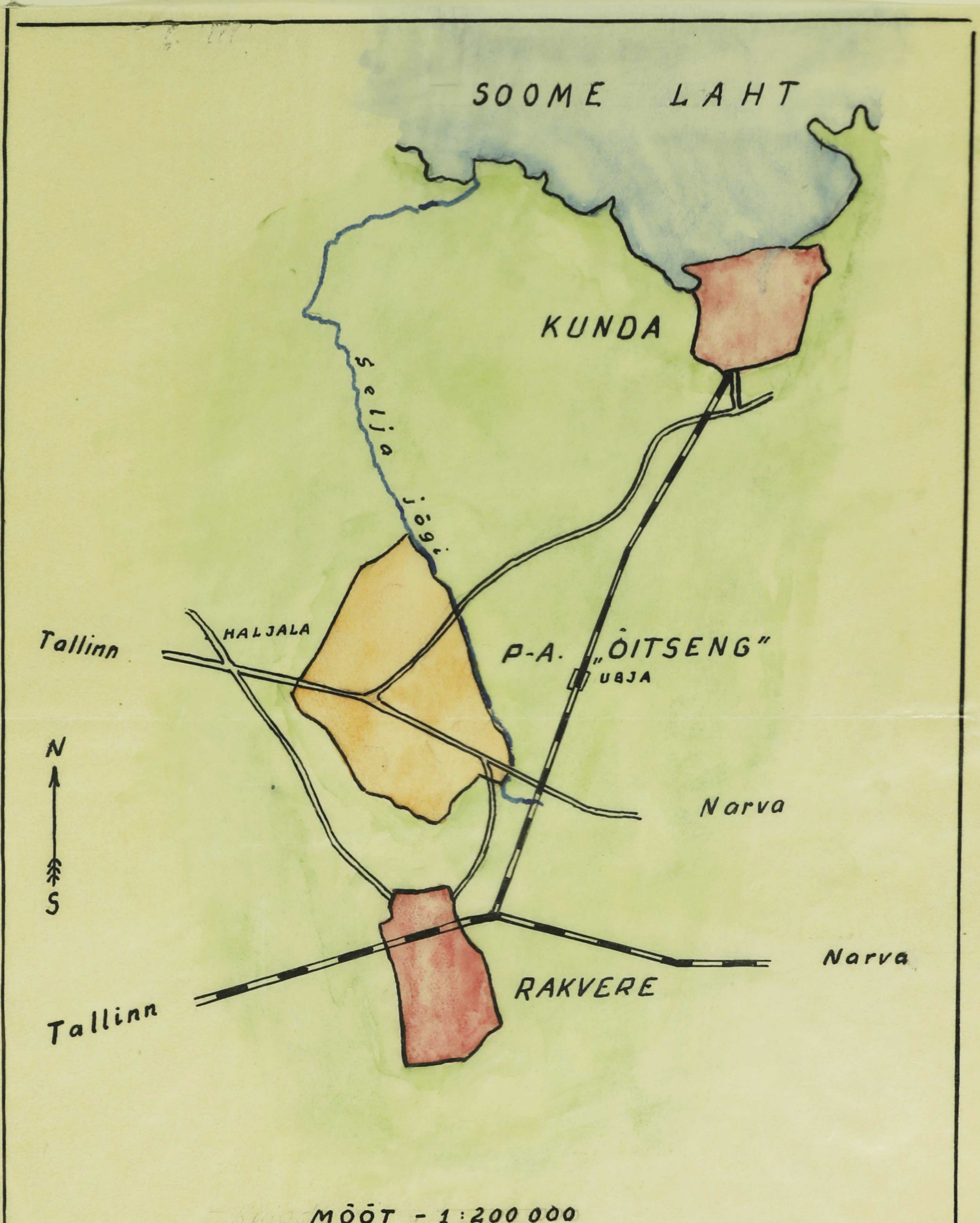

MÕÕT - 1:200 000

Kolhoos „Õitseng" 1964

P-A. „ÜHENDUS"

Varangu

MÄNNIKU

P-A. „HALJALA P-A.

TAMMIS-PEA

Kunda

P-A. „ÜHENDUS"

HALJALA P-A.

PÕDRUSE FARM

Selja jõgi

UBJA SOVHOOS

ESSU

KILGI

Haljala

Tallinn

PÕDRUSE

NARVA

AASU

ARKNA

VIHULA P-A.

ARKNA FARM

MÄTLIKU

HALJALA P-A.

ARKNA PÕLLUM. KOOL

P-A. „VALGUS"

TINGMÄRGID:

Põld

Heinamaa

Karjamaa

Farmid, asulad

MÕÕT - 1:25 000

Endises Essu mõisahoones asub praegu
kolhoosi kontor

Käsoleval aastal valmib veiselaut
100-le loomale

Ühiskondlikus korras valmis nägus
ootepaviljon Essus

Käsoleva aasta lõpuks antakse
käiku 4 korteriga elamu

13. mail valati viimane seemne viil
külvimasinasse ja lõpetati teravilja külv

Agronoomid Heili Müüripealt, esimehel
Hundo Vilul ja traktoristil Vidrik Võidulal
on plaan valmis, mis nüüd ettevõtta

Haljala 8-kl. Kooli õpilased abistavad kolhoosi kartulipanekul

.. jätkuvad maaparandustööd

Kasutatud kirjanduse ja allikmaterjalide loetelu

I. Kirjandus

- Lenin V.I., Teosed, 33.köide, Tallinn 1954
- Lenin V.I., Valitud teosed, 2.köide, Tallinn 1946
- Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei programm, Tallinn 1962
- NLKP kongresside, konverentside ja Keskkomitee pleenumite resolutsioonid ja otsused, III köide, Tallinn 1957
  "NSV Liidu põllumajanduse edasiarendamise abinõudest, Tallinn 1953
- NLKP Keskkomitee pleenumi otsus 26. veebruaril 1958 "Kolhoosikorra edasiarendamisest ja masinatraktorijaamade reorganiseerimisest", Tallinn, 1958
- NLKP Keskkomitee pleenumi otsus 7. sept. 1953
- NSV Liidu rahvamajanduse edasiarendamise kontrollarvud 1959--1965, Tallinn 1958
- Eesti NSV ajalugu, Tallinn 1955
- Tarmisto V., Statistiline kogumik, Eesti NSV, Tallinn 1959
- Matin V., Kolhoosikorra võit Nõukogude Eestis, Tallinn 1955

II. Perioodika

Ajaleht "Rahva Hääl" Eestimaa Kommunistliku Partei Keskkomitee, Eesti NSV Ministrite Nõukogu häälekandja 1964, 1965

Ajaleht "Viru Sõna" EKP Viru Maakonnakomitee ja Virumaa Töörahva Saadikute Nõukogu häälekandja, aastakäigud 1945, 1948, 1949

Ajaleht "Punane Täht" EKP Rakvere Rajoonikomitee ja Rakvere Rajooni Töörahva Saadikute Nõukogu häälekandja 1951-1964

III. Arhiivi materjalid

1) Rakvere rajooni Haljala külanõukogu arhiiv
   a) Virumaa TSN Täitevkomitee otsused 1949-1950
   b) Haljala valla TSN istungjärkude protokollid 1949
   c) Haljala valla TSN Täitevkomitee otsused 1949
   d) Põdruse külanõukogu
      1. talundite loomakasvatusplaanid 1947, 1948
      2. töövõimeliste kodanike nimekiri 1948
      3. Põdruse külanõukogu istungjärkude protokollid
      Põdruse küla TSN TK koosolekute protokollid ja otsused 1949
   e) Haljala külanõukogu majapidamisraamatud
2) Rakvere rajooni "Õitsengu" kolhoosi arhiiv
   - kolhooside asutamiskoosolekute protokollid 1949
   - kolhooside üldkoosolekute protokollid 1949-1950
   - kolhoosijuhatuse koosolekute protokollid 1949-1950
   - "Õitsengu" kolhoosi üldkoosolekute protokollid 1951-1964
   - "Õitsengu" kolhoosi juhatuse koosolekute protokollid 1951--1964
   - kolhooside aastaaruanded 1949
   - "Õitsengu"kolhoosi aastaaruanded 1951-1964
   - sotsialistliku võistuluse kokkuvõtted 1955-1964
   - kolhoosi maakasutuse kaart 1951
   - töötasu lehed 1964

IV. Asutuste jooksev asjaajamine

1) Rakvere rajooni "Õitsengu" kolhoos

- kolhoosi parteiorganisatsiooni protokollid 1960-1965
- kolhoosi kommunistlike noorte algorganisatsiooni liikmete arvestuse raamat
- kolhoosi kommunistlike noorte algorganisatsiooni protokollid
- kolhoosi klubi žurnaal

V. Suusõnalised andmed

1) Sm. Villu Hundo - kolhoosi esimees
2) Sm. Koovits, Milde - õpetaja pensionär
3) Sm. Nõlvak, Marta - kolhoosi arveametnik
4) Sm. Aadli, Linda - kolhoosi klubi juhataja

VI. Muud allikad

1) EKP Rakvere Rajoonikomitee
2) Rakvere Kolhoosi ja Sovhoosi Tootmisvalitsuse Statistika Inspektuur

Sisukord

Lk.

Sissejuhatus 2

I peatükk: Kolhooside moodustamine Põdruse külanõukogu piirkonnas. Kolhooside areng 1949-1953.. 11

1. Põdruse ja Essu minevikust 11

II peatükk: NLKP Keskkomitee 1953 aasta septembripleenumi otsuste ellurakendamine "Õitsengu" kolhoosis. 46

III peatükk: Kolhoosijõukuse ja rahva heaolu edasine kasv 1960-1964 88

Kokkuvõte 121

Lisa: fotomaterjal ja kaart